

ЗА БУКВИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ

ИЗДАВА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXIX • БРОЙ 25/МАЙ 2007 Г.

1100 години
от кончината на
Княз Борис I
Покръстител

Ако запиташ славянските азбукарчета, като речеш: „Кой ви е създал азбуката или превел книгите?“, всички знаят и в отговор ще рекат: „Св. Константин Философ, наречен Кирил: той ни създаде азбуката и преведе книгите и брат му Методий.“ И ако попиташи в кое време, то знаят и ще рекат, че през времето на гръцкия цар Михаил II НА БОРИС БЪЛГАРСКИЯ КНЯЗ ...

Черноризец Храбър
„За буквите“ (IX в.)

170 години
от рождението
на Апостола
Васил Левски

„И тогава работата ни ще свети и Българско ще гърми най-бляскаво като ЕДНИЧКА държава в цяла Европа.“ (1871)

„Покръстването на българите“.
Манасиева летопис.
Среднобългарски илюстриран ръкопис (1348).
Съхранява се във Ватиканската библиотека.

И българин, и европеец

В библиотеката на СВУБИТ е открита нова читалня, съседна с откритата неотдавна руска читалня „Дмитрий Лихачов“. Тя е посветена на българския писател и публицист, ревностен блюстител на българското слово, Петър Увалиев.

На откриването говори неговата съпруга Соня Увалиева, която дари на читалнята част от необикновено богатата библиотека на Увалиев. Ректорът проф. д. ик. н. Стоян Денчев благодари сърдечно като подчерта, че патронът на читалнята, бидейки истински българин, е и откопелен европеец. Проф. Александър Федотов, заместник-ректор по международната дейност на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, разказа за своето благодатно дългогодишно общуване със семейство Увалиеви. Присъства и бившият министър-председател Димитър Попов.

Говори Соня Увалиева. Вляво проф. Александър Федотов.

Пищещата машина на Петър Увалиев в Музея на духовността

Духовността в действие

Негово Превъзходителство Жан-Пиер Мазери – „доктор хонорис кауза“ на СВУБИТ

Н. Пр. Жан-Пиер Мазери е роден през 1942 г. в Париж, по националност е французин, женен е. Той е баща на 3 деца. Завършил е икономика, социални науки и философия в Сорбоната и Парижкия факултет по право и икономически науки. Дипломира се в Харвардския бизнес институт. Той е доайен на Хагската академия по международно право, а също и почетен представител на Асоциацията на доайените при Висшия институт по отбраната. Н. Пр. Жан-Пиер Мазери, Рицар на Благодатта и Предаността в послушание, е приет в Малтийския орден през 1975 г. Член е на Съвета на Френската асоциация, заместник-председател и генерален ковчежник на Френската асоциация на хоспиталиерните дейности на Малтийския орден, член на съвета на болницата „Светото семейство“ във Витлеем.

Академичният съвет на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии удостои с почетното научно звание „доктор хонорис кауза“ Н. Пр. Жан-Пиер Мазери – велик канцлер на хоспиталиерен орден „Свети Йоан от Йерусалим“, от Родос и от Малта.

Официалната церемония се проведе на 31 октомври 2006 г. Тържествената зала се препълни от студенти и гости. Под звуците на химните на България и Малта бяха посрещнати официалните и почетните гости на събитието. Водещ на церемонията беше гл. ас. Петър Петров. Почетният проф. д-р Свободозаря Габровска произнесе приветствено слово и представи накратко живоописанието на Н. Пр. Жан-Пиер Мазери.

Ректорът на СВУБИТ проф. д-р ик. н. Ст. Денчев прочете мотивите и решението на Академичния съвет за удостояването на Н. Пр. Жан-Пиер Мазери с почетното звание „доктор хонорис кауза“ на СВУБИТ.

Н. Пр. Жан-Пиер Мазери сърдечно благодари за високата чест да бъде удостоен с почетното звание на СВУБИТ. В словото си той

наблегна на: голямото значение на развитието на хуманитарната дейност в съвременния свят; духовността в действие; дейността на Малтийския орден; суверенитета, неутралитета и дипломатията.

От името на Малтийския орден Негово Превъзходителство Жан-Пиер Мазери направи дарение за СВУБИТ.

Ректорът връчи почетни грамоти на официалните участници.

Н. Пр. Жан-Пиер Мазери с почетния знак „доктор хонорис кауза“ на СВУБИТ

Ректорът проф. д. ик. н. Стоян Денчев връчва диплом за „почетен доктор хонорис кауза“ на Н. Пр. Жан-Пиер Мазери, 31.10.2006 г.

Научен семинар 2007

Вторият годишен научен семинар на СВУБИТ се проведе от 11 до 13 април т.г. в село Чифлика, край Троянския манастир.

Общата тема „Новите информационни технологии в образователния процес“ беше обсъждана в три секции: първа секция „Библиотекознание и книгознание“ с отговорник доц. д-р Кристина Денчева; втора секция „Информационни технологии“ с отговорник доц. д-р Драгомир Паргов; трета секция „Информационни фондове на културно-историческото наследство“ с отговорник доц. д-р Свободна Вранчева.

Научен секретар на семинара беше доц. д-р Бонка Хинкова, водещ – гл. ас. Петър Петров, а организатор – гл. ас. д-р Иванка Павлова.

Семинарът беше открит от ректора проф. д-р ик. н. Стоян Денчев.

Изнесени бяха общо 20 доклада и научни съобщения от 17 участници, които ще бъдат издадени в самостоятелен сборник.

С повишен рейтинг

През 2006 г. Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) е класирано на четвърто място след Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Медицински университет, София и Нов български университет.

На 22 декември 2006 г. се състоя тържествена академична церемония по случай връчването на дипломите на студентите, завършили бакалавърска и магистърска степен през учебната 2005-2006 година. Общо се дипломираха 206 студенти.

Ректорът проф. д. ик. н. Стоян Денчев връчва дипломите на бакалаври и магистри, випуск 2006 г.

Декларация

Относно 50-та годишнина от подписването на Римските договори

Берлин, 25 март 2007 г., държавните глави на 27 европейски страни подписаха историческата Берлинска декларация

Пресфото БТА

Европа от векове е идея, въплътена надеждата за мир и разбирателство. Тази надежда вече е осъществена. Европейското обединение направи възможни мира и благоденствието. То създаде чувство за общност и преодоля различията. Всяка държава-членка допринесе за обединяване на Европа и укрепване на демокрацията и върховенството на закона. Стремешът на народите от Централна и Източна Европа към свободата, превърна в минало противоположностите на разделението на Европа. Европейската интеграция е доказателство, че сме усвоили болезнените уроци на една история, белязана от кървави конфликти. Днес живеем заедно, нещо невъзможно в миналото.

Ние, гражданите на Европейския съюз, имаме добрата участ да сме обединени.

...

Европейският съюз ние превръща общите си идеали в действителност – за нас човешката личност стои над всичко. Нейното достойнство е неприкосновено. Нейните права са неотменими. Жените и мъжете имат равни права.

Ние се стремим към мир и свобода, към демокрация и върховенство на закона, към взаимно уважение и споделена отговорност, към благоденствие и сигурност, към търпимост и съпричастност, към справедливост и солидарност.

Начинът, по който живеем и работим заедно в Европейския съюз, е единствен по рода си. Негов израз е демократичното взаимодействие между държавите-членки и европейските институции. Европейският съюз се гради върху равноправието и основаното на взаимна подкрепа сътрудничество. Това ни позволява да постигнем справедливо равновесие между интересите на държавите-членки.

Европейският съюз съхранява идентичността и многоликите традиции на своите членове. Нас ни обогатяват откритите граници и живото многообразие от езици, култури и региони. Много са целите, които можем да постигнем не поединично, а само в единство. Задачите се разпределят между Европейския съюз, държавите-членки и техните регионални и местни власти.

...

Ние днес сме изправени пред големи предизвикателства, които надхвърлят националните граници. Нашият отговор на тези предизвикателства е Европейският съюз. Само заедно можем да съхраним и в бъдеще идеала си за европейско общество за доброто на всички граждани на Европейския съюз. Този европейски модел съчетава икономическия успех и социалната отговорност. Общият пазар и еврото ни правят силни. С тях можем да придадем на нарастващата взаимозависимост на глобалната икономика и на постоянно засилващата се конкуренция на международните пазари – форма, съответстваща на нашите ценности. Богатството на Европа е в знанията и способностите на нейните хора. Това е ключът към растежа, заетостта и социалното единство.

Заедно ще се борим срещу тероризма, организираната престъпност и нелегалната имиграция. Защистваме свободите и гражданските права и в битките срещу онези, които им се противопоставят. Никога вече не трябва да се дава възможност за изява на расизъм и ксенофобия.

Ние отстояваме мирното решаване на световните конфликти и гаранциите, че хората няма да стават жертва на войни, тероризъм и насилие. Европейският съюз се стреми да подпомага свободата и развитието в света. Искаме да прогоним бедността, глада и болестите. Решени сме и напред да играем водеща роля в тази борба.

Решени сме заедно да стоим начело в енергийната политика и опазването на климата и да дадем своя принос за предотвратяване на глобалната заплаха за промяна на климата.

...

Съюзът ще продължава и в бъдеще да се гради на откритостта и волята на своите членки да работят съвместно за укрепване на неговото вътрешно развитие. Европейският съюз ще продължава да работи за демокрация, стабилност и благоденствие и отвъд своите граници.

С обединението на Европа една мечта на предишните поколения се превърна в действителност. Нашата история ни напомня, че трябва да запазим това за благо на идните поколения. По тази причина трябва непрестанно да обновяваме политическия облик на Европа в крак с времето. Ето защо днес, 50 години след подписването на Римските договори, ние сме обединени от целта да поставим Европейския съюз на нова обща основа преди изборите за Европейски парламент през 2009 година.

ЗАЩОТО ЗНАЕМ, ЧЕ ЕВРОПА Е ОБЩОТО НИ БЪДЕЩЕ.

Полски студент нарисова на латиница и кирилица логото на юбилея

Ода на радостта

Химн на Европейския съюз

Текст Фридрих Шилер

Музика Лудвиг ван Бетховен

Радост – ти дете на Рая,
ти, божествен ясен плам!
Ний пристъпваме в омая,
о, богиньо, в твой храм.
Твоя светъл чар споява
туй, що светски нрав дели,
братя всички люде стават,
щом с крило повееш ти.
Който е честит да има
благ приятел в тежък час,
кой владее жена любима,
с нас да пей – да пее с нас
тоз, що „своя“ назовал би
тук една душа макар!
Който – не: със тихи жалби
да напусне тоз олтар!
Гръд природата разтваря,
радост всичко живо пий –
тичат зли, добри в превара,
в розовите ѝ следи.
Тя за нас целувки има,
благ другар и гроздов сок,
сласт – за червее незрими,
а за ангелите – Бог.
Прегърнете днес, о, люде,
целий свят вий със любов!
Братя, звездния покров
крие Бог – там Бог е буден:
Кой чела ви свежда, люде?
Чувате ли Божии зов?
Там над звездния покров,
над звездите, Бог е буден!

Превод Асен Разцветников

Деветата симфония в ре минор с 4 солисти, хор и оркестър на Бетховен е изпълнена за пръв път на 7 май 1824 г. във Виена. Истинска революция е включването на човешка песен в подобна музикална творба. Финалът е изграден по „Ода на радостта“ от Фридрих Шилер като е ползвана една трета от нейния текст. Избраната част се превръща в химн на цялото човечество с призив за свободолюбие. Подобни композиции по-късно създават Густав Малер, Пьотр Илич Чайковски, Дмитрий Шостакович.

Автограф на Бетховен

„Европа и Зевс“. Бронзова скулптура в центъра на град Търговище.
Автор Илия Иванов. Открита на 1 януари 2007 г.

Пресфотото БТА

„Европа била дъщеря на финикийския цар Агенор. Зевс я пожелал и решил да я открадне. Той се превърнал в красив бял бик, доближил се до нея и тя започнала да го гали. Докато се осъзнае, красивата девойка вече била на гърба му и била отнесена на о-в Крит. Европа станала първата критска царица и родила трима сина на Зевс. Когато любовта помежду им загаснала, Зевс увековечил Европа с бял бик на небето под формата на съзвездие Телец.“

Из „Старогръцки легенди и митове“

На о-в Крит една малка река е наречена Европа.

Declaration of the Republic of Bulgaria on the Cyrillic alphabet in the European union

With the recognition of the Bulgarian language as an authentic one of the Treaties as well as an official and working language of the European union's institutions, the Cyrillic alphabet becomes the third one to be used in the European union. This significant part of the European cultural heritage makes the specific Bulgarian contribution to the language and cultural diversity of the bloc.

From the Accession Treaty
of the Republic of Bulgaria to the European Union

Декларация на Република България относно използването на кирилицата в Европейския съюз

С признаването на българския език като автентичен език на Договорите, а също и като официален и работен език, който се използва от институциите на Европейския съюз, кирилицата се превръща в една от трите азбуки, които ще се използват официално в Европейския съюз. Тази съществена част от културното наследство на Европа представлява особен български принос към езиковото и културното многообразие на Съюза.

Из Договора за присъединяването
на Република България към Европейския съюз

Слънцето свети на всички

Георги Пирински
Председател на 40^{то} Народно събрание

Уважаеми госпожи и господа!
Скъпи приятели!

В годината, през която отбелязваме 50-годишнината от създаването на Европейския съюз, си даваме сметка, че през 1957 г. движеща сила на европейския проект беше императивната идея никога повече европейските народи да не изпитат ужаса на унищожителната война. Днес европейските граждани търсят нов обединяващ импулс за своето общо бъдеще. И неслучайно призивът „Да дадем душа на Европа!“ бе централна тема в приветствието на канцлера на Германия г-жа Ангела Меркел в началото на пролетната сесия на Европейския парламент през януари тази година.

Ние в България вярваме, че с присъединяването на страната ни към Европейския съюз получаваме нов шанс да допринесем за обогатяването на европейската духовна палитра, за разширяването на допирните точки между нашите култури и формирането на неповторимия европейски цивилизационен синтез. Част от Договора за присъединяването на Република България към Европейския съюз представлява и специална декларация, според която „с признаването на българския като автентичен език на договорите, а също и като официален работен език, който се използва от институциите на Европейския съюз, кирилицата ще стане една от трите азбуки, които ще се използват официално в Европейския съюз. Тази съществена част от културното наследство на Европа представлява специфичен български принос към езиковото и културното разнообразие на Съюза“.

Кирилицата бе сътворена в средата на IX в. от Светите братя

Кирил и Методий, за да могат славяните в Европа да пишат на своя собствен говорим език. Българската държава, предвождана от цар Симеон Велики, успя да съхрани и развие азбуката, създадена от братята първоучители, превръщайки я в инструмент за появата на непознат дотогава културен разцвет на целия славянски род. Настоящото издание носи названието „За буквите“, както е озаглавена една от най-прочутите творби на българското Средновековие, която според някои изследователи е дело на самия цар Симеон.

Забележително е, че кирилицата се разпространи сред славянското море не чрез силата на меча, а чрез могъществото на словото. Кирил и Методий се превърнаха в мисионери на културното равенство между европейските народи, защитавайки своята духовна мисия пред самия папа Андриан II. В прочутото си прение с триезициниците във Венеция Константин Философ заяви:

„Нима Бог не изпраща дъжд еднакво за всички? Също тъй и слънцето не свети ли на всички? И не дишаме ли еднакво всички въздух? И как вие не се срамувате, като признавате само три езика и като повелявате, щото всички други народи и племена да бъдат слепи и глухи?“

Римският духовен глава призна по категоричен начин творението на славянските първоучители, освещавайки славянските книги и отслужвайки първата празнична литургия на гръцки, латински и славянски език.

Днес с нова убеденост и признателност се прекланяме пред епохалното историческо дело на Кирил и Методий – правото на народите да имат книжнина и да славят Бога на своя собствен език.

Георги Пирински

Ние, българите, чествуваме 24 май като Ден на славянската писменост и на българската просвета и култура. За нас тази дата е празник на човешкия дух, светлината на знанието и живия диалог между културите. Очевидно в сегашния исторически момент Европейският съюз е призван да опазва ценностите на хуманизма и равноправното общуване между хората и народите в свят, в който глобализацията отправя своите сериозни предизвикателства към нашето общо бъдеще.

Решаващата сила за преодоляването им е мощта на човешкия разум, освободен от ксенофобията, мегаломанията, сляпата вражда и безразсъдната гонитба на власт. Затова днес повече от всякога споделяме пророческия възглед на Светите братя Кирил и Методий за равенството между народите, равенство в тяхното културно многообразие.

Различие и единение

Сергей Станишев
Министър-председател на Република България

Уважаеми госпожи и господа!
Скъпи читатели!

Щастлив съм да ви поздравя по повод един от най-светлите български празници – Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост. Ден, в който чествуваме и създателите на славянската писменост и съпокровители на Европа – Светите братя Кирил и Методий.

Бих казал, че 24 май е не само български и славянски празник. Днес всички ние, като европейци, имаме повод да чествуваме общата ни европейска духовност. Своето дело Светите братя Кирил и Методий сътвориха нейния прототип, който даде път на целия славянски свят. Този, който свързва народите, а не ги разделя. Път, който сплотява, а не противопоставя.

Тяхното дело положи началото на съвременната визия за общия ни европейски дом – Европа на

Сергей Станишев

мира, сигурността и просперитета, на различието, но и на единението. На Европа, в която народите споделят общи ценности, въпреки различията си – нашата Европа!

Винаги на този ден ние, българите си припомняме, че няма хора,

които са по-малко или повече европейци. Има хора, които споделят не само волята си за мир и подобър живот, но и общи ценности и дух, които придават смисъл на всяка кауза.

От 1 януари 2007 г. кирилицата стана третата официална азбука в Европейския съюз. Уникалната българска култура и традиции отново заеха полагащото им се място в общоевропейската културна мозайка.

На 24 май обаче е редно да застаем пред себе си и да признаем, че не България се върна в Европа, а Европа се завърна в България. Защото те винаги са били неразделни и винаги празникът на българската просвета и култура е бил празник на европейската духовност. Той ще бъде такъв и напред!

Честит празник и на добър час!

Покръстителят

Слово на президента на Република България Георги Първанов на церемонията по откриване на паметника на цар Борис I в Плиска

Уважаеми гости и жители на Плиска, драги сънародници!

Днес отбелязваме 1100-та годишнина от смъртта на Св. цар Борис I Михаил – един от най-значимите, най-великите български държавници, един от най-забележителните строители на българската духовност и държавност. Сигурен съм, че при всичките ни различия ще се съгласим с едно: неговото име продължава да свети ярко с особена светлина; неговото управление, неговото дело, неговото време с голямо основание могат да бъдат наречени преломни, защото те бележат границата между две епохи в развитието на нацията и на Европа, бележат границата в развитието на два периода на българската култура, народност и държавност.

Напразно ще търсим в историята факти, които да представят цар Борис I като забележителен воин, като смел пълководец. Ако трябва да бъдем откровени, войните, които той води, са по-скоро безуспешни. Въпреки това цар Борис I постига своите цели не със силата на армията си, а с много мъдрост и такт, със силата на една гъвкава и многопосочна дипломация. Може много да се спори по детайлите, по фактите, но едно е ясно - относително краткото управление на Борис I е времето, в което България добива непознат дотогава международен престиж, времето, в което българската държава постига своята стабилизация и трайно укрепване.

До Борис I България има своето териториално разширение и въпреки това за далновидния държавник не остават скрити вътрешните проблеми, не остава скрито това, че в света на религиите българи и славяни продължават да бъдат разделени. Да, в първите години от съществуването на българската държава е ясно, че езическата религия е щит. Щит срещу чужди претенции и погълзновения, но идва времето на цар Борис I, когато става ясно, че езическата религия е по-скоро пречка за вътрешната консолидация и че само единна държавна религия може да преодолее тези религиозни, племенни, културно-битови различия – нещо изключително важно за бъдещото развитие на държавата.

Има и още един мотив в поведението на цар Борис I. По това време почти цяла Европа вече е християнска. Това е времето на остро съперничество между Рим и Константинопол, на тежък сблъсък между Византия и Франкското кралство. България може да печели военни победи, но езическа България продължава да бъде изоллирана, без необходимата международна тежест. Това предопределя избора, направен от цар Борис I.

В днешно време не са малко политиките, които говорят за цивилизационния избор на България по повод на един или друг външно-политически ход. Не. Истината е, че България е направила своя цивилизационен избор по времето и с мъдрия стратегически ход на цар Борис I с факта, че страната ни се

Георги Първанов

присъединява към християнския свят. И затова днес, от дистанцията на времето, с нашия съвременен понятиен апарат можем да кажем, че цар Борис I е действително мъдър, истински държавен лидер със стратегическо мислене.

Но нека да не си мислим, че налагането на новата вяра е станало безболезнено, леко. Не. Имало е не малко съпротива и тя е черпела своето основание в опасението, че новата религия може да отвори вратите за нахлуването на византизма, за ерозията на българската идентичност, за загубването на нашата народностна специфика. Затова и съпротивата срещу действията на цар Борис I е била доста остра, но и неговите действия са били строги и принципи. Знаем добре за резултатите от потушаването на бунта - факти, които идват да покажат, че когато има ново начало се налага то да се провежда с воля, последователност, а не рядко и със сила.

Защо цар Борис I ще остане в историята? Пак ще кажа: не със спечелените битки, а с това, че той осъзна силата на другите особено важни оръжия не само на Средновековието, но и до ден днешен – силата на мира, на вярата и на словото.

И тук е другият голям урок на цар Борис I – той добре лавира, поддържа еднакво добри отношения и с Изтока, и със Запада, и с римския папа, и с патриарха в Константинопол, но той добре разбира, че истински независима църква и държава може да има тогава, когато богослужението, проповядването на вярата става на родния език. И в това е другата голяма историческа заслуга на Св. цар Борис I Михаил – това, че той осъзна силата, значимостта, величието на Кирило-Методиевото дело. Той даде своята мощна подкрепа на младата християнска култура. Той даде своето съдействие на Кирило-Методиевите ученици Климент, Наум, Ангеларий и мнозина други и покори страната с книжовни центрове. Затова днес с пълно основание можем да кажем, че точно тази българска култура е в основата на европейската цивилизация и това ни изпълва с национална гордост.

И още нещо. Ние трябва да признаем, че сливането на делото на Кирил и Методий и на цар Борис I създава онази тяга, онази прием-

ственост, която превръща България в истинска държава на духа. Това създава онзи авторитет, към който безуспешно са се стремили предшествениците на цар Борис I.

И все пак, всичко това няма да е достатъчно, ако не кажем, че цар Борис I даде една от най-сериозните инвестиции – инвестицията в духовността. При всичките проблеми, които сигурно е имала средновековната българска държава, и цар Борис I, и неговият наследник Симеон Велики намериха начин да мобилизират ресурс, да го вложат в развитието на българската култура и това даде своите плодове, даде ги дори и в най-тежките години на робството. Защото беше време - времето на Борис и на Симеон, когато държавата подпомогна духовността. Беше и време - времето на робството, когато духовността спаси българската нация, помогна ни да оцелеем в най-мрачните, в най-тъмните години и векове.

И още един урок на цар Борис I – отношението му към властта. Всички ние помним добре онзи факт, когато в края на жизнения си път цар Борис I се отказва от престола и се оттегля в манастир. Това идва да покаже, че на властта се гледа не като на самоцел, а като на мисия в името на народа, на нацията. Затова, когато се налага, когато неговото дело е застрашено от собствения му син Владимир - Расате, не се колебае да препаше меч, да се върне и чрез народен събор да наложи още по-трайно и перспективно развитието на своето дело.

Знаем добре, че на 2 май 907 г. цар Борис I завършва жизнения си път. Знаем добре, че веднага след това и църквата, и народът ни го обявиха за светец. Знаем добре, че векове наред, независимо от превратностите на времето, всички българи почитат и обичат Св. цар Борис I Михаил.

Израз на тази почит бяха онези младежки бригади, които в продължение на няколко години работиха на Голямата базилика и на старата ни столица Плиска и ще продължат да го правят. Израз на тази признателност е и фактът, драги сънародници, че днес сме се събрали тук, пред този великолепен паметник. И аз се присъединявам към изказаната благодарност от страна на областния управител към организаторите от общината, кметството, към всички онези, на чиито усилия дължим направата на паметника, на скулптора, архитекта, проектанта, строителите и разбира се, изкушавам се да подчертая активната роля, голямото значение, което изигра Сдружение „Плиска“, за да го има този паметник, за да ги има тези повече от 10 реставрирани или нови обекти на българската признателност, на изострената ни историческа памет.

Поклон, дълбок поклон пред светлата памет на Св. цар Борис I - Михаил!

Да живее България!

Словото е предоставено специално на в. „За буквите“ от Прессекретариата на президента.

Кирилицата

Творение за вечността

Проф. Елена Сюпюр
Румънска академия на науките

Кирилицата се роди като корен и основа на писменост и култура. Подарена бе на човечеството за творчество. И като творчество кирилицата стана израз и измерение на огромно хуманно, културно и духовно пространство.

Като творение кирилицата изпрати във Вечността книгата като знак за своя свят. От нея се отвори дълъг път и огромно пространство, покрито през последното хилядолетие с милиони страници, милиони книги, принадлежащи на българската, сръбската, румънската, украинската, белоруската, руската култура. Кирилицата бе отворена врата към културна духовност. Бе начинът, по който бе подарено едно съкровище на света – културно и духовно.

Кирилицата – и славянската литургия – стои в основата на огромно съкровище от стойности и измерения, които обогатиха християнската европейска цивилизация. Общочовешкият, универсалният характер на кирилската писменост сътвори и отвори ново място в човешката култура. Кирилицата бе начало на дълга история, развитие и творение и по този път стана *Представа, Израз, Символ, Същество и Сила* на един свят.

В Съдбоносния момент на *Избора* Княз Борис избра кирилицата и християнството да бъдат път за неговия народ. Тогава той избра този дар и за другите народи наоколо. В началото кирилицата и християнството са дар и радост за творчество. По-късно те се превръщат в спасително измерение за хората от огромен ареал.

Монголските, османските и други нашествия от Изток, Север и Юг превръщат кирилицата, писмеността и славянския свещен език в броня, в митология, в която човек се затваря, за да се спаси.

В началото кирилицата бе мисъл и отвореност. По-късно стана сила, чрез която този свят успя да остане изправен. Така кирилицата и православие то се превърнаха в затворен свят, станаха архаичен свят за известно време. В опасните за идентичността времена тази архаичност бе спасителна. По-късно – като рефлекс – тя може да се окаже пагубна. Но нека да запазим за нас само спасяващото и възвисяващото. Защото го платихме с жертва на милиони и милиони прадеди. Защото кирилицата бе християнският пояс около европейското съкровище, около европейските стойности, които изграждат основите на европейската цивилизация.

Създадена в името на *Вярата и Културата*, кирилицата кристализира в брониран пояс около съществото на европейския символ. Като защитен пояс кирилската писменост и християнската вяра бе жертва, плащана пет века, за да спаси символа на Европа в неговото същество.

В Печорската лавра има изложба-музей на книгата, на печатната книга. Хиляди и хиляди книги отвсякъде, създавани от края на XV век до днес, до утре и до Вечността – на кирилица. Там, единствен посетител в огромната зала, приличаща на великанска астрономическа обсерватория, аз чух как дишат хиляди и хиляди книги. Там ми се показа измерението на света на кирилицата. Там, в средата на книжовния универсализъм, разбрах в какво се състои Вечността. Там почувствах тази вечност. Там чух дишането на Вечността – подарена на човека от Светите братя Кирил и Методий и която всеки един от нас – мигновение от Универсума – буква по буква, страница по страница – движи напред.

И се поклоних пред паметта на Кирил и Методий – Апостолите на нашата Вековечност.

24 май 2003 г.

Слово, произнесено на тържествено събрание в Българската академия на науките

Герб на България в ръкопис на Грюненберг от 1483 година

Прав е бил Отфрид

Немски монах от IX век ратува Божието слово да се проповядва на народен език, но не намира подкрепа

На прага на третото хилядолетие отново имаме повод да припомним ситуация с 1000-годишна давност. Още повече, че тя е вградена най-яко в темелите на нашата духовност.

През IX век и в Немско се появява течение, което настоява Божието слово да се проповядва в църквите не на неразбираемия латински език, а на немски. Израз на това течение дава Отфрид, монах от Вайсенбургския манастир в Елзас. Ето откъс от негова стихотворна творба:

„Днес не един мъж прави опит да пише по свой език и бърза да въздигне народа си. Защо да странят от това само франките, та да не почнат по франкски да възгласяят славата Божия?“

Цитираната строфа всъщност посочва на немците примера на славяните, които по същото време започват да славят Бога на своя говорим език. Поне така счита немският учен Шрьойдер.

Твърдоглавието и късогледството на немските феодали тогава, съчетано със злостната ревност на залцбургския архиепископ Адалвин, епископа на Фрайзинг Анно, на Херманрих, епископа на Пасау, и в добавка на Нитренския епископ Вихинг, довеждат до прокуждането на Методий и неговите ученици от Панония и Моравия, за да ги отпрати при княз Борис I в България. А са имали под ръка превод на Библията, направен на готски език още по времето на епископ Вулфила през IV век.

Рудолф Грабер, епископ на Регенсбург вече покойник, произнесе в своята тържествена проповед по време на литургия за 1100-годишнината от кончината на славянския първоучител Методий следното:

„Арестуването, съденето и заточаването на Методий не е акт, с който Баварската църква може да се гордее. След две години и половина арест, по енергично настояване на папата, Методий е освободен. Но интригите срещу него продължават и за голямо съжаление отново един немец, дори епископ, на име Вихинг задълбочава пропастта между Изтока и Запада. Учениците на Методий се отправят към България.“

Алберт Раух

Епохата, в която живеят братята Кирил и Методий, е твърде сродна с нашата. Ние имаме голямата отговорност да следваме техния пример. Те идват от Изтока с мисия за сближение със Запада. Ако това беше станало навремето, нямаше България да я постигне тая огромна беда – да падне под удара на отоманите. А християнският свят може би щеше да се съхрани като единно цяло.

Днес надеждата ни се състои в победата на духа на универсализма. Целият свят наистина е неделимо цяло. Необходимо е да потърсим и да осъзнаем нашите общи корени в миналото, много по-добре да се опознаем един друг като народи, да намерим общ език помежду си. Платон и Аристотел, Гьоте и Вазов принадлежат на всички, те са наше общо културно наследство.

Братята Кирил и Методий са първостроители на духовния мост между Изтока и Запада. Те са образец на напълно съвременно мислене и поведение.

И в Гърция, и в България някои казват: „Отивам в Европа“. Но това е безсмислица. Всъщност общото название на Стария континент се появява отначало като название на областта около Босфора и Дарданелите. Вие, гърците и българите, обитавате самото сърце на Европа – и географски, и исторически! По тези места в древността и през ранното Средновековие има блестяща култура и цивилизация, докато у нас например, в Северна Германия, по онова време не е имало нищо.

Авторът е дългогодишен директор на Института за източните църкви в град Регенсбург, Германия.

Достойно и праведно естъ

Цар Борис III: „Кирилската азбука закрепва нашето народностно съзнание“. Българската буква „Ъ“ срещу райхсфюрера на СС Хайнрих Химлер

През 1986 г. издателството на Отечествения фронт отпечата в поредицата „Дневници и спомени за българската история“, осъществена с участието на Главно управление на архивите при Министерския съвет, книгата „Богдан Филев, Дневник“, под общата редакция на проф. д-р Илчо Димитров,

чл.-кор. на БАН. Нейният тираж от 5 200 екземпляра е раздаван по списък само за служебно ползване на отбрани хора. „Дневникът“ не се появява по книжарниците.

През 1990 г. излиза второ издание на същата книга, разпространено свободно.

Цар Борис III и министър-председателят Богдан Филев по време на Кирило-Методиевския празник пред храм-паметника „Св. Александър Невски“, 24 май 1941 г. Централен държавен архив, „Монархически институт“ (Фонд 3К, опис 14, арх. ед. 123).

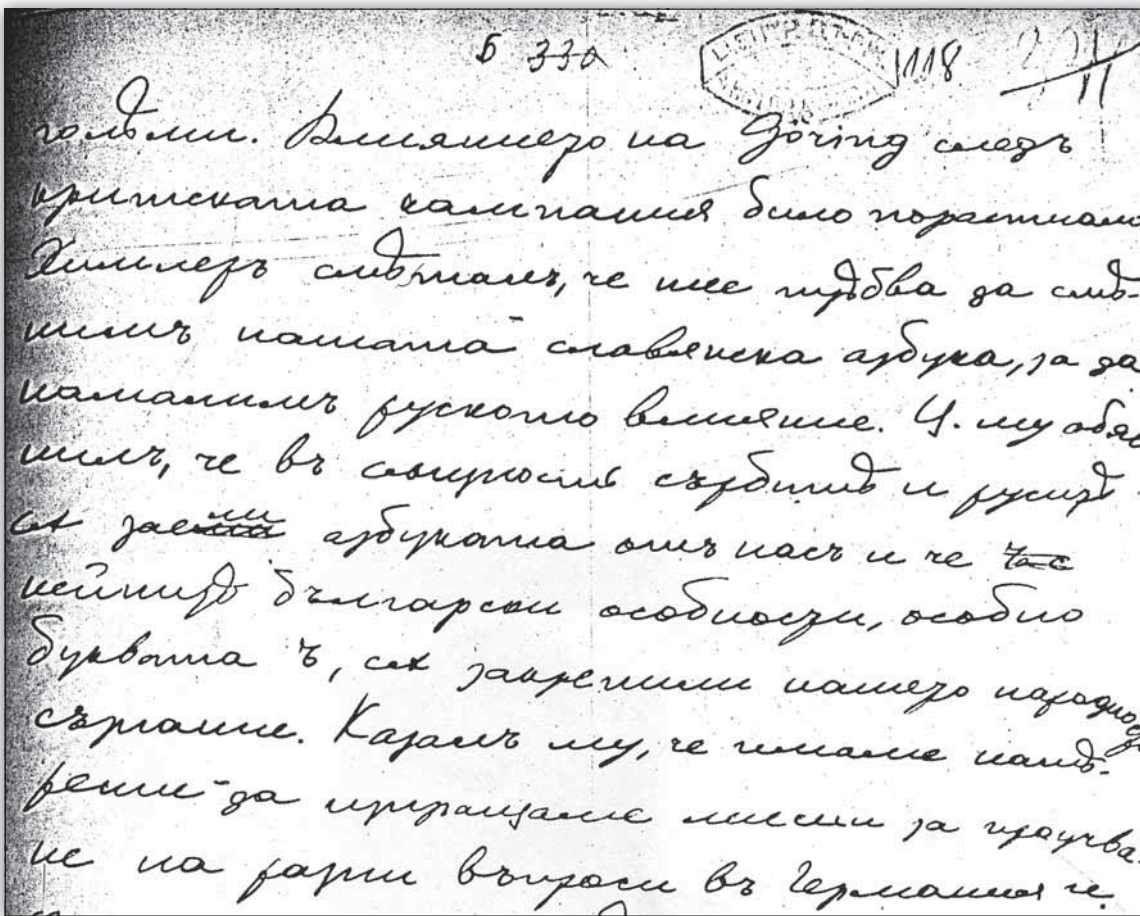
„2. VI. 1941 г., петък. В 11 часа отидохме на летището във Враждебна да чакаме Царя... Беше много добре разположен ... От 6 до 8 вечерта бях на официална аудиенция при Царя. Доволен е от пътуването си. С Фюрера имал много сърдечен разговор... Царят се срещнал в Залцбург още с Гьоринг, Рибентроп, Химлер и Брауници...“

Химлер сметнал, че ние трябва да сменим нашата славянска азбука, за да намалим руското влияние. Царят му обяснил, че всъщност сърбите и русите са заели азбуката от нас и че нейните български особености, особено буквата Ъ, са закрепили нашето народностно съзнание.“

(Стр. 323 от първото издание на Дневника)

Бел. авт. Хайнрих Химлер (1900-1946) е един от създателите на нацистката партия в Германия, от 1929 г., ръководител (райхсфюрер) на СС, от 1936 г. – началник на Гестапо, а впоследствие и на цялата полиция.

Оригиналът на Дневника на Богдан Филев се съхранява в Централен държавен архив (фонд 456 К., опис 1). Предоставяме на читателите копие от съответната страница и документална фотография с любезното съдействие на Лилия Цветкова, главен експерт, началник сектор „Използване на архивни фондове“.

Страница от дневника на Богдан Филев (факсимиле)

Урок по кирилица

Трета световна среща на българските медии
Рим, 19-23 май 2007 г.

В навечерието на Кирило-Методиевския празник Българската телеграфна агенция организира за трети път Среща на българските медии, която ще се състои във Ватикана и Рим. Форумът е под патронажа на министър-председателя Сергей Станишев и ще събере 28 медии от 15 държави. Основна тема на обсъжданията ще бъде „Кирилицата като трета официална азбука на Европейския съюз“.

Сп. „Економист“

Авторитетното английско списание „Економист“, което има много читатели и в България, помести в своя бр. 23 от септември 2006 г. кратък коментар под заглавие „Кирилицата. Писмовност.“

В него се казва:

„Ако България се присъедини към Европейския съюз след три месеца, което Европейската комисия препоръча миналата седмица, това ще отбележи едно рядко отклонение от 15-годишното приспособяване на кирилската азбука към латиницата.

Тогава българският език ще стане официален език за ЕС като последният ще възприеме и азбуката, наречена на Св. Кирил - един византийски монах от IX век.

Обаче да се върнеш на картата на Европа е едно нещо, а съвсем друго е да бъдеш признат от другите страни...“

Художниците на списанието се пошегуваха с тази рисунка...

INTERNATIONAL
Herald Tribune EUROPE

SEARCH

HOME BUSINESS TECH TRAVEL STYLE CULTURE HEALTH/SCI SPORTS REG

TODAY IN EUROPE

Russian's account further clouds poisoning mystery

Poland won't block efforts to revive EU constitution

For Europe, a lesson in ABCs (of Cyrillic)

By Matthew Brunwasser International Herald Tribune

Published: August 8, 2006

SOFIA When Saints Cyril and Methodius gave the Slavic world its first written script, their mission was to draw the Slavs under the influence of Constantinople and away from Rome. A thousand or so years later, Cyrillic is heading west - this time to a united Europe.

В. „Интернешънъл хералд трибюн“, 8 август 2006 г.

„Когато Св. Св. Кирил и Методий дават на славянския свят първата азбука, тяхната мисия е да привлекат славяните към влиянието на Константинопол и да го отдалечат от Рим. Повече от хиляда години по-късно кирилицата се насочва на запад – този път към обединена Европа.

С влизането на България, редом с Румъния, в Европейския съюз от 1 януари, кирилицата става негова трета официална азбука след латинската и гръцката. Към края на десетилетието, ако България успее да стане член на еврозоната, кирилицата може да се появи дори върху евробанкнотите.

Макар България да няма задължение за реципрочно възприемане на буквите от латинската азбука, „ние вече го правим – по-бавно, отколкото ни се иска“, както заяви Николай Василев, министър на държавната администрация и държавната реформа.

Разполагайки с една от най-богатите преводачески служби в света, Европейският съюз не очаква да има проблеми с прибавянето на България и нейната азбука към внушителния брой езици, с които вече борави...

Службата, настанена в Люксембург и Брюксел, вече е най-голямата в Европейската комисия с около 1 650 пълноправни преводачи и 550 техни сътрудници. През 2005 г. те са превели 1 324 231 страници.

Около една трета от всички документи на ЕС се превеждат на всеки от официалните езици. Останалото се превежда на трите работни езика – английски, френски и немски.“

Матю Брануосър

В. „Гардиън“

„В едно свое есе американският хуморист П. Дж. О'Рурк се оплаква от „пъпкуването“ на „глупави малки държавици“. „Дори езиците им са мънички“, мърмори той. „Понякога трябва да ползвате два или три езика, докато стане един обед.“

Но именно това аз обичам в Европа! Можете да се наслаждавате на един градски изглед и след това да прескочите със самолета или влака другаде още същия следобед. И на съвсем други места на следващия ден. Аз нямам предвид някакъв малоброен елит. Потвърждават това заключение и студентите, и полските водопроводчици.

Европа е пъстро място, събрало множество култури. Всяка национална (и субнационална) култура има своите особености и своите красоти. Всеки „мъничък“ език разкрива различен начин на живот и на мислене, съзрели през вековете.

Това не е просто различие – това е мирно, направлявано и подхранвано разнообразие. Америка има материално богатство, а Африка има природно многообразие. Но само Европа съчетава такова богатство и такова разнообразие на толкова малко място върху картата на света.

Тук аз виждам най-малко основателни причини за скептицизъм и критицизъм. Евроскептиците представят Европейския съюз като хомогенизираща, отричаща старите национални особености като например италианското сирене (с вкусна добавка от мръсотията на ръцете) или английското говеждо и бирата, измервани в пайндове и пинти. Примерите в това отношение обаче не са многобройни и срещу всяко старо нещо, премахнато поради забрана от новите европейски наредби, се появяват две нови.

Европеизацията по принцип е по-малко уеднаквяваща версия на глобализацията, отколкото американизацията.“

Тимъти Гартън Аш

Авторът е преподавател по европейски изследвания в Оксфорд, по образование е историк, поддържа своя рубрика във в. „Гардиън“, награден е с ордени в Полша, Чехия и Германия.

Транслитерация на азбуката

Българска кирилица	Латинска версия
А, а	A, a
Б, б	B, b
В, в	V, v
Г, г	G, g
Д, д	D, d
Е, е	E, e
Ж, ж	Zh, zh
З, з	Z, z
И, и	I, i
Й, й	Y, y
К, к	K, k
Л, л	L, l
М, м	M, m
Н, н	N, n
О, о	O, o
П, п	P, p
Р, р	R, r
С, с	S, s
Т, т	T, t
У, у	U, u
Ф, ф	F, f
Х, х	H, h
Ц, ц	Ts, ts
Ч, ч	Ch, ch
Ш, ш	Sh, sh
Щ, щ	Sht, sht
Ъ, ъ	A, a
Ь, ь	Y, y
Ю, ю	Yu, yu
Я, я	Ya, ya

Разработена от Института за български език при Българската академия на науките по поръчка на Министерството на държавната администрация и административната реформа за уеднаквяване на системата за изписване на названия на улици, местности и лични имена. Транслитерацията е задължителен нормативен документ.

Ангел. Стенопис в храма-ротонда „Св. Георги Победоносец“ в Сердика, днешна София (X в.)

„Княз Борис I“.

Миниатюра в Учително евангелие на Константин Преславски. Руски препис от XIII в. Държавен исторически музей, Москва.

България надживява

Българо-византийският вековен

Акад. Васил

Под патронажа на принца на Уелс от 21 до 26 август 2006 г. в Лондон се състоя XXI международен конгрес за византийски изследвания. В него взеха участие 1200 учени от 38 страни. Изнесени бяха 650 доклада и научни съобщения. Участваха 18 български учени. Избрано бе Бюро на Международната асоциация по византистика, с президент проф. д-р Петер Шрайнер (Германия). Решено бе следващият XXII международен конгрес за византийски изследвания да се проведе в София от 22 до 27 август 2011 г. с главна тема „Византия без граници“. Доклад на заключителното заседание на конгреса произнесе акад. Васил Гюзелев от Института по балканистика при Българската академия на науките. Предлагаме на читателите извадки от него.

Васил Гюзелев

Ролята на Византия в историята и развитието на средновековна България от дълго време привлича вниманието на различни учени. Изследванията в някои сфери на нейното проявление доминират над обобщенията и историко-философската интерпретация. Силното подчертаване на адаптирани византийски образци в архитектурата, изкуството, църковната литература, държавните институции, църквата и политическата идеология са довели някои византинисти до погрешната констатация, че средновековна България е „малката Византия“ или пък нейно модифицирано подобие.

В продължение на векове съседна на Византийската империя, близка до нея по верско-религиозна принадлежност, култура, дух и тенденции на развитие, превръщана понякога в нейна провинция и винаги смятана за откъсната от нея територия, България нито се превърна в част от нея, нито стана нейно копие или несполучливо подражание; тя остана вярна на себе си и на своеобразната си „варварска“ консервативност. Това именно ѝ помогна исторически да надживее хилядогодишната империя.

Активният византийско-български диалог започва с трайното заселване на славяните и българите на Балканския полуостров и създаването върху византийска територия в края на VII в. на първата „варварска“ държавна формация – Българското ханство на Долния Дунав. Той се ускорява и задълбочава чрез християнизацията на българите и изграждането на българския църковен модел по константинополски образец през втората половина на IX в. Чрез славянската писменост и книжнина и най-вече чрез богослужението и църковната практика, византийското културно влияние се трансформира и адаптира на българска почва. В държавнополитическата система и идеология „варварският“ български модел се облича в одеждите на универсалния византийски ойкуменизъм. Възприема се имперската концепция за „Семейство на владетелите и народите“ начело с византийския василевс. При ускорителното движение на българите от „варварство към цивилизация“, избухването на „бунта на периферията срещу центъра“ е твърде бързо и се проявява още в края на IX – началото на X в. и в духовната, и в политическата сфера.

Създадената в края на IX в. полемична творба на Черноризец Храбър „Сказание за Писмената“ със средствата на формалната логика доказва превъзходството на книжовния славянски език над гръцкия чрез неговата съкратеност, тъй като според нейния автор славянските букви и книги са създадени от свети мъже – Апостолите Константин-Кирил Философ и брат му Методий, а гръцките – от езичници.

От духовен „бунтът на периферията срещу центъра“ прерасна твърде бързо в политически. Симеон Велики (893-927) категорично отказа да бъде „духовен син“ на византийския император и си присвои неговата титла „василевс на ромеите“. Не само това. Той прояви неукротим стремеж да завладее Константинопол, да седне на трона на византийските василевси и да възглави имажинерното „семейство на владетелите и народите“. И макар че „духовният син“ на Византия временно се превърна в неин заклет враг, диалогът между византийската и българската култура не само не продължи, но и се задълбочи и взе по-широк мащаб.

Кои бяха факторите, които в най-голяма степен облагоприятстваха диалога между тези две култури? Българската държава и формираният чрез нейната поява народ се загнездиха в земи, които се намираха най-близо до средището на империята Константинопол. Те всъщност представляваха неговия хинтерланд. Българите не само усвоиха едно силно руинирано византийско пространство и станаха негови пълновластни господари, но му вдъхнаха нов исторически живот и преименуваха постепенно неговите селища, реки, планини. И по този начин ги присвоиха завинаги: Сердика стана първоначално Средец, а след това София; Филипополис – Пловдив; Одесос – Варна; Сингидунум – Белград; Лихнида – Охрид; Аксиос – Вардар; Хеброс – Марица; Хемус – Балкан и т. н. За себе си промениха и имената на двете най-големи градски средища на Византия: Константинопол стана Цариград, а Тесалоники – Солун. Това бе физическото усвояване на византийското пространство. Духовното се извърши чрез възприемане на християнството и църковната организация от Константинопол и приобщаването чрез богослужението, книжовността, изкуството и архитектурата към византийското ойкумене.

Първият и най-важен фактор, който нанесе удар върху езическия български модел, бе християнизацията. Тя остави в миналото езическите религии на прабългарите и славяните, доведе до тяхното приобщаване към християнската вяра, изграждането на Българската църква по византийски образец и налагането на духовенството като основен двигател на културното развитие в различните му форми и изяви. След покръстването в 865 г. най-важните и същностни дялове на представителната българска духовност (образование, книжовност, изкуство и музика) както по форма, така и по съдържание, бяха не само църковно-религиозни, но преди всичко християнски. Тяхното създаване и развитие в най-голяма степен зависеше от манастирите и от монашеството. По подобие на византийското монашество и българското зае изключително важно място в живота на държавата и обществото. Манастирският дух и характер на българската адаптация и интерпретация на византийското културно наследство сложи особен отпечатък върху развитието на българската средновековна представителна култура. Това даде отражение и върху други държави и народи, които влязоха впоследствие в кръга на своеобразната византийско-славянска общност, която някои изследователи се опитаха да назоват с латинското словосъчетание Slavia orthodoxa.

Славянизацията на богослужението и книжовността, започва с идването на Кирило-Методиевите ученици в България през 886 г., става не само фолклор, който определя в най-голяма степен езиковата принадлежност и духовния облик на българската етническа общност и култура, но и създава условия за широко проникване на византийското влияние в различни сфери. Доколкото при християнизацията чрез византийско мисионерство и по константинополски образец се допуска използването на новите книжовни езици, какъвто е бил старобългарският, дотолкова се разтварят широко дверите за пряко византийско влияние и общуване. Превръщането на славянския език в богослужбен, книжовен и в език на държавната канцелария има като следствие налагането му като общодържавен. С това се

империята Византия

диалог в областта на културата

Гюзелев

нанася силен удар върху политическото и идейното господство на прабългарската аристокрация. Нейният език отстъпва пред книжовно нормализирания език на славянското множество и остава за известно време в употреба за длъжности и титли в управлението на държавата, както и някои думи, които нямат подходящи славянски съответствия. Насоката в държавното, етническото и културното развитие на България се променя. Тя приема византийски модел на развитие.

Успоредно с християнизацията и създаването на Църквата като институция, славянизацията на богослужението и етническото развитие довеждат до разрушаването на прабългарския езически културен модел, поддържан в Българското ханство в продължение на цели две столетия. Величието на княз Борис I – Михаил (852–889, † 907) и на неговия син Симеон се състои в това, че чрез налагане на християнизацията и славянизацията на българската общност, те в най-голяма степен полагат усилия за разрушаването на един модел на развитие, който обрича държавата и народа на политическа и културна изолация от налагащия се тогава в Европа християнски културен универсализъм.

Проникването на византийската култура във времето променя формите, пътищата, степента и модела на въздействие. То започва от непосредствените контакти, засилва се чрез християнизацията, образованието и книжовността, преминава през дворцовия церемониал, църковното богослужение, законодателството, архитектурата, приложното и изобразителното изкуство, богословието и ересологията, за да се вплете в елементите на повседневния живот и мисленето на обикновения човек.

Излъчвано в най-голяма степен от мегаполисите Константинопол и Солун, които за средновековните българи са преди всичко търговски средища и места за свято поклонение, а по-късно и останалите балкански градове и манастири (най-вече тези в Света гора), византийското влияние намира най-бърз и добър прием във владетелския двор и сред аристокрацията, в църквите и манастирите и сред духовенството. Обикновеното население, привързано към традициите на своя бит, култура и вярвания, е неблагоприятна среда за проникването му. То именно съхранява същността на българската етнокултурна самобитност.

Владетелският двор на средновековна България се оказва онзи център, който не само е най-податлив на византийско подражание и влияние, но и в най-голяма степен съдейства за неговата широка дифузия. Ролята му в това отношение се извява далеч преди християнизацията и процесите, свързани с нея. Езическите ханове в Плиска бързо възприемат елементи от ви-

зантийския дворцов церемониал и идеология (акламациите към византийските василевси, одеждите, регалиите и инсигниите им, идеята за богопоставеността на владетеля и др.). Към това се прибавя присъствието на византийски аристократи, учители, майстори-строители, художници, скулптори-каменоделци, оръжейници и механици, налагането на гръцки език в ханската канцелария и следването на византийската архитектурно-градостроителна традиция. Изображението на хан Омуртаг (814–831) като византийски василевс в неговата възпоменателна златна пластинка е може би най-синтезиращият израз на стремежа към владетелска византизация.

Византизирането на двора поема ускорителен ход през втората половина на IX – X в. Архитектурните паметници на Плиска и Велики Преслав, разнообразните археологически находки и владетелски изображения, данните на домашни и византийски извори разкриват радикалната промяна и върховната форма на византизация на двора, а също така и реакцията срещу нея. Описанията на Велики Преслав, Симеоновия двор и Болярския му съвет в „Шестоднев“ на Йоан Екзарх и в стихотворната възхвала на анонимен автор напомнят за панегириците във византийската дворцова литература. Цар Симеон Велики не само се стреми да подражава на византийските василевси, но и да се възплъщава в тяхната роля. Пищността и показността на церемониала и акламациите, които той въвежда, понякога смайват и византийците. При срещата си с император Роман I Лакапин (920–944) на 9 септември 924 г. край Златния рог Симеон води със себе си три охранителни отряда: един от тях въоръжен със златни копия и щитове, друг – със сребърни копия и щитове, трети – с всякакъв вид оръжия. И всички облечени в желязо. Те поставят българския цар в средата и „го приветстват на езика на ромейте като василевс“. Сродяването с византийския императорски двор и пристигането на първата византийска принцеса Мария-Ирина във Велики Преслав с различни богатства, безброй покъщнина и многобройна свита, през 927 г., съдейства в още по-голяма степен за византизирането на двора във всяко едно отношение. Във връзка с това Петър Мутафчиев в изблик на силно изразен антивизантизъм пише следното: „Тия чужденци донесли и заразата, от която средновековна България никога след това не успя напълно да се освободи: разрушаващото влияние на Византия и нейната култура.“ Реакция на всепроникващото византийско влияние в царския двор е поведението на братята на цар Петър – Йоан и Вениамин. Двамата продължавали да се обличат в „българска носия“, а не с ромейско облекло, което е въведено в дворцовия церемониал и всекидневното. Вениамин дори продължава

с гордост да носи езическото си българско име Боян, занимава се с лъженауки и „дотолюкова бил изучил магията, че внезапно могъл да се превърща от човек на вълк и на всякакъв друг звяр“. С това част от аристокрацията и народът изразяват отношението си към византизацията.

Книжовниците от дворцовия Преславски скрипторий и тези от свързаните с него манастирски скриптории играят основна роля за определяне насоките на българското преводно и оригинално книжовно творчество. Те по своеобразен начин възприемат византийската църковна и светска книжнина и я адаптират към българската духовност. Пригодена за българите, византийската духовна храна губи елинизма и универсалността си. Тя се превръща в нов продукт на религиозността, пригоден за славянска етническа среда.

Възобновеното в края на XII в. Българско царство, с постоянна и неизменна столица Търново, като политическа и държавна структура е изградено по подобие на византийската империя в нейния модел от времето на Комнините. Византийският модел „царство–патриаршия“ окончателно е формиран през 1235 г. Процесът на византизация, съвсем естествен за една страна, която в продължение на век и половина е интегрална част от империята, бързо и силно навлиза в царския двор и свързаната непосредствено с него патриаршия, в съседство обособено разположени на хълма „Царевец“. Изцяло или частично в търновския царски двор господства подражанието: в облеклото, инсигниите, регалиите и титулатурата на царя и представителите на неговото семейство, дворцовото управление, церемониала, царските шествия при религиозни празници, посрещането на мощите на светци и военни триумфи и т. н. Дори в изображенията на монетите и печатите, при съставянето на документи (хрисовули, оризма и др.) и при формулите за титулатурата на владетелите, са използвани византийски образци. В паметниците на монументалната и миниатюрната живопис българските царе и царици с одеянията и атрибутите си наподобяват византийските василевси и василиси.

Византизирането на двореца и неговата култура в немалка степен се дължи и на постоянното присъствие на византийски принцеси и многочисленото им обкръжение в него. Седем представителки на три династически рода споделят българския царски трон: Ирина Комнина, Ирина Ласкарис, Мария Палеолог, Ирина Палеолог, Теодора Палеолог, Мария-Ирина Палеолог и една неизвестна по име. В очите на високообразованите византийски аристократи тази дворцова уредба и управление са „нещо българско, по-скоро варварско“, както се е изразява на едно място в „История“ Георги Акрополит

Бидейки повече от двеста години държавен, политически, църковен и културен център на българското царство, Търново фактически най-продължително време оказва въздействие в процеса на византизация в сферата на държавата и нейното управление, църквата, архитектурата, книжовността, живописа, музиката, химографията и т. н. Характеризирането на тогавашната българска столица в добавка към българския превод на Манасиевата летопис от 1345 г. като „нов Цариград“, а от Патриарх Евтимий в службата му за св. Теофано като достойна рожба на „майката на градовете“, всъщност е един стремеж да се покаже, че в своето политическо и културно развитие България най-накрая се оказва достойна „духовна рожба“ на своята възпитателка Византия и на нейната „царуваща над градовете“ столица. Следването и подражанието на византийския идеал е позиция и стремеж на част от българската аристокрация и особено на происихастки настроеното българско духовенство. Ала това не отговаря на основните насоки и потребности на културното развитие на България и я обрича на духовна немощ и липса на оригиналност.

Многовековното българо-византийско съседство, противопоставяне, взаимно общуване и влияние в крайна сметка води до формиране на облика на българския културен модел, който е доста специфичен и може условно да бъде характеризиран като православно-източноевропейски с подчертана славянска принадлежност. Той запазва своите основни белези и след залеза на средновековна България като политически фактор в края на XIV в. и рухването на византийската империя през 1453 г. Неговата жизненост е по-голяма, защото той, благодарение на книжовния език и неговата разбираемост в широко етническо и географско пространство, има възможност за по-трайно въздействие.

Средновековна България не само възприема частично (главно във владетелския двор, църквата, манастирите и в монашеските сре-

ди) византийски културен модел, но в значителна степен го променя, адаптира и го прави достъпен за една приобщена към православното славянска среда. Прототипът на българската средновековна култура, формирана трайно от средата на IX в. насетне, е византийски, но съзнателно, преднамерено и целенасочено селекциониран, модифициран и пригаждан към етническа и социална среда с друго светоусещане и разбиране – „варварска“. Вплел в себе си византийското влияние, културният модел на средновековна България не се превърна в негово копие или лошо подражание, а в непознат дотогава модел, станал прототип на други култури и общности. В това именно се състои и неговата уникалност.

Ако културата на ранносредновековна християнска България създава образци, които намират място за приложение преди всичко в Киевска Русия и отчасти в Сърбия, то през XII – XV в. силно византизиращият български културен модел способства за трайното изграждане на дълго съществувалата византийско-славянска общност в един твърде широк географско-етнически ареал в Източна Европа, включващ територии на Византийската империя, България, Сърбия, Влахия, Молдова, Московска Русия, Украйна и Литовското княжество. Най-силно впечатляващият факт от това присаждане на византизиращия български културен модел е присъствието на изтъкнати представители на българското духовенство със забележителни приноси в живота на църквите и книжовността на почти всички от изброените страни в края на XIV – XV в.

Тези „мъже-странници от търновските земи“ като митрополита на цяла Русия Киприян, киевско-литовският митрополит Григорий Цамблак, книжовникът в сръбския владетелски двор Константин Костенечки и други, са онези преносители на българския византийски културен модел, които със своята дейност обогатиха духовното развитие на източноевропейския православен свят.

„Света Богородица“ – българска икона (XIX в.)

Безценни приноси

Проф. Василка Тъпкова-Заимова на 80 години

Проф. Василка Тъпкова-Заимова

Проф. Василка Тъпкова-Заимова, доайенът на българската византистика и балканистика, почетният президент на Асоциацията на византистите и медиевистите в България, в съвременната българска наука, както историческата, така и филологическата, а също така и в университетското преподаване на историята на Византия и Балканите през Средновековието, е не само високо ерудиран и стойностен изследовател, но и ценен и обичан университетски професор, организатор на науката и свързаните с нея дейности. В Института по балканистика, където протече основната част от нейната научна дейност, тя бе не само дългогодишният и мъдър ръководител на секцията „Балканските народи през Средновековието“, но и вещият и компетентен редактор и издател на „Etudes balcaniques“ и „Studia balcanica“ в продължение на дълги години. Нейната неуморна дейност в тези няколко направления остави трайни и незаличими следи. Голям е броят на младите учени, които под нейно ръководство и закрила направиха първите стъпки и се утвърдиха като добри специалисти на попрището на византистиката и медиевистиката. Винаги неразделна част от общността на балканистите и византистите не само в България, но и в света, проф. Тъпкова заемаше и продължава да заема важни позиции в ръководството на Международната асоциация за югоизточно-европейски изследвания и Международната асоциация за византийски изследвания. В тях тя не само представя достойно нашата наука, но е и високият научен еталон, примерът за истинско и обективно служене на каузата на високата наука.

Безспорни и безценни са нейните приноси в областта на историческото изворознание. Сред тях се откроява участието ѝ в почти всички томовете на поредицата „Гръцки извори за българската история“, изворите за живота и деянията на Св. Димитър Солунски, произведения на историко-апокалиптичната книжнина във Византия и средновековна България и др.

Сред многобройните и винаги съдържателни изследвания върху българската, балканската и византийската история, се открояват монографиите „Нашествия и етнически промени на Балканите през VI-VII в.“ и „Долният Дунав – гранична зона на византийския Запад (края на X-XII в.)“. Към тях трябва да бъде прибавен „Битолски надпис на Иван Владислав, самодържец български“ и редица други научни изследвания.

Тя е живата и трайна връзка на съвременната българска византистика и медиевистика с нейните изтъкнати представители от поколението на Веселин Бешевлиев, Иван Дуйчев и Димитър Ангелов, продължител на българската университетска медиевистична школа, която в лицето на Васил Златарски, Петър Ников и Петър Мутафчиев имаше своите родоначалници. Закърмена в духа на възрожденските идеали на нашия народ, тя е пример на всеотдайност в научното творчество и университетското преподаване. Изпълнена с висок дух, жизнена и по човешки общителна, тя с основание се радва на всеобщо уважение.

НА МНОГОЯ ЛЕТА! ИС ПОЛА ЕТИ! СЕКУЛА СЕКУЛОРУМ!

Слово на акад. Васил Гюзелев, произнесено в Института по балканистика към БАН, при представяне на юбилейния сборник „Византия-Балканите-Европа. Изследвания в чест на проф. Василка Тъпкова-Заимова.“ 5 декември 2006 г.

Културна епопея

„Енциклопедия универсалис“:
„България спасява делото на Кирил и Методий“

Проф. Роже Бернар (1908-1997)

Двамата братя Кирил и Методий са извършили дело със световно значение като са изтъргнали от мрака стария език на славяните, за да издигнат презирано довчера слово до достойнството на писмен език. Тяхното дело след покръстването позволява на славяните да устоят срещу опитите да бъдат покорени или асимилирани от страна на немци и гърци – особено застрашени през Средновековието.

В това дело основна роля изиграва България, спасявайки го от забвение. Тя приема преследваните ученици на Кирил и Методий. Създава богата религиозна книжнина – първата национална славянска литература, чрез която по-късно русите се приобщават към християнството.

Източници

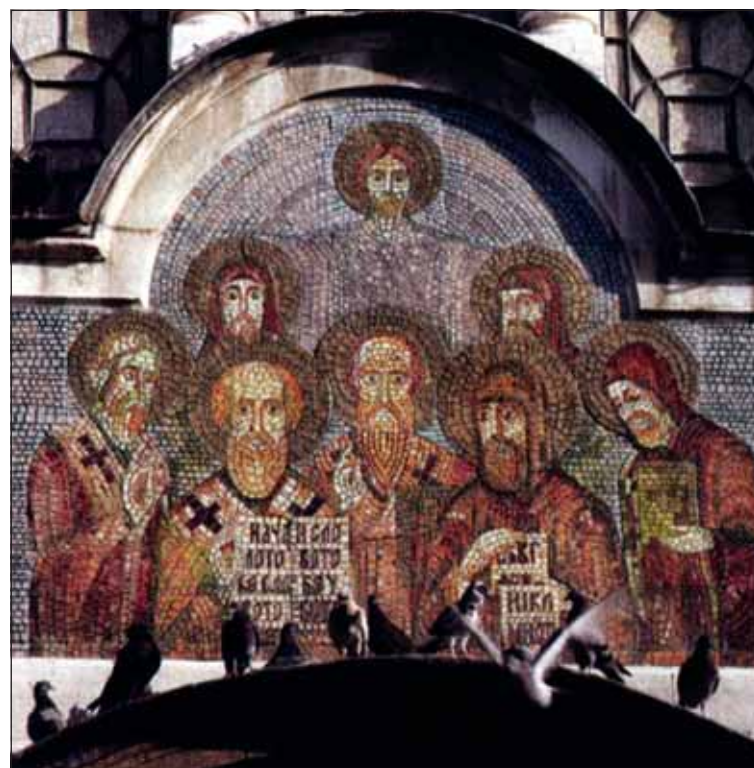
Животът на двамата братя Кирил и Методий, апостоли на славяните, е познат от няколко стари документа на латински и гръцки език, най-вече от славянски документи, от които заслужават доверие две анонимни жития, получили общо наименование „Панонски легенди“. Много места в тях остават неясни.

Знае се приблизително, че Кирил е роден около 827 г., че светското му име е Константин и че е по-млад от брат си. Житията освещават също, че преди мисията в Моравия, Методий бил управител на една славянска провинция, а Кирил, изключително блестящ ум, получил високо образование при най-великите учители на епохата. След това той бил натоварен от правителството на Византия с важни религиозни и дипломатически мисии.

Мисия в Моравия

Тази мисия, обезсмъртила имената на Кирил и Методий, се извършва между 862-863 г., когато патриарх е Фотий, учител и приятел на Кирил. Един славянски княз от Моравия иска от Византия да му изпрати мисионери, способни да проповядват на славянски език, за да се отхвърли опекунството на немското духовенство, по-склонно да владее моравските славяни, отколкото да ги образова. За толкова трудна задача в момента не е имало по-подготвени хора от Кирил и Методий, доказали вече своите качества. Тъй като произхождат от Солун, те знаят езика на славяните. „Вие сте от Солун“, им казал вероятно византийският император, „а всички солуняни говорят чисто славянски“.

Кирил и Методий дават на славяните тяхната първа азбука и първите религиозни текстове. Съвременната наука е склонна да смята, че азбуката, сътворена от Кирил, е глаголицата, а не оцелялата до наши дни кирилица. Тя допуска също, че първите текстове, написани на тази древна азбука, носят белезите на славянският диалект от български тип в една епоха, в която славянският език е все още доста единен и славянският

„Св. Седмочисленици“, нова мозайка над входа на едноименната черква в София, дарение от съкварталци

Проф. Роже Бернар

говор от крайбрежието на Егейско море е бил лесно разбираем за славяните в Централна Европа.

Последните години на Кирил и Методий

След малко повече от три години прекарани в Моравия, двамата братя продължават делото си в Панония. Сетне отиват в Рим, където биват приети с големи почести от папа Адриан II, който признава славянската литургия. За нещастие след смъртта на Кирил – 14 февруари 869 г. – Методий, назначен за

епископ в Панония, среща в своя диоцез остроо противоедействие на немското духовенство. Когато през 885 г. той умира, неговите ученици са брутално изгонени от същото това духовенство. Те намират подслон и закрила в България, където са приети от княз Борис, новопокръстен в християнството.

Мисията на Кирил и Методий в Моравия е сред най-големите културни епопеи, запомнени в историята. Двамата главни герои в нея – и по-специално Кирил – днес се открояват ярко с интелигентната си дързост и дълбоката си хуманност. Пред духовниците от Венеция, които претендират, че еврейски, гръцки и латински са единствените езици, на които може да се възхвалява Бог, Кирил високо заявява, че е срамно да се осъждат всички други народи „на слепота и глухота“.

Малко преди смъртта си Кирил моли брат си да не предпочита тишината на манастирите пред трудното довършване на делото сред хората. Блестящ философ и теолог, умен дипломат, Кирил е същевременно учен със съвсем съвременна нагласа на лингвист, археолог и ерудит.

Братя Кирил и Методий
са извършили дело със световно
значение като са изтъргнали
от мрака стария език на
славяните. За да го издигнат до
достойнството на писмен език.
Р. Бернар

Автограф на Роже Бернар – специално за в. „За буквите“

Немногословен ерудит

Цариградският патриарх Фотий – един от първите европейски библиографи

„Мириобиблион“: „Множество от книги или библиотека. Описание и преразказ на прочетените от нас книги, краткото съдържание на които пожела да узнае възлюбеният наш брат Тарасий. Всичките книги са триста без двадесет и една.“

Изключително ерудитан и загрижен за бъдещето, Фотий решава да предаде своите знания на по-широк кръг любознателни младежи, които го смятат за свой учител. Възможност за това му дава и тогавашната обстановка във Византия – разцвет на науката, литературата и просветата, засилен интерес към класическата древност, а оттам и към енциклопедизма или универсалността на знанията.

Днес „Мириобиблион“ представлява значителен научен интерес като важен справочник, за съжаление останал дълго време непознат на научната общност. Съставен през втората половина на IX в., в нея е включена информация за 168 автори. Обособени са 275 кодекса, а делението на документалния поток е на светски и религиозни писания.

Светските кодекси въз основа трудовете на 99 от включените автори (започвайки с Херодот) от-

Доц. д-р Нели Костова

Патриарх Фотий, фрагмент от икона – триптих, НЦИАМ

разяват произведения на философи, историци, географи, зоолози, медици и селскостопански специалисти, оратори, романисти, съставители на сборници с различно съдържание. Отсъстват сведения за творци на светска поезия.

Благодарение на Мириобиблион днес са ни известни много древни съчинения, които в противен случай биха били забравени. В това число много езически автори, а така също произведения на ранните християни, особено унищожените след осъждането им на Петия вселенски събор.

Една от тях е книгата на Грех Ктесис (Ктесий), написал книга за живота на Изток. Оригиналът е загубен, но много откъси от нея са се съхранили в „Мириобиблион“. Останалите 69 са автори на религиозни съчинения и произведения върху историята на църквата.

Групирането на кодексите Фотий разполага, както му дойде наум, като предполага, че липсата на строга логика ще изгони скуката от читателя. В кодексите се съдържат едно или няколко библиографски описания, някои от които сводни, в повечето случаи разположени в самото начало. Това говори за определена унификация в структурата на библиографския указател, което и днес звучи съвременно.

Библиографските записи са в размер от 3 до 2 266 реда. Рефератите са предимно разширени, но се срещат и анотации. Подобен похват се използва и днес.

Впечатляват и начините за поднасяне на необходимата информация. Най-често това е стремжът да бъде максимално близък до оригинала, разказвайки фактите в срещаната последователност и дори имитирайки стила и езика на реферираното произведение.

Важен елемент от преразказите на Фотий са характеристиките и оценките на авторите („ерудит, но многословен“) и произведенията. Често те се превръщат в литературно-критични статии, затова Фотий е наричан „първият в света рецензент“.

Подобно на съвременен референт, Фотий посочва данни за източниците и библиографски списъци, които се срещат в преразказаното произведение.

Дидактичният и препоръчителен характер на някои от текстовете дават основание „Мириобиблион“ да се приема и като учебно пособие. Запознаването с „Мириобиблион“ на Фотий показва, че той е поставил началото на много от използваните днес алгоритми в сферата на рефератната и обзорната информация, в стандартизирането на библиографския запис.

В Западна Европа се запознават с неговия труд в края на XV и особено през XVI в. Достоянствата му са високо оценени от Конрад Геснер, който ги заимства в своята „Библиотека Универсалис“. Продължавайки традицията, той дори съхранява термина argumenta при характеристиката на най-големите автори. Така постъпва и Василий Сопиков в своя „Опит за руска библиография“.

Авторът е преподавател в катедра „Библиотекостроение и библиография“ на СВУБИТ.

Стъпка във вярна посока

Тази книга е посветена на една нова и съвременна тема. Новото е в това, че библиотеките във времето на настъпващата ера на информационната цивилизация променят същността и функциите си, без да губят историческата си мисия, своята философия и смисъл на съществуване.

От друга страна, най-новите информационни технологии разкриват нови простори за библиотеките като средоточие на информация, знание, образование и ценности. От трета страна, възможността и необходимостта от изграждане и функциониране на електронно правителство и особеноното място и роля на малките населени места в системата на електронно управление и подобряване на административните услуги, поставят по нов начин въпроса за включване на библиотеките в тези процеси.

Оттук може да се обобщи, че тематиката на тази книга е съвременна и в талвега на научното познание и социалната практика, характерна за гражданското общество и разгръщащата се информационна революция.

Изследват се и се разкриват същността, възникването, характеристиките и особеностите на информационното общество. Това е направено в духа и смисъла на световноизвестни автори като Алвин Тофлър и др. Висока оценка следва да се даде на теоретичните позиции, от които се тръгва и се изследва информационното общество. Разкриват се същността и особеностите на информацията, разбира се като явление, процес, отношение и дейност. Тази книга е достижение, което следва да бъде представено на българската общественост. Направената стъпка е във вярна и необходима посока и е сериозно научно познание, имащо непосредствено значение за личностите и обществените институции, действащи в тези социални области.

Проф. д-р Иван Попов

...

На базата на широкообхванат анализ на основни въпроси и приложни проблеми, свързани с информационното общество, в тази книга е разкрита спецификата на промяната и социалната значимост на обществената библиотека. Направен е анализ и на различни подходи за преодоляване на негативните явления, съпътстващи процесите на трансформация, и са изследвани възможностите за реализация на алтернативни методи за публичен достъп до информация и услуги.

Книгата представлява задълбочено научно изследване със съществени приноси в теорията и практиката на съвременната информационна цивилизация и в частност на възможностите за осигуряване на публичен достъп до информация. Разглежданата проблематика представлява интерес за библиотечно-информационните специалисти и за експертите в областта на свободния достъп до публична информация и до онези от тях, които се занимават с проблемите на електронното правителство.

Д-р инж. Румен Трифонов

Денчев Ст., Петева И. „Библиотеки и публичен достъп до информация“, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, Издателство „За буквите – О писменех“, София, 2006.

В какво се състои работата на един княз

Из посланието на Светейшия Цариградски Патриарх Фотий до княза на България Михаил

Едни добрини, пресветли и обични наш сине, малка и временна полза принасят на ония, на които те се правят. Но истински добрини са ония, които имат свойството да правят душата по-добра, като я очистват от заблуждения и страсти и я озаряват със сиянието и благосъзда на добродетелите и на истината; защото те принасят на душата, която е нещо безсмъртно и богоподобно, големи и безсмъртни придобивки и неотемлимото и небесно богатство.

Вродено е у човеците съзнанието, че трябва искрено да обичат Бога и да му служат, а подобните си да обичат и любят като себе си. Но понеже волята не се съпътства от съзнанието, затова стана нужда всеобщото мнение да се предписва като повеление и закон.

Но всичко това трябва да се пази с всички сили от всеки човек, управител и управляван, стар и млад, богат и беден. Защото природата на всички е еднаква, общи са и повеленията, та е необходимо всички да ги пазят прилежно.

Слукът и езикът да бъдат чисти от всяко сквернословие. Защото това, което човек слуша с удоволствие, той не се срамува и да го каже. А говори ли нещо, без да се срамува, това е голямо доказателство, че той няма да се засрами и да го извърши. Ибо щом пази се да не ти се изпълзне езикът, защото много пъти като извърши грешка с някоя много къса дума, той причинява голяма вреда и излага самият живот на човека в опасност.

Дръж ушите си отворени за ония, които са онеправдани, а затворени за доносите и убедителните наглед доводи и на ония, които онеправдават.

Отвърщай се от злоречиви и клеветнически устни. Защото много пъти една само дума на клеветник е подлудявала деца срещу бащи, бащи срещу деца, разкъсвала е съпружески живот и повдигала роднини едни срещу други и – какво казвам – цели градове и домове е сринала.

Като оградиш така себе си с приятелство, бъди неумолим към ония, които които пакостят на другите и на обществото, а много състрадателен към тия, които прегрешават към тебе.

Колкото човек превъзходства по власт, толкова е длъжен да бъде пръв и по добродетел. Който върши противното, прави три неща много лоши: себе си погубва, подбужда към зло ония, които го наблюдават, и кара да хулят Бога, че на такъв човек е дал толкова голяма власт. Затова всеки човек трябва да отбягва от злото, но най-много тия, които имат власт.

Детето Исус. Стенопис от Боянската църква (XIII в.)

Многолико богатство

Пътуваща изложба „Културното наследство на България“

На Международния конгрес по византистика в Лондон бе показана за пръв път изложбата „Културното наследство на България“. Нейни автори са проф. Иван Маразов (Първи раздел „Изкуството на Древна Тракия“), проф. Аксиния Джурова (Втори раздел „Златни страници от средновековна България“) и фотопублицистът Иво Хаджимишев.

Въведения към каталога-албум на изложбата са написали Меглена Кунева, министър по европейските въпроси на Република България, и Фамиано Кручанели, заместник-министър на външните работи на Република Италия. Изданието бе подкрепено от полиграфистите в печатница „Димитър Благоев“.

Изложбата се показва последователно в българските културни институти в чужбина, по време на международни конференции и симпозиуми, предизвиквайки спонтанно възхищение у посетителите.

Досега тя бе представена в Братислава, Будапеща, Ню Йорк и Брюксел.

Иво Хаджимишев при откриването на изложбата в Лондон, август 2006 г.

Основа на славянската култура

Историческият принос на България следва да бъде оценен по достойнство

Сър Стивън Рънсиман (1903-2000)

Като юноша бях завладян от историята на Източна Европа през Средновековието. По-късно, когато придобих моята първа научна степен в Кеймбриджкия университет, аз се захех да проучвам византийския свят. Тогава в Британия имаше съвсем малко византолози. Най-забележителният сред тях беше проф. Дж. В. Бъри, преподавател по история в Кеймбридж. Той ми препоръча да изследвам десетвековната византийска история. А Роман Лакапин ми каза, че за тази цел трябва да имам известно познание за българската история. Той взе от библиотечните си шкафови два големи тома от Сборника на Българската академия със статии на проф. Васил Златарски и заяви, че ако следва да чета по руски, аз трябва да владее български език...

Често ме питат защо съм избрал да проучвам средновековната история. Казват ми, че съвременната история сигурно е по-важна и по-подходяща за изучаване. Винаги се опитвам да отговоря, че всъщност най-съществените събития са станали през Средновековието. Или пък се опитвам да обясня, че е по-интересно да работиш върху един исторически период, за който има съвсем малко сведения, отколкото за съвременния свят, защото за съвременността има изобилни сведения...

Наистина как бихме могли да разберем съвременността, ако нищо не знаем за миналото? Ходът на историята е предмет на първопричини и въздействия с времеви условни събития, които изглежда имат някаква последователност, но твърде рядко са значителни. Съвременните събития имат своите корени в минали събития, които ни отправят в предишните векове.

Горното има особена важност за историята на Югоизточна Европа. Тя е една област, подложена през отминалите времена на унищожителни нашествия и колонизиране. Народностите, които са се развивали тук, твърде често е трябвало да защитават собствените си територии. Аз считам, че от най-високо морално гледище никой народ няма моралното право да владее дадена територия просто защото я е нападнал и завладял. Ала някой народ, който е пролил кръв, за да се установи върху дадена територия и дава жертви, за да съществува на нея, не може да се очаква, че ще се откаже от своите права върху нея. Подобни съперничества безспорно са водели до война на Балканите. Това довежда до турското нашествие и до настаняването на Османската империя върху целия район. Но как в същото време можем да обясним

освободителните движения през XIX в., без да разберем здравината на националното съзнание през средните векове, оцеляло през тъмните времена на отоманското владичество?

Никой няма право да взема отношение относно съвременната балканска история, без да познава добре нейното средновековно минало.

Струва ми се, че това безспорно съдържа известни чувства на пристрастие. Ако аз самият се интересувам толкова живо от българската история, това не е без вътрешно съучастие. Българите идват отвъд Дунава и създават първата нацио-

език и много от техните обичаи. Същото става с българите и славяните, които се настаняват на завладените от тях земи.

Едновременно с това България има една особена заслуга. Благодарение на мъдростта на нейните държавници се появява първата славянска цивилизация. Възприемането на християнството и азбуката на славянските езици поставят основата на една нова култура, която се разпространява из целия славянски свят. Културните достижения на Първата българска империя според мен заслужават далеч по-голямо признание, отколкото обикновено получават. Те раждат една културна традиция,

Стивън Рънсиман в библиотеката на Рилския манастир (1983)

Снимка Иво Хаджимишев

нална държава на Балканите през Средновековието. Винаги се вълнувам ката размишлявам за една сродна ситуация в Англия няколко века по-късно, когато норманските нашественици успяват да надделеят над англо-саксонците. Те имат съпернически елит, който постепенно се включва сред тези народности, възприемайки техния

която оцелява през бурните политически превратности на времето.

Гордея се, че съм допринесъл с нещо Европа да опознае значение то на Първата българска империя.

Академично слово в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ при получаване на титлата „почетен доктор“ и почетен знак със синя лента, 19 октомври 1993 г.

Покой за цар Калоян

В. „За буквите“ (бр. 21 от ноември 2005 г.) отпечата на български език статия на проф. Иван Дуйчев под заглавие „Йоаница, благородният мъж. Чий е Калояновият пръстен“, която е публикувана за пръв път на френски език в международното издание по византистика „Bizantinoslavica“ (т. XXXVI, 1975). Нейното заключение е:

„Няма никакви сериозни основания да се отхвърли предположението, че през 1972 г. търновските археолози са попаднали именно на гроба на прославения български владетел цар Калоян, който от своите младежки години да носи до края на живота си масивния златен пръстен-печат със своето име“.

Припомняме становището на световноизвестния български учен-византолог и славист по повод ритуалното препогребване с държавни почести на костите на цар Калоян в реставрираната търновска черква „Св. Четиридесет мъченици“ при Великата лавра – един пантеон, където са погребани търновски царе, патриарси и висши сановници.

При Черните брястове

Княжески манастир край Варна пази следи
от Кирило-Методиевите ученици и самия Покръстител

Проф. д.и.н. Казимир Попконстантинов, д-р Росина Костова

Руини на църква и оловен печат на княз Борис-Михаил, открити в лозята на 5 км северозападно от Варна през 1921 г., се оказват достатъчни останките от сгради в местността Караачтеке (на турски език „Храмът при черните брястове“) да бъдат обявени за манастир, пряко свързан с Покръстителя. Няколко археологически кампании, проведени на това място през 20-те и 40-те години на XX в., разкриват църква, три тухлени гробници и два саркофага източно от тях, а на север – масивна оградна стена и останки от други сгради. Настоящите редовни археологически проучвания на обекта започват през 1996 г. като съвместен проект на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и Археологическия музей във Варна. Ръководител на проучвателския екип е проф. Казимир Попконстантинов от Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, заместник-ръководители са н. с. д-р Валентин Плетньов, директор на Регионалния исторически музей във Варна и гл. ас. д-р Росина Костова от Великотърновския университет. В разкопките участват студенти от Велико Търново, както и студенти от Великобритания, Русия, Германия и Италия. В продължение на 10 години бе разкрито едно от най-впечатляващите извънстолични светилища от времето на Първата българска държава.

Високата тераса на южните склонове на Франгенското плато най-вероятно е била избрана за построяването на манастира поради по-слабия наклон от север на юг в сравнение с другите тераси и близостта на добър водоизточник, използван още през римската епоха. Според византийския хронист Теофан Изповедник, аспаруховите българи в 681 г., достигат близо до Одесос (Варна), когато преминават Дунав, преследвайки разбитите войски на византийския император Константин IV Погонат (668-685). Тъй нареченият Аспарухов вал, издигнат южно от античния Одесос, показва стратегическото значение на този район за българската държава скоро след нейното разширение на юг от Дунав. Това са били едни от най-гъсто заселените райони в Първата българска държава (VIII-X в.).

През всички строителни периоди на манастирския комплекс, наклонът на терасата от север на юг и нестабилността на терена са основните трудности, които строителите се опитват да преодолеят чрез терасиране и допълнително изравняване. Манастирският храм е изграден не само върху най-равната част от терасата, но и върху изкуствена каменна площадка, която е осигурявала допълнителна стабилност на сградата. Планът на триконхалната църква с четвърта, вписана от запад конха, е непознат засега в българската средновековна архитектура, а сред

византийските паметници има няколко подобни храма в Гърция и околностите на Константинопол. Другата изключителна особеност на църквата, както и на няколко от проучените сгради, е техният градеж от редуващи се тухлени и каменни редове, чрез който е постигната както гъвкавост на конструкциите, така и впечатляващ визуален ефект. Специално внимание заслужават откритите хиляди фрагменти от стенописи, които нареждат църквата сред малкото стенописани храмове в България от това време.

Бяха разкрити и две сгради, които впечатляват специалистите и обикновените посетители със своите размери и необичайна архитектура. Едната от тях, разположена североизточно от църквата, има дължина 35 м. Най-вероятно в нея са били килиите на монасите. Галерията от масивни стълбове наподобява жилищни сгради в манастирите на Гърция от XVI в. насетне.

Сградата северозападно от църквата, скрипториум, е градена също с прецизен градеж от редуващи се каменни и тухлени пояси и не намира сходство с манастирски и светски сгради във византийския културен кръг. Стените ѝ са запазени до височина от 1.50 до 2.50 м, има общ засводен коридор с ширина 5 м. Стълбището показва, че е имало горен етаж.

Най-важният въпрос за проучвателите е предназначението на тази единствена по своя план сграда. Откриването на писала и закопчалки за книги показва, че тук за са превеждани, преписвани, украсявани и подвързвани ръкописи. Сгради-скриптории е имало в средновековните манастири в целия християнски свят. Техният популярен образ е пресъздаден въз основа на западноевропейската традиция в завладяващия роман на Умберто Еко „Името на розата“ и едноименният филм на Жан Жак Ано.

През лятото на 2006 г. се разкри участък с дължина 30 м. от източната оградна стена, част от чието трасе е установено от М. Мирчев

Княжеският манастир край Варна обхваща площ от 10 декара

Аерофотоснимка

от Археологическия музей – Варна, през втората половина на 40-те години на миналия век. Това дава сигурна отправна точка за определяне общата площ на манастира. От нея досега са проучени 2000 кв.м., но има достатъчно данни, че е била около 10 декара.

Изисканата архитектура и градеж на този манастир показват предварителен замисъл и значителни инвестиции, които биха могли да дойдат от най-високите среди на средновековното българско общество. Откритият на това място оловен печат на княз Борис-Михаил е безспорно доказателство, че този манастир е бил основан именно от княза през втората половина на IX в. и поддържан от неговите наследници Симеон и Петър през следващия век. Така той става вторият известен извънстоличен манастир в централната територия на Първата българска държава, основан от Покръстителя. Първият подобен манастир е открит през 1978 г. край гара Равна, Провадийско, и веднага става сензация в европейската византистика и славистика със десетките каменни надписи на шест древни езици.

Двата манастира са първостепенни книжовни средища, където, с щедрата подкрепа на Борис и Симеон, някои от Кирило-Методиевите ученици и обучените от тях български духовници, превеждат, преписват и украсяват книгите, необходими за богослужението в българските църкви. Двата манастира са свързани и от общия патрон – Св. Богородица. В Равна светият патрон е изрично посочен в датиран каменен надпис на гръцки език. В манастира край Варна има само косвено свидетелство на местната устна традиция, отразено в легендата за откриването през XVI в. при Черните брястове на чудотворната икона на Св. Богородица (сега съхранявана в храма „Св. Богородица“ във Варна).

Проф. д.и.н. Казимир Попконстантинов е декан на Православния богословски факултет и ръководител на катедра „Археология“ във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Д-р Росина Костова работи в същата катедра.

„Corriere“

LE LINGUE
Un tesoro da proteggere

Сп. „Куриер ЮНЕСКО“, бр. 9/1983 г.

Равна

Каменна библиотека от X век

Илия Пехливанов

През 1978 г. край гара Равна, на 70 км западно от Варна, българските археолози откриват останки от манастир, построен през втората половина на IX век. Той обхваща площ от 8 дка. Разкрити са църква, осветена през 889 г., скрипторий, жилищни сгради, баня. Върху стените им са издълбани 200 каменни надписа и 600 рисунки, което далеч надвишава известно до наши дни на славистичната наука в областта на епиграфиката.

Надписите и рисунките са шест вида: рунически знаци; на гръцки език; с латински букви на гръцки език; глаголически; на кирилица; двуезични – на гръцки и старобългарски език. Те нагледно илюстрират началния период от създаването на старобългарската книжнина – първата литература на славянските народи.

Рисунките изобразяват езически жреци, символите „кон“ и „кръст“ като белег от драматичната среща на езичеството и християнството на Балканския полуостров, християнски светци като Св. Василий и Св. Алексий, сцената на Възнесението. Върху отломките от варовик са изписани винетки и гравюри, украсявали най-ранните старобългарски ръкописи – със същия размер и начертания, както върху пергамента.

Според археолога Казимир Попконстантинов в този манастир са работели ученици на Кирил и Методий. Планът на църквата точно копира плана на Голямата базилика край Плиска – най-значителния архитектурен паметник от това време на Балканите. Всички сгради на манастира са строени едновременно, което потвърждава наличието на щедри държавни инвестиции. Върху един каменен надпис е упоменат Св. Климент I Римски – третият по ред папа, чийто култ е възстановен през IX в. от братята Кирил и Методий.

Проф. Фредерик Кортланд от Лайденския университет (Холандия) общава заключението на вещи познавачи на старата европейска писменост при едно тяхно посещение на разкопките:

„Материалите, открити в Равна, променят нашите представи за ранната история на славяните“.

Отпечатано на 27 езика, включително и на брайлово писмо.

Каменен надпис с името на папа Климент Римски (факсимиле)

Оловен печат на княз Борис-Михаил

Доц. д-р Евгений Сачев

Минало – настояще – бъдеще

Културното наследство на Република България е част от нейното национално богатство и важен фактор не само за съхраняването на националната ни и културна идентичност, но и основен ресурс за устойчивото социално-икономическо развитие на нашата нация и държава. С него ние безспорно съизмерваме достойното си участие в Европейския съюз.

Липсата на адекватна държавна политика и съответстваща ѝ правна уредба и реформа в тази област у нас, са в основата на натрупаните през годините на прехода проблеми. При разработването им е необходимо да се възприеме за основен принципът, който определя културното и природно наследство като фундаментален фактор за устойчивото развитие на обществото и държавата. Ето защо книгата „Държавна политика за културно-историческото наследство на България“ с автори проф. д. ик. н. Стоян Денчев и д-р София Василева представлява не само една мащабна панорама на развитието и състоянието на българската държавна политика в областта на културното и природно наследство, но и основа за формирането на съвременна политика в това отношение на базата на универсалните критерии за оценка и класификация на културните и природни паметници, които са обект на особена закрила по силата на приетите конвенции за опазване и съхранение на европейското и световно културно и природно наследство.

Хармонизирането на вътрешното законодателство с правото на Европейския съюз, изисква възприемането на позитивния опит на страните-членки на Европейския съюз и имплементирането на съответните правни норми в българското законодателство. За осъществяването на целенасочена и последователна политика на Република България, която да осигури надеждна защита и устойчиво развитие на нашето богато културно и природно наследство – в това се състои актуалното значение на книгата.

Културата на всяко общество първо, се състои от **културно наследство**, т. е. съвкупността от изкуствените социални смисли (културни ценности), както овеществени (изделия), така и неовеществени (идеи); второ, от дейността по създаването, съхраняването, разпространението и усвояването на културните ценности, наричана **културна дейност**. Накратко казано, култура е равно на културно наследство плюс културна дейност. Културната дейност, на свой ред, включва съвкупността от **творчество** (създаване на културни ценности), плюс **социална комуникация** (съхраняване и разпространение на създадените ценности), плюс **практическо използване** (усвояване) на тези ценности. Ето защо същностните функции на организацията на културните и природни ценности, разглеждани като самовъзпроизвеждаща се и саморегулираща се социокommunikativна система, определят тяхната изключителна роля за устойчивото развитие на обществото и създават потенциалните възможности за всестранныя социализация на тези ценности. „Миналото – отбелязва немският философ М. Хайдегер – това не е онова, което го няма, а това, което постоянно присъства в Настоящото и само се определя не само като Настояще, но и като Бъдеще“. За да могат съвременните архиви, библиотеки и музеи успешно да изпълняват своята социална мисия, актуална задача на днешните специалисти в областта на културното и природно наследство е осмислянето на натрупания опит в областта на неговото опазване и управление. Това осмисляне изисква представяне не само на достиженията през периода на извършващите се фундаментални промени в музейната дейност, но и определяне на нейните днешни потребности и перспективи.

За мен няма съмнение, че със своето съдържание и с качествата си на задълбочено и цялостно проучване на държавната политика на Република България в областта на културното наследство, книгата ще спомогне за успешното обучение на студенти, специалисти и докторанти, ще намери успешно приложение и като практическо пособие за работещите в архивите, библиотеките и музеите, както и за тези, работещи в други сродни културни институти и организации.

Денчев Стоян, Василева София „Държавна политика за културно-историческото наследство на България 1878 – 2005“ Лекции. Документи, издателство „За буквите – О писменехъ“, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, С., 2006

И владетел, и монах

Печатите на Княз Борис-Михаил като знак за държавност

Проф. д-р Иван Йорданов

Печатите в средновековна България са част от държавническия живот. Чрез тях са скрепявани и узаконявани многобройните документи, излизащи всекидневно от държавната канцелария. Тяхното значение като извори за историята на България и като достигнали до нас свидетели от вековете, е многопосочно. Те съдържат обективна, неподправена и точно датирана информация. С тях се скрепява документацията, когато съществуват институцията, държавата или владетелят. Това има особена важност за нашата история, чиито извори са пословично оскъдни и най-вече са от чужд произход, което ги прави субективни и твърде често недоброжелателни. Печатите имат безспорното предимство пред останалите артефакти – достигат до нас в цял и непокънат вид и въздействат, както са въздействали на нашите предци.

В резултат на усилията на поколения български учени и археолози вече и ние разполагаме с Корпус на печатите на средновековна България, издаден през 2001 г., в които са събрани, документирани и хронологически подредени печатите на българските владетели от хан Кубрат до цар Иван-Шишман.

Откога печатът е част от държавническия живот на България – това е и един от първите проблеми, които трябваше да разреши преди повече от десетина години, когато работех върху Корпуса. Отговор можеха да дадат единствено находките и той бе изненадващ за самия мен – печатите се появяват в средновековна България с възприемането на християнството, навярно като символ на властта, която небесният владика връчва на своя земен наместник. Наистина бяха известни печати на някои български владетели и преди покръстването, като Кубрат, Тервел, Телериг и пр., но в тяхното качество на византийски титлоносци или служители, а не на суверенни български владетели.

Най-ранните български владетелски печати са от Борис I, който след светото кръщение приема името Михаил. Според своите изображения и надписи те се разпределят на две основни групи:

Михаил архонт на България (864-889)

На лицевата страна е представен бюст на Иисус Христос, вписан в равнораменен кръст. Той е с нимб, има дълга коса и брада, облечен е в хитон и химатион. С дясната ръка благославя, а в лявата държи евангелие. Около изображението между два кръга е изписано на гръцки: „Христe, помагай на Михаил, архонт на България.“ На опаката страна е представено изображение на Богородица с нимб, мантия и мафорий. Ръцете ѝ са пред гърдите в молитвен жест. Надписът е както от лицевата страна с тази разлика, че обръщението за закрила е отправено към Божията майка. „Богородице, помагай на Михаил, архонт на България.“

Михаил монах и от Бога поставен архонт на България (889-893)

На лицевата страна е изображението на Богородица с нимб, държаща пред гърдите си медальон с лика на Младенеца. По същия начин, както по-горе, около изображението между два кръга е изписано на гръцки език: „Богородице, помагай на своя раб.“ На опаката страна този надпис е продължен в хоризонтални редове: „Михаил монах и от Бога поставен архонт на България.“

Печатите на Михаил, архонт на България, стават известни на науката през 1921 г., когато братята Шкорпил публикуват намерения в местността „Теке Караач“ край Варна екземпляр и го свързват с личността на княз Борис-Михаил. През 1924 г. излезе от печат първото обобщително изследване на монетите и печатите на българските царе от Никола Мушмов. Той включва в монографията си този печат и потвърждава принадлежността му към княза кръстител. Чужди учени, водени от различни съображения, не само научни, възприемат тогава тезата, че това са печати на византийски управител на тема (област) България.

През изминалото столетие новите находки категорично доказават принадлежността на тази група печати към България и нейният владетел Борис-Михаил.

От територията на днешна България са известни вече 21 екземпляра, намерени в Плиска, Силистра, Разград, с. Ряхово, Русенско, с. Сини вир, Шуменско, Сливен, Пловдив, с. Дебелт, Бургаско, и другаде. Те представят държавническата дейност на българския владетел и неговите разпореждания. За всеки печат и всяко селище, където е намерен той, могат да се направят различни предположения до кого, кога и по какъв повод е била изпратена кореспонденцията.

Най-категоричното доказателство, че това са печати на Борис-Михаил, е втората група, при които той е монах и от Бога поставен архонт на България. На науката са познати вече три екземпляра. Първият е намерен в крепостта при днешното с. Побит камък, Разградско. Вторият е открит в с. Дебелт, Бургаско, където по това време се е намирал пропускателният пункт и митница между България и Византия. Третият не е известно къде точно е намерен – според неговия собственик някъде около днешния град Попово. За пръв път те станаха известни чрез публикацията на Корпуса.

Тези печати предлагат неочаквана и непозната от другаде информация. За пръв път върху държавните знаци е засвидетелствувано

съчетание между монашески сан и владетелско достойнство

За пръв път върху тях срещаме израза „от Бога поставен архонт на България.“ Несъмнено става дума за Борис-Михаил, но за кой

момент от неговото управление на държавата?

През 889 г. Борис-Михаил оставя короната и престола и се подстригва за монах. Причините за това изненадващо монашеско уединение остават загадка за историка поради противоречията в изворите. Според абат Регино, игумен на Прюмския манастир, това се дължи на неговото голямо християнско благочестие. Докато според архиепископа на България Теофилакт Охридски, причина за това решение е тежко заболяване на Борис. А за автора на единствения домашен извор от това време – анонимният ръкопис със заглавие „Чудото с българина“, тази стъпка е естествено продължение на дотогавашната дейност на владетеля. Последното твърдение се споделя и от повечето сериозни изследвачи на неговия живот. Известно е, че от 889 г. българската държава има нов владетел Владимир-Расате. Следователно Борис-Михаил ще е бил монах от 889 г. до кончината си в 907 г. Съчетаването на монашеския обет със скиптъра или смяната на едното с другото не е чак толкова голямо изключение за българската действителност по това време. И Симеон е бил монах преди да бъде избран за български владетел. И неговият първороден син Михаил, също е бил замонашен и лишен от престолонаследие.

Като имаме предвид събитията след замонашването на Борис-Михаил до възшествието на Симеон, доста привлекателна е идеята печатът да отразява времето след преврата, когато Покръстителят отново поема в ръцете си управлението на държавата.

Акад. Васил Пюзелев достига до извода, че непосредствено подир преврата, с цел да завърши започнатото дело, Борис-Михаил – вече в качеството си на владетел – свиква цялото си царство на народен и църковен събор. На този момент най-добре отговарят данните на печата – именно тогава той разпраща послания и разпореждания до различни длъжностни лица в страната.

За съжаление върху печатите на Борис-Михаил липсва неговият лик. Може би поради благочестие като на новопокръстен, той не е посмял да постави собствения си образ до образа на Христос. Или титулът и рангът на архонт е твърде нисък.

Борис-Михаил води кореспонденция с всички значими държавници от това време – от Константинополския патриарх Фотий до Римския папа Николай I, но лично той никога не се е срещал с тях. Всички негови послания са задължително скрепявани с неговия печат.

Авторът е доктор на историческите науки от филиала на Националния археологически музей в Шумен.

Следовник на Джото

Бартоломео Булгарини – бележит представител на италианския Преренесанс с българско потекло

Калин Николов

Творбите на Булгарини днес се намират в Националната пинаотека – Сиена, Метрополитен музей в Ню Йорк, Националната галерия във Вашингтон, Ермитажа в Санкт Петербург, Кьолн, Флоренция, Франкфурт, Кембридж, Колумбия и другаде.

Разпятие, фрагмент

Св. Апостол Павел, икона

В архивите на Сиена името на Бартоломео Булгарини, художник, се споменава многократно. Така фиксираната му творческа популярност е в основата на предположение, че се касае за високо ценена и уважавана личност, работила предимно в Сиена и починала там на 4 септември 1378 година. Дори забележителният биограф на Леонардо и Микеланджело, Джорджо Вазари, пише за неговия голям авторитет.

Но кой фактически е Бартоломео Булгарини и кои са неговите творби?

Едва чрез един документ от XVIII век изследователите се насочват към явна следа. Според написаното там, Булгарини е автор на икона, поръчана от гилдиите на Сиена през 1353 година, пазена и до сега в архива на града. По нейните стилови белези са идентифицирани още две негови картини – правени съответно през 1329 и 1339 години, които се намират в Музея за изящни и приложни изкуства в Берлин и Националната библиотека в Париж.

Пътят към делото на художника Бартоломео Булгарини не е лесен. Когато през 1936 година изкуствоведи се опитват да създадат каталог на творбите му, те се натъкват на факта, че още през 1917 г. вече съществува такъв каталог.

Но неизвестния дотогава автор е кръстен с измисленото Уголино Лоренцети – едно наименование, създадено напълно теоретично от собственото и фамилията на двама други тогавашни сиенски майстори, Уголино де Непо и Пиетро Лоренцети. Неизбежно в подобни случаи имало и анализатори, според които част от творбите били на недокументирания Майстор от Овила.

Днес, на базата на много по-точни методи за анализ и разчитане живописната методика, за изкуствоведите няма никакво съмнение, че под различните доскорошни персонификации, се разчита безспорната ръка на Бартоломео Булгарини...

В световноизвестни музеи днес с името на Булгарини се сочат общо 19 творби. Все по-често неговото име се среща в съвременните научни трудове.

В книга на Рой Аш Хок „Художнически характеристики“, издание на Националната галерия за изкуство във Вашингтон и издателството на Оксфордския университет, Булгарини се определя като „най-значимият майстор от втората половина на XIV век“.

За първи път в българския печат спомена за Бартоломео Булгарини известният писател и енциклопедист от миналото Георги Ст. Георгиев в своя публикация през 1965 г. в списание „Космос“ под заглавие „Българите в Италия“.

Редом с Тициан

Български икони и ръкописи в Миланската библиотека „Амброзиана“

На 28 март т.г. в библиотека-пинаотека „Амброзиана“ в Милано бе открита изложбата „Православната традиция на България. Икони и ръкописи от XIV до XIX век.“ На откриването присъстваха директорът на Националната художествена галерия (НХГ) Борис Данаилов, директорът на филиала на НХГ ст.н.с. Георги Геров, Варненско-Преславския митрополит Кирил и префектът на „Амброзиана“ монсиньор Джан-Франко Равази. Изложбата ще трае до 1 юли т.г.

Представени са 26 икони от Крптата в храм-паметника „Св. Александър Невски“ и 7 кирилски ръкописа от Националния църковно-исторически музей при Българска патриаршия.

За нашите читатели Георги Геров сподели:

Библиотеката „Амброзиана“ е основана в края на XVI в. от архиепископа на Милано кардинал Федерико Боромео. Той предоставя собствени ръкописи и редки книги. Осигурява постъпления на ценни издания от различни други библиотеки, не само от Италия. Създава и школа за млади художници. Завещава на библиотеката своята лична колекция от картини на известни художници.

През годините колекцията непрестанно се обогатява като превръща галерията в една от най-престижните в Европа. Тя съхранява творби от вечността до времето на импресионистите в началото на XX век. В нея има картини от Ботичели, Леонардо, Тициан и много други прочути художници на Ренесанса.

За първи път творби от българската православна традиция се показват редом с шедьоври на най-велики европейски художници. Това предизвика спонтанно възхищение сред посетителите още в първите дни след откриването. Появиха се възторжени отзиви за изложбата в италианската преса. Този радушен прием съпровожда встъпването на България в Европейския съюз като равноправен член и оправдава повишеното любопитство към нашата древна и съвременна култура.

Възможно е в бъдеще подобно гостуване на библиотека „Амброзиана“ да се осъществи и в България.

Плакат на изложбата в библиотека „Амброзиана“

„Богородице, помагай на Михаил, архонт на България“

Оловни печати на Княз Борис I - Михаил. Обнародват се за първи път

„Княз Борис I“, стенопис в Кичевския манастир, Македония (XIX в.)

и слънце паисоже

„Слънцето све

Апостолическо писмо

EGREGIAE VIRTUTIS

Въз основа на обстойно познание и мое зряло решение в пълното право на апостолическата власт по силата на това писмо и

ЗА ВЕЧНИ ВРЕМЕНА

провъзгласявам за небесни съпокровители на цяла Европа пред Бога

Св. Св. КИРИЛ и МЕТОДИЙ

като предоставям всички почести и богослужебни привилегии, които се полагат по право на главните патрони по места.

Мир на хората с добра воля!

ЙОАН ПАВЕЛ II

Дадено в Рим при базиликата „Св. Петър“ и с благослова на Рибаря на 31 декември 1980 г. – третата от Понтификата

Президентът Георги Първанов и бившият премиер Симеон Сакскобургготски приемат Благодатния ерусалимски огън от Българския патриарх Максим. Възкресение Христово, 8 април 2007 г.

Пресфото БТА

„Главно чрез техните ученици, прокудени от първоначалното им поприще, мисията на Кирил и Методий удивително се разрасна и процъфтя в България. Тук благодарение на дейността на Св. Климент Охридски възникнаха динамични средища на монашески живот

И ИМЕННО ТУК КИРИЛСКАТА АЗБУКА

получи особено развитие. Християнството проникна и в други страни. Като премина през съседна Румъния то достигна до Древна Киевска Рус и сетне се разпространи от Москва далеч до пределите на Изтока.“

Из енциклика „SLAVORUM APOSTOLI“ (1985)

Йоан П

„Европа трябва да се завърне к

Слово, произнесено на срещата с представители на бълга

Тази среща провеждаме в особено забележителен ден: днес България чества празника на Светите братя Кирил и Методий – неустрашими вестители на Христовото Евангелие и основоположници на литературния език и културата на славянските народи. Тяхното литургично възпоменание има изключително значение, защото съвпада с Празника на българската писменост. Това е важно не само за католиците и православните, но и за всички ваши съотечественици, които съзнават същността на културното наследство, чието начало поставиха Светите Солунски братя.

Бих искал тази наша среща да се превърне в тържествен акт на почит и благодарност към Светите Кирил и Методий, които през 1980 г. провъзгласих за Покровители на Европа, заедно със Св. Бенедикт Нурсийски. Те и до днес могат на много да ни научат – всички нас, от Изтока до Запада.

Изключителната заслуга на Светите братя е, че с помощта на гениално и оригинално създадена азбука, въвеждат Евангелието в конкретната култура на покръстените народи. За да изпълняват своето апостолско служение, те

превеждат на местния език свещените книги, ползвани в литургията и вероучението, и с това полагат основите на литературния език на тези народи. Затова справедливо са признати не само за Апостоли на славяните, но и за отци на тяхната култура. Исторически погле-

днато, културата е въплътен израз на националната идентичност; тя формира душата на един народ, която се идентифицира с определени ценности, намира израз в конкретни символи и общува чрез собствени знаци. Посредством учениците мисията на Кирил и

Папа Йоан Павел II поднася венец пред паметника на Св. Св. Кирил и Методий, София, 24 май 2002 г.

Пресфото БТА

ЧЕШТАЕПАН НАВЪСЕ ЕТИ НА ВСИЧКИ“

Константин Философ, из диспута с триезичниците във Венеция (868)

„Св. Седмочисленици“

(Св. Кирил, Св. Методий, Св. Климент, Св. Наум, Св. Ангеларий, Св. Горазд, Св. Сава). Икона от XVIII в.

Гавел II:

ЪМ СВОИТЕ ХРИСТИЯНСКИ КОРЕНИ“

ърската култура, наука, изкуство (София, 24 май 2002 г.)

Методий пуска дълбоки корени в България. Тук благодарение на Св. Климент Охридски възникват дейни манахески центрове и тук най-вече се развива кирилицата. Оттук християнството се разпространява в други страни, през близката Румъния достига до някогашна Киевска Рус, после до Москва и другите източни територии.

Делото на Кирил и Методий е значителен принос във формирането на общите християнски корени на Европа, корените, които със своята дълбочина и жизненост са един от най-значимите културни еталони. Тях не може да пренебрегне нито един сериозен опит да бъде възродено по нов и съвременен начин единството на нашия континент.

В своето величаво дело Кирил и Методий се ръководят от един критерий – християнската вяра. Защото културата и вярата не само че не си противоречат, а и създават помежду си връзки, подобни на тези, които съществуват между дървото и плода. Неоспорим исторически факт е, че през вековете Източните и Западните християнски Църкви разпространяват сред народите любов към собствената култура и уважение към чуждата.

Културното наследство, което Солунските отци завещаха на славянските народи, е плод от дървото на тяхната вяра, дълбоко вкоренена в душите им. После на това дърво израснаха нови клони и нови плодове обогатиха необикновеното наследство на мисълта и изкуството, което светът дължи на славянските народи.

Историческият опит показва, че проповядването на християнската вяра не унищожава, а интегрира и издига на по-високо равнище истинските човешки и културни ценности, типични за евангелизираните народи. По този начин им помага да се отворят един към друг, да преодоляват антагонизма и да създават общо духовно и културно наследство, като основа за трайни и конструктивни мирни отношения. Този, който действително иска да положи усилия за изграждането на истинско европейско единство, не може да пренебрегва тези неоспорими и красноречиви исторически факти...

В това неспокойно време е крайно необходимо твърдението, че за да намери своята най-дълбока идентичност, Европа трябва да се върне към християнските си корени – най-вече към делото на

личности като Бенедикт, Кирил и Методий, чието свидетелство е съществен принос в духовното и моралното възраждане на континента.

Това е посланието на Покровителите на Европа, на всички християнски мистици и светци, които проповядваха Евангелието сред славянските народи...

Монахът Паисий от Хилендарския манастир вярно отбелязва, че народ със славно минало има право на прекрасно бъдеще.

Почитаеми дами,
уважаеми господа!

Римският папа ви гледа с доверие и отново потвърждава своята увереност в значимостта на задачата, поверена на жените и мъжете от света на културата – да опазват и разпространяват знанието и мъдростта, които през цялата история са просветлявали живота на всеки народ.

Пожелавам прекрасно бъдеще на България – красивата страна на розите, оставаща все така земя на срещата между Изтока и Запада, да може с Божията благословия да процъфтява в свобода, напредък и мир!

(Със съкращения)

Покръсти се от Бога владетеля на България Борис, преименуван Михаил, с дадения му от Бога народ в годината 6374 (865)

Каменен надпис от Балши (Главиница), днешна Албания. Факсимиле.

Открит и изследван от проф. Васил Златарски.

Местонахождението на надписа в момента е неизвестно.

„Св. Св. Кирил и Методий – просветители славянобългарски“. Икона от Националния исторически музей. Дар от Боян Радев

Единогласие

През октомври 2006 г. дамският камерен хор „Арфа“ при столичното читалище „Николай Хайтов“ с диригент Офелия Русева взе участие в XII международен хоров фестивал на църковната музика в град Олбия, остров Сардиния, Италия. Той изпълни творби на Моцарт, Добри Христов, Дмитрий Бортнянски, негърски спичуали. Във фестивала участваха певчески формации от различни области на страната. Домакин бе смесеният хор „Лоренцо Перози“ от града. Негов основател и диригент е монсиньор Джузепе Делого. Гостите бяха посрещнати много сърдечно. Под покрива на новата катедрала „N.S. De La Salette“ се създаде чудесна атмосфера в дух на приятелство и разбирателство. Незабравими остават минутите на общите срещи. В модерната катедрала на града се проведе литургия, в която всички участници изпълниха тържествена меса. Това бе най-силно духовно преживяване. Гласовете на католици и православни се извисиха и сляха в едно, изпълнени с надежда и любов. В душите на всички остана вълнуващ спомен, който ще съхранява появилото се чувство на взаимност и християнско единение.

Ева Радичева

Меса в новата модерна катедрала на град Олбия, Сардиния

Пее софийският читалищен хор „Арфа“

Духовен кръстопът

Земя на срещи и взаимно разбирателство

Епископ Христо Прошков – Апостолически Екзарх

„България със своето географско положение е един своеобразен мост между Източна и Западна Европа – духовен кръстопът – земя на срещи и взаимно разбирателство. Тук са съсредоточени човешки и културни ценности от различни области, които са намерили прием и уважение. Бих желал публично да почета това традиционно гостоприемство на българския народ.“

Това бяха първите думи на папа Йоан Павел II при стъпването му на българска земя.

Преди пет години бе осъществено първото посещение на Римски епископ, приемник на апостол Петър, в България. Това само по себе си е историческо събитие. Ако към това се добави и фактът, че папа Йоан Павел II бе също и първият славянски папа, събитието придобива всички черти на една историческа уникалност. Наистина посещението на Светия Отец в България от 23 до 26 май 2002 г. вече може да бъде определено като един от най-важните моменти в християнската история на нашето отечество.

Папа Йоан Павел II ни посети в дните, в които всяка година, от векове, мислите ни се обръщат към Светите славянски първоучители Кирил и Методий, към които ние, българите, сме особено привързани. Това не беше случайност. Светият Отец дойде, за да върне по някакъв начин визитата на дългогодишни и църковни власти, които представители папата приема от десетилетия (от 1968 г.) по традиция всяка година на този празник при поклонението им на гроба на Св. Кирил в Рим. Той дойде и за да осъществи горещото си и отдавнашно желание да засвидетелства обичта си към „благородния български народ“, както той ни нарича, да задълбочи връзките на християнското единство между Католическата църква и Българската православна църква и да укрепи във вярата католиците в България. Когато изразяваше преклонението си пред многоликото дело на Светите братя Кирил и Методий, Йоан Павел II ни напомни колко богато е тяхното послание към днешна Европа и към днешна България:

„Делото на Кирил и Методий представлява велик принос в оформянето на общите християнски европейски корени, които поради своята дълбочина и жизненост, определят една от най-важните ориентировъчни културни точки, от които не може да не тръгне всеки сериозен опит за преосъществяване по един нов начин на сегашното обединение на континента.“ (Издаване на папа Йоан Павел II при срещата с представителите на културата, науката и изкуството).

В него се откриват образци за истинско обединение, за изграждане на ново европейско единство с християнски корени, което черпи от наследството на Изтока и Запада, но в което едновременно с това се осъществява по неповторим начин геният на всеки народ, като се опазва и развива неговата

Папа Бенедикт XVI и Вселенския патриарх Вартоломей, Истанбул, декември 2006 г.

Снимка БГНЕС

идентичност. Посещението на папата беше видимо потвърждение на истината за същественото значение на принадлежността на българите към Европа, чиято култура и традиция изграждаме чрез своя многовековен принос. С искрена сърдечност той каза:

„Пожелавам на България – прекрасната страна на розите – светло бъдеще, за да продължава да бъде земя на срещата между Изтока и Запада и с благословията на всемогъщия Бог да може да благоденства в свобода, напредък и мир!“

А когато отдаваше почит на духовното дръзновение на източното монашество в Рилската обител, Йоан Павел II ни предложи една програма за християнски живот на човека в съвременния свят:

„Днес повече от всякога идеологиите в живота на християните са обсебващи, а изкушенията – натрапчиви: изкуството на духовната борба, разпознаването на доброто и злото, споделянето на собствените мисли с духовния наставник, призоваването на свялото Христово име и Божието милосърдие, трябва да бъдат част от вътрешния живот на всеки Господен ученик. Тази борба е необходима, за да не се отклоняват, не безпокояват (срв. 1 Кор. 7, 32, 35), като живеем в постоянно единение с Господа (срв. Свети Василий Велики, *Regulae fusius tractae* VIII, 3; XXXII; XXXVIII)“

Канонизирайки нашите блажени мъченици за вярата от ново време, Йоан Павел II ни насърчи да не забравяме, че човекът, разпознал Божия зов и останал му верен, е по-силен от злото, а любовта и верността надмогат всички конфликти: „Когато си спомням за тримата нови Блажени, чувствам подтик да отдам почит и на паметта на другите изповедници на вярата, чеда на Православната църква, които преживяха мъченичество по време на същия комунистически режим. Техния принос към вярност на Христос сближи двете Църковни общности в България, достигнали до най-възвишеното свидетелство на вярата. Този факт не може да няма частица

икуменическо измерение. Икуменизмът на Светците и Мъчениците е може би по-убедителен от всичко останало. Общението на Светците говори с по-силен глас от причините, довели до разделението“ (Tertio millennio adveniente 37).

Тайната на Светата Троица ни открива Божията любов, която е Самият Бог; любовта, с която Бог обича хората. „Бог толкова обича света, че отдаде Своя единороден Син, за да може всеки, който вярва в Него, да не погине, но да има живот вечен“ (Йоан 3, 16).

Възкръсналият син изпрати от Своя страна Светия дух в името на Отца, за да вложи в сърцата на вярващите желанието и очакването на вечния живот.

Новите Блажени, които сега се радват на съзерцанието на Светата Троица, живяха действително според това очакване. Нека се поверим на тяхното застъпничество като се молим във източните молитвени служби (Шести час, отпуст): „Боже вечни, Ти, Който живееш в непрестанна светлина..., молим Те, закрилай нас, които възлагаме надеждата си в Теб, като ни дариш Своята Божествена благодат. Защото Твое е царството, величието, силата и славата, Отец, Син и Свети Дух, сега и всякога и във вечни векове. Амин“.

За нас остава незабравимият спомен от посещението на папа Йоан Павел II в България. Това беше едно кратко, но съдържателно, богато време, към което още неведнъж ще се връщаме. И днес преживяваме отново срещите на българския народ с оня, когото мнозина наричат „Петър на нашето време“. Нека неговите слова още неведнъж бъдат повод за задълбочен размисъл.

Думите, с които Светият Отец се сбогува с България, изразяват копнежа, скрит дълбоко в сърцата на всички ни:

„Нека Бог благослови България и с изобилието на Своята благодат дари на народа ви дни на напредък, изобилие и мир, като направи така, че жителите ѝ да усетят моята обич и признателност“.

Апостоли на славяните

Кирил и Методий и повтарящите се предизвикателства за Европа

Архимандрит проф. Георги Елдъров

Когато на 31 декември 1980 г. папа Йоан Павел II обяви славянските просветители за покровители на християнска Европа, за немалко наблюдатели оня жест можеше да изглежда по-скоро като някакво идеологично намигване към страните от Източна Европа, тогава подчинени на една нехристиянска политическа система, или в крайна сметка като една отправка към неговото собствено славянско потекло. Горното обаче съдържаеше една дълбока мотивация, както стана ясно по-късно, когато Йоан Павел II допълни мисълта си чрез нов обстоен папски документ от най-висока доктринална степен. В паметната енциклика „Апостоли на славяните“, разпространена по повод на 1100-годишнината от кончината на равноапостола Св. Методий, ролята на двамата братя е допълнително анализирана с цел да бъде по-убедително доказано, че те представляват наистина образец за подражание при посрещането на сложни междуцърковни и междучовешки ситуации, присъщи и на съвременното ни европейско общество – а и далеч отвъд него.

През втората половина на XX в. католическата църква навлиза в етап на развитие, безаян от духа на Втория Ватикански събор – голямото църковно събитие, обновило облика ѝ чрез мащабни решения за засилване на нейното присъствие в съвременното общество. То е последвано от вълнения, противопоставяне и нови предизвикателства, достигайки понякога до кризисни ситуации.

Да припомним, че славянските апостоли се появяват на световната сцена също през един период на напрежения, причинили сериозна криза в живота на Църквата точно през годините на своето умствено, духовно и гражданско съзряване. Около раждането на Методий във Византия повторно взема връх „иконоборството“, движение и учение противно не само на култовото ползване на иконите, а още по-основно поставящо под въпрос смисъла на Христовото въплъщение и връзката между Бога и неговите земни твари. Осъдено на VII вселенски събор в Никея през 787 г., то е съживено с възкачването на трона на василевса Лъв V Арменец (814-820) и продължава три десетилетия (до 843), когато окончателно е преодоляно чрез учредяването, станало по този повод, на „Неделя православна“ в началото на великопостния календар. Методий и Кирил растат и се формират през същите тези години. Даже първият вече навлиза в системата на властта, въпреки че тя е опорочена от иконоборчески пристрастия. Съществуват улики за техни роднински връзки с някои от водещите в Църквата и политиката иконоборци. Очевидно те са отлично осведомени и утвърдени в съборното правоверие – разговора между Кирил-Константин с патриарх Йоан VII Граматик, как-

то и по време на мисиите им при хазарите, при евреите и арабите, по презумпция също противници на иконите, изрично забранени от техните свещени книги.

От всичко това несъмнено спечелват славяните. Мисията на Светите братя сред тях се включва именно в оня възход на Цариградската църква, отприщен от победата над „последната ерес“ и триумфа на правоверието, считан за окончателен.

През последвалия век във Византия се разгръща широкомащабна акция за укрепване и разширяване обсега на православието. Духовност, литургия, църковно изкуство процъфтяват, достигайки до нови трайни завоевания, а източното православие разширява континентално границите си на север и североизток (Балканите, Средния и Долния Дунав, Рус и Русия), компенсирайки изобилно загубите си на югоизток под натиска на исляма.

Между VIII и IX в. зараждаща се Европа се сдобива с една разделителна вътрешна граница, подобна на онази, която изпитавме след Втората световна война до падането на стените през 1989 г., с тази разлика, че по-старата донякъде продължава да ни дели и сега. При очертаването на границите на първоначалното разпределение на християнския свят между съответните патриаршески диоцези (първо само три – Рим, Александрия и Антиохия, а после от V в. още два – Константинопол и Йерусалим). В началото на VIII в. василевс Лъв III Исавър, за да накаже папството, че не приема иконоборческата му политика, откъсва от ведомството му този регион и го подарява на послушните си цариградски архиепископи. Така границата между двете църкви от днешната ни западна граница се премества към Адриатика – с последници и за нашата национална съдба. Дейността на Кирил и Методий се развива около тази разделителна линия между двата дяла на християнската църква, между Стария и Новия Рим. Когато през 863 г. двамата братя поемат първия си поход до моравските славяни, те се намесват в спора между Рим и Цариград. Той се изостря още повече през 865 г. с покръстването на разположени от двете страни на границата български, а и новият Цариградски патриарх Фотий (858-870) подклажда полемиката с доктринни обвинения срещу латините като ги нарича еретици. Противопоставянето между тях не е разрешено и на събора, свикан в Цариград през 870 г., а Рим не признава усвояването на региона от страна на имперската столица – сега вече заедно с младата Българска църква.

Поведението на Светите братя и днес представлява пример на разбиране и толерантност към противоположните позиции, с пълна лоялност към двете църкви. Въпреки че те са изпратени в Моравия с пълномощия от Цариград, щом

схващат противоположните интереси на Рим, незабавно се съобразяват с интересите на Ватикана и се явяват във Вечния град. Тъкмо в оня момент църковната разпра достига своя връх с пълното противопоставяне между двамата виши архиепископи – патриарх Фотий в Цариград и папа Николай I в Рим. Техният мисионерски план е преразгледан и е подсилен с нови допълнителни правомощия от папата. Когато Методий потегля към земите на славяните през 870 г., той вече е повишен от папата в ранг архиепископ, а известен брой негови ученици са получили в Рим духовни чинове – четци, дякони, презвитери. Въпреки новите трудности, гонения, затвор и побоища от страна на немци, те остават лоялни докрай спрямо двата източника на правомощията им.

Делото на Светите братя се състои именно в този специфичен цивилизационен градеж. Не е само въпрос за противопоставяне на азбуката – глаголицата и кирилицата срещу латиницата (а не по-малко и срещу гръцкото писмо). Още по-важен е изборът, приспособяването, конкретното прилагане на славянските понятия и слогове за правилното, правоверно докосване с християнското послание, преведено в мисловните форми на новите му потребители. Процесът, започнат от Кирил и Методий заради Моравия и Панония, е продължен и доведен до успешен край от техните ученици в България след 885 г., където те намират особено благоприятни условия за делото в Преславската и Охридската школа. Подето на свой ред от българските им съратници и духовни наследници, делото разшири своя обхват в по-голямата част на Балканския полуостров. Тази своеобразна славянска или по-точно кирилометодиевска форма на християнската култура, по своему различна както от латинската на Запад, така и от византийската на Изток, става водеща в източното православие, не само затова, че днес е характерна за по-голямата част от източноправославните народи, а също и поради нейната реална тежест в събитията и образа на православието, с придружаващите ги приноси в доктрината, култа, духовността, църковността, църковното изкуство, църковната музика, даже в храмовата и манастирската атмосфера като цяло.

Славянските църкви са водещи, поотделно или заедно, през важни периоди от историята на Църквата, а също и на обществото в региона и в отредената им част на Стария континент, както и в удълженията му по света, не последно и чрез източноевропейската диаспора по време на тоталитаризма.

Слово, произнесено на XXVI Международен колоквиум „Абазар“, Рим, 15 март 2003 г.

Общо наследство

Кардинал Валтер Каспер
председател на Папския съвет за обединение на християните

Все по-ясно става за мен, че културата на Източна Европа е основна част от европейската култура, от която не бихме могли да се откажем. Източна Европа може да даде своя ценен принос на Западна Европа и да обогати общия европейски дом. В тази връзка България играе ролята на мост от изключително значение.

Двамата отци – основоположници на славянската култура – Светите братя Кирил и Методий, които въведоха християнството сред балканските народи, живяха в една епоха, в която общението между Рим и Константинопол не бе още наранено. Нещастната схизма между Рим и Константинопол, петте века турско владичество върху една голяма част от Източна Европа, както и 40-те години комунистическа диктатура и разделението, причинено от желязната завеса, всичко това ни отдалечи все повече и повече едни от други, но без да се разцепи истинската основа на нашето общо наследство.

Днес ние можем да си дадем сметка, че всичко онова, което ни свързва, е много по-важно от това, което ни дели. Не става дума само за икономическите интереси, а преди всичко за общите ценности на европейската култура, непонятни без техните християнски корени.

Папа Йоан VIII

Була до княз Святополк, юни 880 г.

Славянските писмена са изобретени от покойния Константин Философ, за да могат славяните с тяхна помощ да отдават хвала на Бога. Ние одобряваме това и предписваме да се въздава слава на деанията на нашия Господ Христос на този език, понеже според наставленията на Светия престол не само на три езика следва да се въздава хвала на Господа според Псалтира: „Възхвалявайте Господа всички народи и всички хора Го почитайте“. И апостолите, изпълнени от Светия Дух, говорят на всички езици за великите Божии дела: „Когато настана ден Петдесетница, те всички в единомислие бяха заедно“. За същото и Павел, тръбата небесна, звучейки напомня: „И всеки език да изповяда, че Исус Христос е Господ, за слава на Бога Отца“. За тези езици достатъчно ясно ни напомня и в своето Първо послание до коринтяните, за да можем ние, говорейки на тези езици да въздигаме църквата Божия: „Който говори на непознат език, той поучава себе си; а който пророчества, той поучава църквата“. И нищо нито във вярата, нито в учението не пречатства на същия.

На този славянски език да се пее месия, да се чете светото Евангелие или божествено чтение от Стария и Новия завет, добре преведено и изтълкувано, или да се изпълняват всички останали обреди, понеже онзи, който е създал трите главни езика, сиреч еврейския, гръцкия и латинския, той е създал и всички останали езици за своя хвала и слава.

Препоръчваме обаче във всички църкви по вашата земя за по-голяма почит Евангелието да се чете и на латински, а сетне преведено на славянски език да се довежда до слуха на онези хора, които не разбират латинска реч, както ни се струва че се и върши в някои църкви.

Празник в „Сан Клементе“

В римската базилика „Сан Клементе“ на 14 февруари – литургичният празник на Св. Кирил Славянобългарски, бе отслужена тържествена литургия. Кардинал Франк Роде, префект на Конгрегацията на богослуженията, поздрави България за встъпването ѝ в Европейския съюз. Присъстваха много свещеници, посланици от славянските страни и вярващи, а също и български семинаристи, учещи във Ватикана. (БТА)

Княз Борис I. Стенопис от Прилеп, Македония (XIX в.)

Проф. Александър Балабанов

С антична мощ

Драмата „Последният езичник“ за съжаление не е играна на сцена. Тя става достояние предимно като текст, след излизането си в книга. Направен е опит да бъде преведена и издадена в Германия. С превода се захваща самият проф. Александър Балабанов и неговият ръкопис е съхранен в Централния държавен архив. Няколко писма подсказват за усилията, които той прави, за да може драмата да бъде четена и гледана от немците. Първото писмо, запазено в препис на Яна Язова, е до генерал фон Масов – германски военен аташе у нас през Първата световна война.

До г-н фон Масов
София, 27 юли 1939 г.

Високоуважаеми господин генерал,

Трагедията разкрива най-интересният и трагичен момент в българската история: официалното преминаване на българската държава от езичество към християнство. Както е известно, то е извършено от княз Борис. След осъществяването по дипломатически път дело, Борис е повярвал, че царството му ще живее в мир с Византия и ще може спокойно да се развива във всички посоки. С тази вяра той се оттегля в манастир и слага на трона най-големия си син Владимир-Расате. По-младият му син, принц Симеон, е определен да стане учен. Владимир обаче няма намерение да се подчини на християнството. Той смята, че християнството отслабва държавата и я прави зависима от Византия. В своята искрена, дълбока и свещена вяра, че българското царство ще остане за българите, само ако се отрве от християнското робство, той не се спира пред нищо. Продава всичко, което има – злато и скъпоценни камъни, домакински съдове, скъпи одежди, килими – всичко е изпратено във военния лагер на германците (драмата се разиграва през втората половина на IX в.), срещу което Владимир получава от германците добри и сигурни оръжия за война. Баща му, монахът княз Борис, е ужасен и прави всичко възможно, за да вразуми своя син. Той също вярва в своето дело. За да го спре, прибягва дори до интриги. Използва един любовен епизод между Владимир и дъщерята на негов верен болярин, за да настрои народа срещу сина си. И постига успех, макар и съмнителен. Изпраща в палата му стар приятел от училище, за да го шпионира.

Ала Владимир не се плаши от нищо. Въоръжението е извършено успешно и той е готов да тръгне срещу Византия. Борис няма много време за размисли, според неговите схващания всичко е заложено на карта. Дело то на живота му, в което е дълбоко убеден, заплашва да се срине – и причина за това е собствения му, обсебен от дявола син. Борис въоръжава монасите от манастира и всички други монаси. Владимир тръгва с войската си срещу монасите. Една внезапна среща, един повик, изпълнен с нежна любов да помогне на Владимир – но става така, че в жестоката битка Борис трябва да ослепи собствения си син. На трона сяда по-младият му син Симеон, получил образование то си във Византия, занимаващ се с гръцки текстове, притежаващ висока духовна култура. Ваши най-предан

Университетски професор
д-р Александър Балабанов

Бел. ред. Предаваме писмото с несъществени съкращения.

Последният езичник

Яна Язова

Яна Язова

Трето действие

(Голи манастирски сводове. По стените високи прозорци и кандила. В дъното голямо разпятие).

БОРИС (кръсти се пред разпятието и унесено и горещо се моли). Боже, Исусе Христе! Целия ми живот е жертва!... Изтръгнах един народ от властта на бесовете. Поради това станах омразен на дедите си. Отвърнах се отъ мен духовете на тия, които са ме родили. Ето, днеска появиха се те на страшни пълчища отгоре ми и жадуват да ми отмъстят.

Те изправиха в смъртна вражда срещу мене моя собствен син! (забъркано си улавя лицето).

Първият ми син! Върху неговата глава за първи път съм сложил бащина целувка... (кратка пауза).

О, Христе! Христе!... Спаси ме! Моята мъка разнизва ставите ми, като безсилие. Твоята майка понесе позорната Ти смърт. Ти беше обречен на човечеството. Аз съм обречен на моя народ!... (улавя лицето си с плач. Симеон влиза на пръсти).

БОРИС (обръща се). Симеоне!

СИМЕОН. Не исках да смутя молитвата ти.

БОРИС (изправя се). Дойде часът! Камбани ще забият! (затваря очи).

СИМЕОН. Борил е довел боилите. Войниците му скрихме в подземнието. Но той пристигна мрачен и мълчи за друго, само уверява, че Владимир не праща никакви войски срещу Византия.

Поиска ми и княжеската дума, че дъщеря му няма да озлочестим. Обещах и пак не се развесели. В два дена – двойно остарял. Все пак прескърбен съобщи, че неговите войни са готови да потеглят, ако войниците на Дориян, грижливо скрити в двореца, не свършат работата си и без Борил.

БОРИС (изправя се). Борил от скръб крий истината страшна. Синът ми призори потегля към Византия! Аз казах: таз нощ на пиршеството, което дава Владимир, войниците на Дориян, като слуги в кухнята, коняри, поливачи, да обсадят отвън двореца и отвътре, да хванат стражата и жив да вържат княза Владимира и тук да ми го доведат!

Таз моя заповед най-строго да се пази! Само в краен случай ще тръгнем и ний оттук, затуй и нашите стражи да са винаги нащрек. Дориян оттук да тръгне щом се затъмни навън. А всички вие носите ли меч под расото?

През 1940 г. излиза от печат книгата „Последният езичник“ (Драма в три действия) от Яна Язова като получава награда от Министерството на народната просвета. Тя остава напълно неизвестна по рафтовете на няколко библиотеки. Оригиналният ръкопис е изгубен. Петър Величков я разчита и подготвя за печат по личен екземпляр на автора с нейни поправки и добавки, съхраняван в Централен държавен архив, авторски ръкопис, а през 2006 г. издателство „Изток-Запад“ с управител Любен Козарев я издава в сборника „Ранни творби“.

Драмата предхожда трилогията „Балкани“, където в романите „Бенковски“, „Левски“ и „Шипка“ необикновено надарената поетеса и прозаичка изгражда панорама на съдбоносната среща между християнството и исляма. Покръстването закономерно е поставено в основата на нейното осмисляне. Представен е конфликтът между княз Борис I и неговият син Расате, който предопределя по-нататъшната история на България. Действието става непосредствено след покръстването в Плиска и манастира „Св. Пантелеймон“ при Патлейна.

СИМЕОН (хваща меч си). Всеки има меч.

БОРИС (бавно и ясно). На Господа се моля аз за нашите мечове да не настане нужда. С пленяване на сина ми тази нощ, ще спрем търговането на стрелците към Византия и княз Борис не ще да бъде посрамен и подигран от своя син пред силните съседи, които едва подир покръстването престанаха да ни наричат „варвари“.

СИМЕОН. О, татко, в тоя миг не си ти вече скромният монах. Ти пак си вожд! Ти пак си княз!...

БОРИС Последните си сили събирам, сине мой, тоз опасен княз, мой син, твой брат, да спра отъ гилбелта, която готви. Да сложа своите грижи в твоите ръце и тогаз да мога да отдъхна.

СИМЕОН. Ти можеш още княз да бъдеш. И нашата корона потъмняла, ще блесне пак на твоето чело.

БОРИС. След моя син не бих могъл отново да я сложа. Аз съм сломен и стар. Не мога пак короната да сложа. Тя тъй ще ми тежи! Със своето тегло на златото и още с теглото на белокосата ми глава одето е свалена. Такава тежест старецът ще смаже! Короната ще дам на теб!

СИМЕОН. С всички сили на душата си ще ти осигурия спокойна старост.

БОРИС (мрачно). Надявам се о, сине Симеоне! Не би посмял ти подир туй, което ще се свърши с брат ти, против законите на княз Борис, по други път да тръгнеш след баща си, тъй както тръгна князът Владимир. Аз мир съм свързал с Византия и ти ще пазиш този мир! Аз християнството от тях приех, след мене ти ще се държиш към тях, като духовен син!

(Втурва се уплашен монах и се хвърля в нозете на Бориса).

МОНАХЪТ. Отче, княже! Брат Иоан току що прати вест! Довтаса конник, цял покрит в прах! – Едва устата му се виждат! – Заляхме го с вода, сега лежи ей там на двора в безсъзнание. Преди да падне той ни съобщи, че князът Владимир узнал за нашето подземие. Да бъдем готови всеки миг! Той вързал Йоана и го хвърлил в избата на стария дворец! И той едва успял чрез някакъв слуга да ни предупреди!...

СИМЕОН (към Бориса). Исусе Христе! Да викаме Борил и дай ни заповед да тръгнем!

БОРИС. Къде?!

СИМЕОН. Но ако Владимир е узнал, ти знаеш що ни чака!

(Двамата монаси се втурват вътре разтреперани).

ПЪРВИ МОНАХ (пада на колене) Загинали сме, господарю! Помощ! . . . Да тръгнем веднага срещу Плиска, ако не искаме преди да се стъмни, главите ни да се търкалят в манастира. Изпращат ни с молба към теб монасите и всички войни, свикани в Патлейна!

БОРИС (разтреперан). Вие искате отъ мене да се бия със сина си?!

МОНАХЪТ Народът ти крещи да го спасиш!

СИМЕОН (протяга му ръка). Татко! Мили татко! Облегни се на мене! Събери силите на сърдцето си! Реши бързо! Не можем и минутка да изгубим...

БОРИС (сяда под разпятието). Смутена е душата ми до смърт. За свое добро народът ме тласка към мое зло. Пищят в ушите ми разтворените устия на ада. О, сине Симеоне!... (Симеон се спуща да го подкрепи).

МОНАХЪТ. Ти трябва да спреш сина си, за да не загине твоят народ! Ти трябва да му преградиш пътя към Патлейна! Спаси живота ни! Спаси тези тридесет години мир, които преживя с Византия! Спомни си своя блян! България да видиш силна, светла, спокойна! Всичко туй загива, татко! Милост към тия, които те следват! Спри сина си!

БОРИС (изправя се разтреперан). Народе мой... какво за тебе значи: „Спри сина си?“

МОНАХЪТ (в ужас). То значи: Спри сина си с твоя меч!

БОРИС (глухо). Аз се ужасявам от жертвата, която ти ми исках.

МОНАХЪТ (още на колене). Това е последната жертва, която ти искам! Татко, ти ще спасиш нас, но ти ще спасиш и себе си! Твоето дело! Твоя храм! Твоя живот и нашия!... Бързай!

БОРИС. Ах, събаря се върху главата ми тоз храм, който съградих с жестоки жертви! Загивам под развалините му, Христе! Вдигни ме! Подкрепи ме да спася народа си...

МОНАХЪТ (става). Ние те чакаме готови въвн! (двамата монаси излизат).

БОРИС (замаяно). Земя, земя!... Защо търпиш върху себе си князе и бащи! (към Симеон) Иди, кажи на Борила, на войниците, на Дорияна и нека Дориян изпрати вест за туй на своите войници в двореца, че княз Борис съблича расото и пак облича ризницата и опасва меча.

(1940)

Съизмерим със света

Стогодишнината от рождението на писателя
Емилиян Станев е вписана в Календара на ЮНЕСКО

Смъртта на една птица

Представи си, че би могъл да видиш отдалече тая невероятна картина – ловеца и дивата патица, двамата тъй близо един до друг: човека – учуден, недоумяващ, дивеча – напълно равнодушен към присъствието на своя най-страшен враг, и всичко това в тая снежнобяла спокойна равнина, в която виелицата е оставила след себе си само мир и тишина. Не би ли повярвал, че в тоя час на земята се е извършило великото чудо, което ни обещава евангелските легенди?

Още няколко секунди, и аз усецах, че не ще мога да издържа на тая загадка. Искаше ми се да извикам, да махна с ръка или да пресегна и хвана това мъничко черно създание, което не се боеше от мене и чието спокойствие изглеждаше тъй величествено.

И ето, когато бях готов да нагазя водата, птицата трепна. Дългата ѝ шия се сви, главата ѝ се дръпна леко назад и цялото ѝ тяло потрепера в конвулсивен порив, сякаш тя искаше да запази нещо, което до този миг с мъка задържаше в гърдите си. После заплува бавно към парчето лед, което се виждаше пред нея, и като протегна шията си, натисна студената твърдост със седефенобелия си клюн. Все по-мъчително и по-силно забиваше тя човката си в леда, като че искаше по този начин да сподави болката си. Изведнъж тялото ѝ се отпусна, малката ципица полузатвори нейните черни очи и тя се обърна по гръб. Беше мъртва.

Една тогава аз разбрах коя сила беше надвила страха в това създание. То беше ударено смъртно. И когато оловното зърно е проникнало в гърдите му и то е почувствало идването на смъртта, цялото му същество е било погълнато от приближаването на тая важна минута. То не е имало време да се занимава с мен, защото се е приготвяло да посрещне своя край... В тия няколко минути може би неговата душа е усещала част от оная скръб, която всяко живо същество изпитва пред прага на смъртта.

Дълго време гледах замислено малкия труп, плувнал неподвижно в зеленикавата вода.

Когато погледът ми отново срещна белия венец от планини и мирното спокойствие на равнината, стори ми се, че този живот, който отнех, не е изчезнал безследно, но като една малка капчица е преминал в океана на великата и вечна сила, която ражда живота... И аз разбрах защо ние, хората сме виждали в смъртта известна красота и защо сме ѝ възлагали дори надежди. В това преминаване от тук към там, във вечния възврат, за който говорят философите и религиите, нашият ум е откривал безсмъртното начало на живота и е черпел нови сили за духа...

Из едноименен разказ

Емилиян Станев

Що е талант? Той представлява цялото душевно съдържание, всички душевни процеси на художника, цялата негова личност. Талантът, подобно на вътрешен скрит механизъм, поглъща и запазва, без да прави за това съзнателни усилия, отделни впечатления, образи, движения, игри на светлината, улични картини и пр., за да ги извади, когато потрябват. Тая дейтелност непрекъснато обогатява с впечатления ума и душата на художника, тя го измъчва, тя го хвърля в съмнения и размисли, тя се превръща в някакъв демон и понякога заплашва неговото душевно и физическо здраве... Колкото по-добре е устроен този вътрешен апарат, този втори поглед в художника, толкова по-богат е неговия натюрел, толкова по-големи са познанията му за живота. Талантливият човек прилича на огромна камбанария с хиляди камбани и когато зазвучи едната, нейният резонанс подема всички останали. Всеки талант се ражда с повишена интелигентност и усет за красивото. Естествено външни и вътрешни условия са необходими, както почвата, светлината и влагата са необходими, за да разцъфне едно цвете. Но и при тая съвкупност талантът би се развил само ако го има, защото никога не никне цвете там, където няма семе. Никаква образованост, хитрини, умувания и теории няма да създадат талант. Което не се е пърчило, не ще се кози – казва народът.

12.12.1976

„Крадецът на праскови“. Филм на Вълко Радев (1964)

На 18 и 19 април 2007 г. в Българската академия на науките се състоя двудневна научна конференция с международно участие. Изнесени бяха тридесет и шест доклада и научни съобщения, посветени на живота и творчеството на Емилиян Станев. Открита бе фотодокументална изложба и бе показан филма на режисьора Дочо Боджаков „Вечните ловни полета“. Писателят е избран за академик през 1974 година.

Какво може да се разчете в древен ръкопис, върху който двадесет народа са вписвали съдбата си и всеки е заличавал писанието на предидущия? Толкова можем и ние да разчетем скъсаните страници на нашата история, заличавани от турци, гърци и нашето невежество.

12.07.1964

Политика и морал! В историята е морал само онова, което е добро за даден народ.

07.12.1976

Като мисля за себе си и се опитвам да се разбера, идвам до убеждението, че дължа на баща си, с когото съм бил в постоянен конфликт, твърде много – неговата религиозност. Той знаеше и усещаше, че съществува нещо неведомо, за което никой няма думи, и често съм наблюдавал в него такива състояния на учуденост и съзерцание пред света. Те траеха само минути, но той носеше това съзерцание, това нямо преклонение със себе си. Майка ми, която бе надарена с красноречие и богат речник, беше бунтар, въпреки че и тя вярваше и ходеше на черква, възроптаваше и към Бога...

15.12.1976

Из Дневник на писателя

Емилиян

Антоан Мейе
Френски славист (1866-1936)

„Кирилицата е една от най-съвършените писмени системи в света.“

Умберто Еко

Изпитвам любопитство към древните български букви. Поразен съм от графическото съвършенство на глаголицата. Нейната символика – триъгълник, кръг, кръст – е твърде интересна. Това не може да бъде случайно.

Моя стара любов е заниманието ми със средновековния „Физиолог“. Това е истински бестселър за онези времена, който тогава сигурно всички са чели. Представлява своеобразна енциклопедия на животните, разглеждани като религиозни и морални символи. Особено ценни са онези животни, които вече са изчезнали от земите ни. Например лъвът, подгонен от ловци, заличава дирите си с опашка. Не е ли това символът на Христос, който изкупва нашите човешки грехове?

Целият средновековен свят вярва, животните от „Физиолога“ наистина съществуват. Тогавашните хора са убедени, че лъвът има по-голямо въображение от своя преследвач. Ето една много уместна метафора на средновековната култура.

Проф. Димитри Оболенски
(Сър Димитри)

Наследството на Св. Св. Кирил и Методий, претърпяло крушение в Моравия, бива спасено от българския народ. Като дава убежище на техните ученици, и на първо място на Св. Климент и Св. Наум, българите съумяват да осигурят по-нататъшно развитие на това наследство и сетне да предадат неговите духовни и културни плодове на другите славянски народи от Югоизточна и Източна Европа. Именно в България мисията на Кирил и Методий получава най-голяма подкрепа и бива спасена за Европа и славяните.

Степан Радич

„Княз Борис I е основал българската църква, напълно независима и от Рим, и от Цариград. Това е далеч по-важно и от самите български победи над унгарците на север и над гърците на юг... Независимостта на църквата именно е онази бляскава българска добродетел, а съответно и предимство, за което българите най-вече трябва да благодарят за своята по-късна мощ и величие... Българите... са били винаги най-близо, а когато е било необходимо, и еднакво далеч от Рим и от Цариград, и от католическия папа, и от вселенския патриарх.“

„България е била щастлива да начене своя живот на само с териториален размах, а и с изцяло самостоятелен духовен порив. Плод на тази духовна самостоятелност са просветните огнища, изградени из цялата страна от Св. Климент. По-късно, по време на Търновската книжовна школа, българските училища – според достоверни данни – са били на същото равнище, на което са се издигнали 200 години по-късно немските училища.“

„Българите са исторически народ в истинския и пълнен смисъл на тази дума. И в тази наша Европа те не са в никакъв случай пришълци, а са връстници на французите и англичаните, съперници на старите гърци, а днес са Божии отмъстители на османлиите.“

На всяка крачка в тази жива история се открива, че първият елемент на народното освобождение е силата и жива народна просвета – и училищна, и книжовна.“

Из книгата „Възродена България“ (1913)

Жул Паскин (1885, Видин – 1930, Париж). Цветна литография „Девойки от Ориента“ (1910)

Благодарствено слово на Елиас Канети при връчване на Нобеловата награда за литература, Стокхолм, 10 декември 1981 г.

Ваше Величество, Ваши Височества, дами и господа!

Човек дължи много на всеки град, който познава и може би много повече на всеки друг, за който дълго е копнял и би искал да познава. Мисля обаче, че в човешкия живот има необикновени градове, божествени творения, загадъчни, необозрими или вечни. За мен това бяха Виена, Лондон и Цюрих.

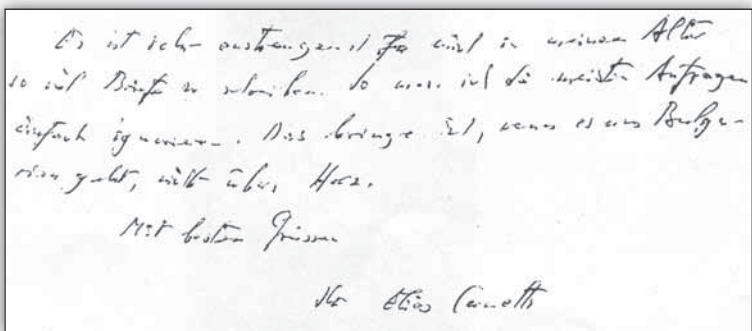
Може би случайно съм свързан именно с тези три града, но случайността се нарича още Европа и ако Европа изобщо би могла да се упреква – какво ли не се е случило в нея! – днес, когато над нея тегне мрачно дишане, под което живеем, голямата ни тревога е преди всичко за Европа. Този континент, на когото дължим толкова много, има и голяма вина и на него му е необходимо време, за да изкупи греховете си. Ние страстно очакваме това време: време когато на тази земя биха могли да се възцарят много добродетели, време така благословено, че в целия свят никой да няма основание да проклена Европа.

Към тази тревожна Европа, към тази истинска Европа, част от моя живот бяха четирима мъже, които не бих могъл да пренебрегна. Присъствието си тук, пред вас, дължа на тях и бих искал да назова имената им. Първият е Карл Краус, най-извителният съдник на немския език. Той ме научи да слушам безпогрешно виенските гласове. От него се научих как да се защита от войната, защита толкова необходима за мнозина по онова време. Сега, след Хирошима, всеки знае какво е война и това е единствената ни надежда. Вторият е Франц Кафка. На него бе отредено да сведе глава и по този начин да се разграничи от властта. Неговите уроци бяха най-необходимите за мен през целия ми живот. Третият, както и четвъртият, Роберт Музил и Херман Брох, познавах, когато живеех във Виена. Творчеството на Роберт Музил ме очарова и до ден днешен. Навярно с течение на годините съм в състояние напълно да го осмисля. По онова време във Виена бяха известни само част от произведенията му. Той ме научи на най-трудното: една творба може да бъде замислена за десетилетия, а това изисква преди всичко търпение, свързано с почти нечовешка последователност. С Херман Брох бяхме приятели. Не мисля, че той е повлиял върху творчеството ми. Едно е сигурно – от общуването с него прозрях дарбата, която го е вдъхновила като творец. Тази дарба беше неговата „дихателна памет“. Оттогава аз разсъждавам много върху нея и тя ме окриля.

Днес не бих могъл да не мисля за тези четирима мъже. Ако все още бяха живи, то несъмнено един от тях щеше да стои сега на моето място. Не възприемайте за дързост, ако казвам нещо, на което нямам право. Но искам от сърце да Ви благодаря и си позволявам да го сторя, само след като съм признал публично пред Вас своя дълг към тях четиримата.

„По много причини съм благодарен на България и се радвам на всичко, което се прави за България.“

Елиас Канети

Писмо на Елиас Канети до проф. д-р Емилия Стайчева, изследовател на немско-българските литературни връзки, по повод заснемането на документален филм за него, 24 юни 1992 г. (факсимиле)

Родом от Русчук

Нобелистът Елиас Канети и неговото родство с България

Елисавета Кузманова

„Русчук е портата на България към Европа. Останалият свят се казваше там Европа и ако някой заминаваше нагоре по Дунава, казваха, че заминава за Европа. Европа започваше там, където някога е бил краят на Турската империя.

Поздравете русчуклии от мен, независимо от това дали те си спомнят за мен или не, те са потомци на онези прекрасни хора, с които беше населено детството ми.“

Из „Спасеният език“ (1977)

Елиас Канети е роден през 1905 г. в Русе (Русчук), където прекарва ранното си детство. През 1911 г. родителите му, заедно с тримата си сина, заминават за Англия. Една година по-късно, след смъртта на бащата, майката и децата се установяват във Виена, градът, в който тя, заедно с бъдещия си съпруг завършва средното си образование, градът на тяхната любов. Канети учи във Виена и завършва гимназия в Германия. След това отново се завръща във Виена, следва естествени науки, посещава и лекции по литература. През 1929 г. завършва образованието си с докторат по философия. През 1935 г. заедно със съпругата си Венециана Калдерон, изправени пред заплахата от настъпващия фашизъм, през Париж, емигрират в Англия. Там живеят до 1963 г., а след смъртта на Веза, Канети заминава за Цюрих. Носител на много литературни награди, през 1981 г. Канети става носител на Нобелова награда за литература. Умира през 1994 година в Цюрих.

Канети е свързан по своеобразен начин с родния си град Русе, както и с Виена, Лондон и Цюрих. Почти шест десетилетия след като завинаги напуска Русе, писателят посвещава първата част на Русчук, в дългоочакваната първа споменна книга „Спасеният език“ (издадена през 1977 г.). Читателят не може да не почувства с каква привързаност, откровение и образност Канети с думи рисува преживените детски години в родния град:

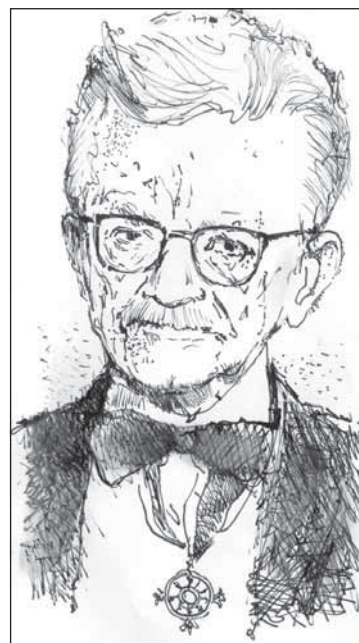
„Русчук, в долното течение на Дунава, където съм се родил, беше чудесен град за едно дете, и ако кажа, че той е в България, не давам пълна представа за него... Седем или осем различни езика се говореха само в нашия град. Всеки разбираше по малко от тях, всеки изоброяваше езиците, които знаеше. Беше особено важно да се владеят езици... Трудно ще ми бъде да създам представа за красотата на тези ранни години в Русчук, за техните страсти и страхове. Всичко, което преживях по-късно, вече се бе случило в Русчук.“

Всеки читател, който познава творчеството на Канети, разбира, че загадъчният възрастен, мъдър човек, превръща спомена за годините в Русчук в първоизточник на целия си разностранен живот, осеян с преживявания – добри и трудни, приятни и тъжни:

„Само едно мога да кажа със сигурност. Събитията от онези години с цялата си яснота и сила живеят в съзнанието ми. Повече от шейсет години съм черпил от тях, но до голяма степен те са свързани с думи, които дотогава не съм знаел. Струва ми се естест-

Връчване на Нобеловата награда на Елиас Канети

Елиас Канети

вено сега да ги напиша, нямам чувството, че ги променям или подправям.“

Във „Факел в ухото“ – втората споменна книга, писателят разказва как през 1915 г. посещава с майка си България:

„Корабът беше пленен, безброй хора седяха или лагеруваха на палубата... Имаше български студенти, които се връщаха за ваканцията у дома, но имаше и хора с професии; група лекари, които бяха опреснили своите знания в Европа.“

По време на пътуването Канети посещава с майка си градовете Лом, София, естествено и Русе. Във Варна майка му, възмутена от ориенталското състояние на неравния калдъръм, възкликва при вида на „обетованата страна“: „И това е култура – никой няма нужда да се срамува, че се е родил тук“.

А когато майката е на смъртно легло в Париж, синът, който знае какво са за нея розите, не се свени благородно да я излъже и да каже: „Донесох ти ги от Русчук“. Тя ме погледна недоверчиво. „От градината, – казах аз“. Имаше само

една градина, тя беше ме водила там и вдъхвала дълбоко аромата им. Сега аз ѝ подавах розите, тя поемаше уханието, то изпълваше стаята, тя отговаря: „Същия мирис, наистина са от градината“. Държеше цветята като маска върху лицето си...

Дори в последната споменна книга „Парти по време на война – годините в Англия“, макар и бегла, срещата с инженерът – румънец, дава повод на Канети да каже, че е роден в Русчук, а другият да му отговори, че е от Пюргево, от срещната страна на Дунава.

През годините в Англия Канети си забранява каквото и да е друго творчество и си поставя за цел да напише труда на живота си – „Маси и власт“, издаден през 1960 г. във Федерална република Германия. С него Канети е не само преоткрит, но е опровергана и критиката за отсъствието на големи мислители в съвременната немскоезична литература.

По повод на романа „Заслепление“ – първата творба на бъдещия носител на Нобелова награда, написана през 1931 г., Томас Ман ще пише в писмо до младия автор:

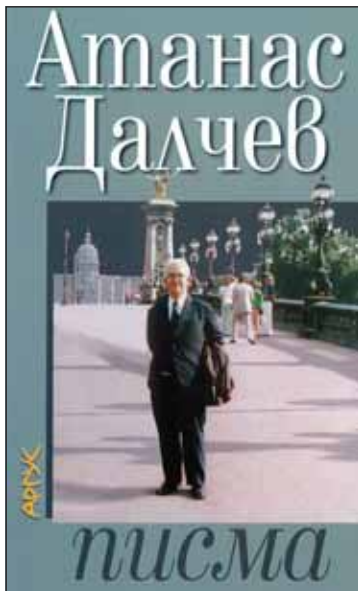
„Истински съм пленен от богатството на този роман, от преливащата фантазия в него, от долавящата се ожесточеност във великолепието на неговия размах, от творческата му неустрашимост, от дълбоката му печал и горда дързост“.

Литературната критика го сравнява с „Братя Карамазови“ на Достоевски и „Одисей“ на Джеймс Джойс, като го нарежда сред върховите постижения в съвременната литература.

Елиас Канети е един от писателите, без които XX век би бил невъзможен. Творбите му излъчват морал, словото звучи изящно, във всичко прозира аналитичният ум на философа, на писателя-художник, съчетал в себе си еврейската кръв, българското светоусещане и виенския диалект.

Очите на сърцето

Тихата победа на духа: Атанас Далчев и християнските ценности

„Обикновено слабият художник се нуждае от „идеология“, за да придаде на произведенията си стойност, каквито те не притежават.“

Из „Фрагменти“ (1967)

Софийското издателство „Аргус“, чието начало през 30-те години на миналия век поставя писателят Светослав Минков, издаде книгата „Атанас Далчев. Писма“. Неин съставител е Румяна Пенчева, уредник в Националния литературен музей. Рецензенти са доц. д-р Алберт Бенбасат и д-р к.и.н. Стефанка Кръстева. Изданието е илюстрирано обилно с рисунки на художника Калин Николов.

Книгата съдържа няколко десетки писма на Атанас Далчев до Атанас Смирнов от Дряново, до свещеник Михаил Попиванов от Своге, до Чавдар Мутафов, Илия Волен, Константин Петканов, Радой Ралин и Георги Джагаров. Представен е тематичният план на изложбата „100 години от рождението на Атанас Далчев“ в Националния дворец на културата през 2004 година.

Писма до Михаил Попиванов

Атанас Далчев

Аз не съм чел много историческа литература. Но аз имам интерес към историята и – жив и здрав – мисля един ден да се позная повече с нея. Много въпроси ме интересуват и сред тях въпросът за ролята на църквата в развитието на нашия народ. Два пъти, в два съдбоносни момента, се явява тя в нашата история. В началото при цар Борис I, когато се образува нашата нация, и по-късно, когато тази нация се възражда. И раждането, и възраждането на българската нация са невъзможни без нея. Ето и ние искаме да забравим. Хилядо и стогодишнината от нашето покръстване не беше дори отбелязана...

Мене много ме радват, отче, Вашата обич към народа ни и Вашият дълбок интерес към съдбините му. Един истински свещеник трябва да бъде винаги с народа си. Вие в това отношение сте един продължител на хората от Възраждането, борците за духовното ни освобождение.

И затова аз целувам Вашата десница с почит и синовно преклонение.

Ваш:

Атанас Далчев, София, 8.III.1968

Вие сте видели на масата ми Библията. Да, аз я чета от известно време редовно. Прочел съм Първата книга от Петокнижието, Царства, Псалтира, книгите на Соломон, Исая, някои други от пророците, Евангелието, Деянията на апостолите и посланията на Павел. За мене тази книга не е като другите, естествено. Има неща, които винаги ме разтърсват, колкото пъти и да ги прочета. Бог да просветли ума ми и да ми помогне да я чета още много пъти, защото тя е неизчерпаема. Какви хубави неща има. Например у апостол Павел: „дълготърпението на надеждата“, „очите на сърцето“! Надявам се, че ще мога да дойда след Богородица у Вас в Своге...Когато Ви се падне път за София, заповядайте вкъщи да си побъбрим.

Целувам ръката Ви:

Ат. Далчев, София, 11.8.68

В преписката са коментирани разговори на Далчев с проф. Димитър Михалчев и неговата статия „Религиозното чувство в българската лирика“, публикувана в сп. „Философски преглед“ през 1929 г.

Виенският университет
съгласно решението на Консорциума
удостоява с наградата ГОТФРИД ФОН ХЕРДЕР
предоставена от Фондацията F.V.S.
(„Фридрих фон Шилер“) в Хамбург за особен принос
в мирното разбирателство между народите

г-н АТАНАС ДАЛЧЕВ
София

Със своето богато и с особена тежест вътрешно развитие, което обхваща както строгите форми на поезията и прозата, така и мълчанието на поета, той оказва значително влияние върху изящното художествено слово. Той видя „през себе си нощта“ и в своето самотно съществуване на монада успя да направи пролука, за да може неговият поглед на творец да бъде сега „навсякъде, където могъщо и безкрайно бий животът“. Със своята личност той даде на страната, в която и за която се беше „просто родил“, един неспирен нравствен импулс, който още дълго ще въздейства. Творчеството му е видимо свързано с европейските литератури чрез преводи с висока художествена стойност.

Настоящата грамота е съставена в деня на тържественото
връчване на наградата.

Виена, 4 май 1972 г.

/п/
Ректор на Университета

/п/
Председател на Консорциума

Стихове за чесъна

Димитър Стефанов

Аз се взирах по стените
на старата Боянска черква,
че там на Тайната вечеря
ядяха лук чеснов светците.
Там седем века бе стоял,
разбил на догмите хомота,
и на изкуството бе дал
величието на живота...

И нека пак в стиха лиричен
се лее златна медовина,
но аз не мога да отмина
и оня чесън прозаичен.
С каква незначителна красота,
с какво величие пред мене
сияят простите неща,
нещата тъй обикновени!

Из стихосбирката „Слънцето да не залязва“ (1955),
посветена на Атанас Смирнов и Атанас Далчев

Поетът Димитър Стефанов навърши 75 години.
Той е почетен доктор по литература на Световната академия за
изкуство и култура. **ЧЕСТИТО!**

Връчването на наградата от Ректора на Виенския университет.
Виена, 4 май 1972 г. Снимката е от Националния литературен музей

Младият Далчев пред катедралата в Шартр

Паметник на Васил Левски в Националната спортна академия в София, открит през 1998 г. Скулптор Лъчезар Даскалов, архитект Тодор Илиев

Проникновен българофил Мерсия Макдермот на 80 години

Дълбокоуважаема Мерсия Макдермот,

В България се цени по достойнство всичко написано от Вас. Особено популярни са книгите за Васил Левски, Гоце Делчев, Яне Сандански. Чрез написаната на английски език книга „Апостолът на свободата“ (1967) за първи път Васил Левски се появява на най-широкото поле – самообричане на родината и мечта за участие в освобождението на други поробени народи. Общочовешкият простор на мисионерството в книга за Апостола на българската свобода е постигнат с небивало досега проникновение в характера на българския народ, в неговата драматична история, невъзможната и неразбираема Държава на духа. Българската личностно-нравствена и народно-нравствена традиция е минала през горнилото на две хилядолетия и това не може да остане без последици – изтъквате Вие и като учен, и като писател, и като публицист.

Немалко щастливци са слушали уроци по английски език от Вас в София, разговаряли са с Вас на исторически и злободневни теми, запазили са миговете на общуването с Вас най-дълбоко в сърцата си. Мнозина други, от разни градове и села, почитатели на благородния Ви талант, на общочовешкия поглед към първоценностите, сега Ви отправят пожелания за живот и здраве. Чакаме с нетърпение да прочетем вече написаните Ваши книги за българските народни обичаи, за богомилството. Чакаме нови посеви и жътви в духовната нива на Вашето човеколюбие, включая и българолюбие.

НА МНОГАЯ ЛЕТА!
ДОСТОЙНО ЕСТЪ!

„За буквите“

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Заседание на Академичния съвет, 7 февруари 2007 г.

Из протокол № 5

По предложение на Факултетния съвет на Историческия факултет, прочетено от заместник-декана доц. д-р Пламен Митев, за присъждане почетното звание „Доктор хонорис кауза на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на Мерсия Макдермот за нейния изключителен принос в областта на българистиката и във връзка с 80-годишнината ѝ, Академичният съвет, ръководен от ректора проф. д-р Боян Биолчев, единодушно реши:

Присъжда почетното звание „Доктор хонорис кауза на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на Мерсия Макдермот за нейния изключителен принос в областта на българистиката и във връзка с 80-годишнината ѝ.

Без Левски няма България!

Приписки -изповедки

През 1967 г. голямото лондонско издателство „Джордж Алън енд Ънуин „, което се намира до Британския музей, отпечата на английски език книгата „Апостолът на свободата. Портрет на Васил Левски върху фона на България от XIX век“. Нейн автор е английската историчка, писателка и публицистка Мерсия Макдермот. Книгата е разпространена по цял свят и предлага засега най-широко представената картина на българската история и култура. Върху екземпляр от нея наши съвременници – от всякаква възраст, пол, занятие – са оставили собственоръчни приписки.

Дано Бог по молитвите на Св. Игнатий Богоносец, йеродякон Игнатий и на множеството български мъченици да закриля българския народ. (Архимандрит Серафим Геновски)

Васил Левски със своя войнствен републиканизъм от платформата на единствената по рода си Вътрешна революционна организация и нейната върховна властова институция – БРЦК в Българско – се оказва и велик политик от европейски и световен мащаб. (Проф. д.и.н. Цветана Павловска)

Всеки приема ръста на онзи, с когото се бори. Борейки се срещу една империя, Левски става сам по себе си с ръста на тази империя... (По дядо ми Никос Казандзакис, Румен Йонков)

Нека всички се стремим да изграждаме святото дело на Апостола с безкористието, което той притежаваше. (Протоиерей Марин Димитров)

Ох, много виновни сме пред него, много сме виновни! Дано Бог ни прости тая виновност, греха ни пред него, и ни очисти от невинната кръв... (Милко Кръстев)

Васил Левски е велик и недостижим, но той стои върху здравето дело на неговите сподвижници. (Трендафил Кръстанов)

Бях тревичка аз, когато той премина Балкана, роден ръста си с него да мери, а сам Балканът му се поклони и сетне го издигна до звездите. (Йордан Шентов)

Голи и боси са всички народи без четмо и писмо и величия като Левски! (Мария Попова)

Какво става! Опитват се някои да ни поставят извън онова, което всъщност е в нас – времето! (Цветан Северски)

Левски е камбана на Свободата, която бие във всяко истинско българско сърце. (Васил Стефанов – българин от Бесарабия)

Левски е вънлолом у всекиго от нас. Позволим ли мътни вълни да го прехвърлят – ще настанат убийства и всякакви извращения. Струва ми се, че вече май сме го позволили... (Кою Янков)

Левски е България – България е Левски! (Иван Янчев)

Духовният меч на Левски е у всеки българин. Помнете! (Ячо Ячев)

От подобни слуги на народа ни като Дякона се нуждаем най-паче днес. (Кръстьо Кръстев)

Левски е име – легенда каквото Европа не можа да роди. (Борис Илиев)

При Левски легендарно и изключително е негово всекидневие. На своето дело той гледа не като на подвиг, а като на работа за създаване на българи, които да създадат България. Левски е един вулканичен връх – изригнал след петвековно клокочене на вулкан. (Александър Миланов)

Левски влезе в сърцето ми, когато бях дете. Видях снимката му и само за миг тя ме грабна така дълбоко – като небесносиният цвят или майчината доброта – вродено и завинаги. (Калин Николов)

През лятото на 1978 година Мерсия ми каза: „Вие нямате нужда от врагове, защото сами сте си врагове“. Остро реагирах тогава на това, което я смути. Сега – през 2003 година – с мъка признавам, че тя е права. (Ана Райкова)

Идеите на Васил Левски са онзи хоризонт, който дава сила, упование и надежди на българите да вървят напред. (Георги Николов)

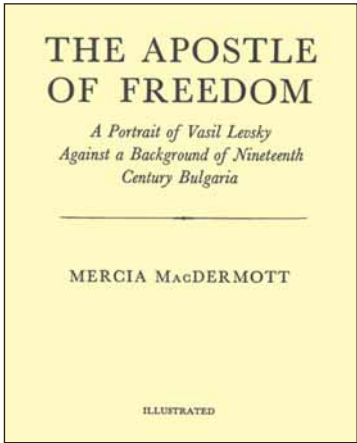
Когато говоря за Левски, мисля за всички честни и скъпи за мен хора, като пред икона. (Маргарита Петринска)

Без Васил Левски няма България! (Свещ. Кирил Попов)

За един апостол не е унижително и патки да пасе... (Димитър Генчев)

Мерсия написа автограф за дъщеря ми Андриана: „Ще бъда истински щастлива ако притозня във всеки българин моят Левски“. (Ана Папукчиева)

Левски разора целеца на робството и направи минушка за България – към света и към бъдното. (Пенчо Чернаев)

Лондонското издание на книгата „Апостолът на свободата“ (1967)

Как забравяме, че да си българин, е „звание за гордост“. (Катя Андреева)

Апостоле на правда, свобода и чест, сърцето и душата на народа носиш. В тебе няма капка суета. Обикновен си като хляба и солта. (Цветанка Неделчева)

Левски-светецът на българската свобода, заема своето достойно място и на българската територия в далечния леден континент Антарктида. (Христо Пимпирев)

От една страна на храма „Св. Николай Чудотворец“ в Карлово е поставен каменен знак, че това място е географският център на България. (Така е било до 1940 г.) От другата страна на храма е гробът на Гина Кунчева, майката на Васил Левски. В самото сърце на отечеството, до светия Христов храм. (Владимир Балчев)

Да се знае: отгътък Левски вече няма България!

Паметник на Гина Кунчева в родната къща на Васил Левски в Карлово. Скулптор Иван Мандов. Открит през 1973 г.

Усещане за вечност

„Ето това е Европа!“ Тези думи изрича американският астроном и писател Карл Сейгън, когато чува за пръв път българската песен за Делю войвода.

Американските космически сонди „Вояджър-1“ и „Вояджър-2“, изстреляни през 1977 г., вече напуснаха пределите на Слънчевата система в търсене на наши „братя по разум“ във Вселената. Според изчисленията на компютрите след около 50 хиляди години те ще достигнат една звезда в съзвездие Вега, където се предполага, че има живот. На борда си двете станции носят позлатена плоча с послание от земните жители. Когато международният съвет от експерти избира мелодии за междувъзвездния запис, известен като „Шепоти от земята“, прозвучава българската песен за Делю войвода, изпята от Валя Балканска.

Тогава Карл Сейгън възкликва: „Ето това е Европа!“ А секретарката на комитета Ан Драйан е обзета от спонтанен порив за танц.

„За малки същества като нас безкрайността на Вселената става поносима единствено чрез любовта.“

Мото на книгата „Космос“ от Карл Сейгън:

Емблема на програмата „Вояджър“ на НАСА

Етел Райм и Мартин Кьониг

Директори на Етнографския център за народни изкуства в Ню Йорк

„Любовта ни към традиционните култури ни доведе през 1968 г. в България, за да запишем музика от различни краища на вашата страна.

През 1972 г. една изключително хубава песен, записана по време на това наше гостуване, бе избрана за златната плоча, която бе изстреляна в Космоса на борда на „Вояджър“. Истинска сполука е, че този запис на песента на Валя Балканска „Излеп е Делю хайдутин“ пътува сега през космическото пространство наред с великата музика на Бах, Бетховен, с музика от Индия, Япония и от много други краища на Земята – пратеници на Вселената, носещи музиката на Земята.

Силната ни вяра в облагородяващия и обединяващ дух на традиционните танци и музика ни кара да правим записи и програми, които са празник на невероятната съзидателност и красота на културите по света. Само чрез дълбоко взаимно уважение и признание на тези култури, ние, народите на земята, ще чувстваме връзката помежду си и ще създадем сигурни и благодатни условия за процъфтяването на човешкия дух.“

Из писмо до БАН, 15 май 1986 г.

Валя Балканска

Астероид „Кирил и Методий“ № 2609

Открит в съзвездие Водолей от семейството астрономи в Кримската астрономическа обсерватория Людмила и Николай Черних на 9 август 1978 година. Наблюдаван на 31 август и 5 септември с. г. Движи се във вътрешните части между планетите Марс и Юпитер по-близо до Земята на разстояние 330 милиона километра от нея. Има диаметър около 8 километра. Прави една обиколка около Слънцето за 3,3 земни години.

Наименованието е утвърдено на 28 март 1983 г. от Международния център по малки планети при Смитсъновата астрофизическа обсерватория в Кеймбридж (САЩ). В съответния документ е записано:

„Астероидът е назван на братята Кирил (827–869) и Методий (815–885), апостоли на славяните, велики славянски просветители, почитани главно заради създаването на славянската азбука.“

Името на Методий е предадено според неговото българско произношение (а не Мефодий – както е на гръцки и руски език) – по изричното настояване на откривателите на астероида.

Съзвездие „Телец“ – символ на Европа.

Джон Атанасов:

„У мен се е вселил духът на Кирил и Методий“

Българите пишат без помощта на речник. В това се състои различието между славяните и американците.

Създателите на славянската азбука Кирил и Методий ползват фонетичния принцип. Българинът пише онова, което чува с ушите си. Англичаните, японците, иранците, китайците и много други народи постъпват другояче. Ние говорим едно, а пишем друго.

Латинската основа на нашия английски език го е откъснала от живата разговорна реч. Сложността на нашия правопис се превръща в първостепенен национален проблем и препятствие за по-нататъшното ни развитие. Мнозина американци понастоящем не могат да пишат правилно и остават в известен смисъл неграмотни.

Аз предлагам да се въведе универсална електронна азбука върху основата на съвременната електронноизчислителна техника, която може да служи на всички езици. По такъв начин значително ще бъде улеснено и усъвършенствано общуването между различните народи.

Навярно у мен се е вселил духът на Кирил и Методий.

Българското правителство ме награди с ордена „Кирил и Методий“ – I степен при моето първо посещение в България през 1970 г. и аз считам това за най-висока чест.

Из разговор с българския дипломат и писател

Красин Химирски,
Монровия, 1980 г.

Автограф за Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“

„Азбуките отразяват идеите, породени в човешкото съзнание. След три хилядолетия писмена култура изниква необходимостта от нови системи, създадени със средствата на съвременната наука. Моята двоична азбука е замислена да отговори на тази необходимост.“

John Vincent Atanasoff

Проф. Джон Атанасов, 18 май 1985 г.

„България и Европа“. Художник Георги Каралиев, Габрово
Трета награда в Националния конкурс за карикатура „Европа мечтае за България“, уреден от Дома на хумора и сатирата и Делегацията на Европейската комисия в България през 1998 г.

Господ-жътвар

Народна песен от Гостилица

На бас се хвана Марийка
със свекър и със свекърва
нивата да си пожъне,
нивата зад могилата,
дето я три дни ораха,
с три чифта брези биволи,
с два чифта млади волове.
Стана Марийка в неделя,
мъжко си дете окъпа
и си на нива отиде.

Като се Марийка наведе –
слънцето тъкмо изгрява;
като се Марийка изправи –
слънцето тъкмо залязва.
Тя се нанаяд извърна:
ангели снопи влачеа,
Господ й снопи кладеше,
кошута дете й кърмеше...

Записана от Райна Чуховска през септември 2004 г.

Сеячът

Борис Илиев, писателят, краеведът,
фолклористът, навърши 80 години

Борис Илиев

Една от книгите на Борис Илиев се чете с пресъхнало гърло – „В ноктите на ястреба“. Тя е колкото автобиография, толкова и документ за тоталитарното време. Авторът е намерил справедливите, точните, човешките, художествените думи, изрази, послания към миналото и бъдещето.

НА МНОГАЯ ЛЕТА, РОДОЛЮБЕЦО!

„За буквите“

„Европа“ сиреч „доброгласна“

Българско опровержение на в. „Дейли телеграф“

През отминалото лято авторитетният британски всекидневник „Дейли телеграф“ писа, че в наши дни европейците са престанали да пеят. Единствено поп-изпълнители могат да се чуят по радиото и телевизията.

По същото време българската земя ехтеше от разнообразни фолклорни сборове, фестивали, прегледи. В тях участваха редом с възрастните и много деца.

Това напомня точното название на Стария континент. На старогръцки език „Европа“ ще рече „сладкогласна“ или „доброгласна“. А Орфей – певецът, лечителят, философът е прогласял с лирата си тъкмо нашата древна земя. Напоследък археолозите дори откриха негово предполагаемо скално светилище.

Българите са благословени от небесата да пеят както дишат, което чужденците възприемат като необяснима мистерия. Проверено: от лоша дума песен не става! Не иде реч просто за задоволяване на природни нагони чрез красиви мелодии и слова. А за древна психотерапия от предгръцко време, за обмяна на положителна енергия. Танцът и песента като лек незаемим с никакви продукти на химията.

Е, не води ли всичко това наистина до първото значение на названието „Европа“, да попитаме...

Световно известният хор „Мистерия на българските гласове“ пее „Ода на радостта“ при подписването на Европейския договор, Люксембург, 25 април 2005 г.

Учителят Цветан Вълчинов записва народни песни от сестра си Божана, с. Локорско (1888)

Певците от Бистрица са вписани в листата на световното културно наследство, съставена от ЮНЕСКО

Снимки Владимир Иванов

Българчета играят хоро в черквата „Св. Иван Рилски“ в Чикаго

Пресфото БТА

Негаснещо огнище

Българското читалище като среща на три поколения

В средата на XIX столетие, още преди да бъде възобновена българската държавност, из дълбоките недра на българския народ се заражда единствена по рода си форма – праобраз на съвременното гражданско общество. Тя приема названието „читалище“, което не може да се преведе на никакъв чужд език, понеже и самата форма другаде не съществува. Първите народни читалища се появяват през 1856 г. в градовете Лом, Свищов и Шумен благодарение на всеотдайността и верния исторически усет у местни културни дейатели. Освен „книгохранителница“, сиреч библиотека, театрална сцена, стая за седянки и общи събрания това обществено място става средище на три поколения – от малко до голямо. И неслучайно дейците на освободителното движение излизат предимно от читалищни среди. Удивително е, че и в наши дни това чисто българско нововъзникло вместо да старее и линеа под влиянието на мощни съвременни средства за духовно въздействие набира нови сили и успява да намери нови възможности за разнообразни изяви. По подсещане на двамина читалищни дейци от търновското село Горски Долен Тръмбеш община Горна Оряховица постави начало на Среща на столетните читалища. Тя получи гласност чрез Българското национално радио с вътрешното творческо съучастие на етномузиколога Цвети Радева, водеща на фолклорното предаване „Имат ли песните спиране“ по Програма „Хоризонт“. Инициативата бързо придоби национален характер.

Часове по благонравие

Софийското читалище „Светлина“ в кв. „Стрелбище“ (между Красно село и Южния парк) е създадено през пролетта на 1940 година. За кратко време то се превръща в дейно огнище за просвета и култура.

Понастоящем читалището поддържа 17 отделни школи и състави: юношески ансамбъл „Светлина“, детски ансамбъл „Светулка“, детска вокална група „Светулковци“, детска вокално-театрална формация „Таласъмче“, любителски театър „Смях без сълзи“, смесен хор „Хорал“ и др. Има и радиоклуб. Три стотици деца идват тук всяка седмица.

Председателят на настоятелството Светослав Радев споделя: „Сред първите в страната нашето читалище въведе в забавачката си Закон Божий (Благонравие). От 2000 г. децата почват да се запознават с началата на християнството два часа седмично.“ Върши това на достъпен за тях език богословът Виолета Евтимова – чрез притчи, песнички, стихове. Учи малките как да се кръстят по източноправославен обичай. Родителите са доволни. Вкъщи разговорите продължават. Малчуганите посещават храмове заедно с роднини по време на християнски празници. Докато Българската православна църква и Министерството на образованието се наумват как да се въвежда религиозност в училище, читалищата търсят успешно междинния път.

**„А храброст
без наука всегда
суетна е била...“**

Георги Раковски (1856)

Иконата на „Св. Св. Кирил и Методий“ от храма-паметник „Св. Александър Невски“ се изнася по време на празника до паметника на Светите братя пред Народната библиотека.

Снимка Борис Янев

Три поколения търсят общ език помежду си

Първо запознаване с християнските притчи

Съюзът на народните читалища в България обяви 11 май – възрожденският Кирило-Методиевски празник за Ден на народните читалища.

Общобългарски читалищен събор се свиква за първи път в Горна Оряховица от 9 до 12 май 2007 година.

За първи път в демократичната история на България се урежда грандиозен читалищен концерт на 12 май в НДК, зала 1, от 19 часа.

С ведрина в душите

Бойко Борисов – кмет на София

Уважаеми госпожи и господа,

Всяка година на 24 май България отбелязва с любов и преклонение Празника на българската просвета, култура и писменост и на славянските първоучители Св. Кирил и Методий.

Оптимизмът и ведрината, които усещаме в душите си на този ден, го прави единствен по рода си в празничния календар на българите. 24 май е ярко тържество на българското самосъзнание, защото протича с личното участие на интелектуалците и преподавателите, на учениците и студентите – на всички хора на духа.

В края на 1980 година папа Йоан Павел II отдаде почит на историческото дело на братята Кирил и Методий, като ги призна за небесни съпокровители на Европа. Национална гордост за нас е и фактът, че с приемането на България в общото европейско семейство, кирилицата става трета азбука в Европейския съюз.

Като вярваме, че чрез самобитната си култура България ще внесе своя достоен принос в европейската културна съкровищница, ние ви поздравяваме и призоваваме заедно с нас на българския Празник на буквите.

11 май 2007 г.
София

Защо Кирило-Методиевският празник е на 11 май

Император Константин I решава да обяви за столица на Източната Римска империя град Византион на Проливите. Това става с тържествен ритуал на 11 май 330 година с участието на майка му Елена. Тя вече е християнка. Самият Константин, без да е покръстен, също е изповядвал Христовата вяра. За да укрепи властта си, Константин дава на новата столица своето име – Константинопол.

През 325 г. император Константин свиква в Никея Първия вселенски събор, който приема някои основни постулати на християнството.

През 391-395 г., при управлението на император Валентин, християнството става официално вероизповедание на Източната Римска империя.

През Възраждането многобройните българи в Цариград (така се нарича от 1853 г.) решават да бъде отдавана чест всяка година на славянските първоучители Св. Св. Кирил и Методий в определен празничен ден. За тази цел те избират датата 11 май – обявяването на Константинопол за столица.

Проф. Николай Цв. Кочев

„Св. Димитър“, мозайка от едноименната черква в Солун (635)

Едно знамение

Проф. д-р Стефан Лазаров

Историческата и духовна среда на преживяното не биха могли да бъдат по-подходящи и по-автентични. Под погледите на светите образи смълчаното смаяно множество неусетно бе погълнато от поезията и музиката на славянобългарския Девети век, пресътворени на най-високо изпълнителско равнище от прекрасния единно спят вокален ансамбъл и неговия диригент.

За творбата на Св. Методий, писана през великоморавския период на живата му, се знае отдавна. С нея са се занимавали учените едва ли не от създаването на славистиката като наука, та до наши дни – от Ватрослав Ягич до Роман Якобсон, Йордан Иванов, Емил Георгиев и Петър Динев. Идеята за реконструкцията и възстановяването ѝ е подхващана многократно. Засега, в наши дни, тя е осъществена успешно от професора в Харвардския университет Томас Бътлър и американския музиковед Никола Радан. Тя включва и музикалната равностойност на произведението. Това е тъкмо този изключително важен елемент, който я превръща от писана литература в жива поезия и музика.

Всичко това е компетентно и ясно обяснено от маестро Бобевски, комуто проф. Бътлър е гласувал изрично доверие за публичното представяне на Методиевия канон. За първи път той е прозвучал вероятно на Утринната служба на 26 октомври 884 г. – датата, на която бил посечен Св. Димитър Солунски. Разбрахме колко е сложна многопесенната и многострофична поетико-музикална форма на жанра, с многобройни тропари, обединени в оди, съвсем различна от тази на късния западноевропейски едноименен жанр. А структурата на Канона е по модела на Канона на Благовещение на Пресветата Богородица, чийто автор е Св. Йоан Дамаскин. Това е един от стълбовете на Светото православие и изключително важна фигура в християнската богословска, литургична и песенна култура на всички времена, а за повечето от нас – име от много далечното минало. За Св. Методий обаче той е много по-близък – традицията между двамата е била все още жива.

Завладяващо, поразително, смайващо за всички, бе самото изпълнение на Канона, в което особено изпъкна превъзходното и вдъхновено участие на Негово благоговейство отец Кирил Попов, който ни убеди как точно са се произнасяли свещените текстове на Кирило-Методиевия език в епохата на тяхното раждане.

А сега нека бъде позволен въпросът – няма ли този **най-ранен паметник на българската музика и църковна поезия** да получи в близко време гражданственост, да бъде издаден и популяризиран чрез съвременните информационни технологии? Забавянето би било невероятен и непростим нихилизъм, а навременното осъществяване на тази идея ще донесе национална и духовна гордост.

Авторът е изкуствовед и културолог, дългогодишен преподавател по история и теория на музиката в Националната академия по театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“.

Първото изпълнение на Канона се осъществи благодарение на ст.н.с. д-р Георги Василев, ст. н.с. Малвина Русева, Евтим Пъндев, д-р Анисава Милтенова от Института за литература и председател на Съвета за чуждестранна българистика в БАН. То е документирано професионално от екип на Българското национално радио, като студийният запис е предаден на съхранение в Златния фонд. Той е излъчен в предаването „Българско огледало“ с водещ Анаета Янакиева, придружен от интервю в ефир с проф. Томас Бътлър, който споделя своето въплъщение от осъществяването на неговата дългогодишна мечта.

Светло празненство

Методиевият канон за св. Димитър Солунски възкръсна след 11 века

Валентин Бобевски

„Защо, мъдрий и славний, ние, твоите раби, да се лишаваме от твоите лъчи? Ние далеч от твоя Солунски храм, който ти си иззидал, сме заплени от твоята красота и любов. Ние, мисионерите, които ходим по чужди земи и градове, ругани от триезичници, еретици и варвари, ние с любов сме верни и блажени Христови воители на Православието.“

Помагай ни, напътствай ни, чуй молбите ни, ти, мъчениче на Христа и застъпниче на нашата цялост, сега, винаги и във всички векове. Амин!“

Св. Методий из Канона на Св. Димитър (IX в.)

Канонът на Св. Димитър Солунски е песенно-поетическа творба, създадена през Великоморавския период от мисията на Св. Кирил и Методий и техните ученици начело със Св. Климент Охридски. Открит е от Горски през 1865 г. и изследван от Ватрослав Ягич, Соколевски, Туницки, Йордан Иванов, Емил Георгиев, Петър Динев, Боню Ангелов. Известни са сериозни опити да се реконструира метриката му от Роман Якобсон и Гунар Сване. Специален интерес проявяват към него медиавистите Мокри и Милош Велимирович. В по-нови дни трайна амбиция да открие мелодическия му прототип във византийската музикална традиция прояви проф. д-р Томас Бътлър от Харвардския университет на САЩ. В тясно сътрудничество с музиколога Никола Радан от Ню Йорк той създаде убедителна реконструкция на Канона, като особено място в изследванията му заема въпросът за авторството на този Канон. Томас Бътлър е поразен от красотата на Канона, заплелен е от дълбокия пиетет и вяра. Той публикува през 1980 г. на старобългарски и английски език творбата в антологията „Монумента бугарика“, като ползва версията на своя учител Роман Якобсон на старобългарския език с някои малки варианти.

В началото на 2006 г. проф. Томас Бътлър любезно ми предостави тази версия на Канона с молба и надежда музикално-поетичните знаци, положени на хартията, да оживеят и да бъдат претворени в звуци, които да хвърлят мост между IX и XXI век.

Като го поставиха в ковчег и като му сториха достойна почит, неговите ученици отслужиха НА ЛАТИНСКИ ГРЪЦКИ И СЛАВЯНСКИ църковна служба за погребение и го положили в Съборната църква. И се причисли към своите отци, патриарси, пророци, апостоли, учители и мъченици...

Събра се народ от безчислено множество, хора, които го изпроводи със свещи, плачейки за добрия учител и пастир: мъже и жени, малки и големи, богати и бедни, свободни и роби, вдовици и сираци, чужденци и туземци, недъгави и здрави – всички оплакаха оногова, който беше всичко за всички, за да спечели всички.

Св. Климент Охридски (IX в.)

Ортодоксалният хор „България“ с диригент Валентин Бобевски на първото храмово изпълнение на Методиевия канон в църквата на Софийската духовна семинария „Св. Иван Рилски“

Валентин Бобевски

С моите колеги от ортодоксалния вокален ансамбъл „България“ с много вдъхновение и интерес започнахме изследователска дейност.

Канонът е полистрофична и полиодична жанрова форма. Сложната песенно-поетична форма се корени в библейската песенна поезия. Пълната форма на Канона за Св. Димитър Солунски е подчинена на симетрията – всички песни имат еднакъв брой тропари (36 на брой, обединени в 9 оди). Структурата на Канона е по модел на Ирмоса на IV глас на Канона на Пресветата Богородица от Йоан Дамаскин. Проф. Бътлър е ползвал стари атонски манускрипти, също и по-късни старобългарски и руски преписи. Те са в основата на музикалната тъкан на Канона на Св. Димитър Солунски. Повечето изследователи считат, че Св. Методий, подпомаган от Св. Климент

Охридски, е сътворил разкошен поетичен текст, в който той се обръща, моли, уповава се на своя духовен патрон за успешно развитие на Моравската мисия, за победа в битката, както с варварите, така и с триезичниците. Авторът изразява почит и любов към Св. Димитър. С носталгия и копнеж говори за неговия храм в Солун – родният град на Кирил и Методий, за голямото си желание някога отново да се поклони на неговата красота в изградения от него Христов храм.

Създадена във Великоморавия, творбата е пренесена на север в Новгород и на юг, чрез България, до Атон. Написан според правилата на жанровата поетика, Канонът може би е първият опит за създаване на химнографска творба на старобългарски език. Химнът е написан от Св. Методий в края на живота му (6 април 885 г.) На Утрента на 26 октомври 884 г., денят, в който е посечен Св. Димитър Солунски, Св. Методий, в служение със своите ученици начело с Климента, преценил, че Димитровден е най-подходящ за възхвала на светеца, негов духовен патрон.

Характерно за музиката на Канона е строгият, но благороден характер, вътрешната градация, ярката архитектура, вълнообразният строеж с вгълбен, светъл характер, с игра на минорно и мажорно настроение, с топла съзерцателна музика. Чистият вокален стил е резултат на фундаменталните възгледи на източното християнство.

Авторът е диригент, художествен ръководител, председател на Българския хоров съюз, изследовател на делото на Св. Кирил и Методий и техните ученици. Снимките са кадри от видеодокументацията на Владимир Дечков.

Градеж на мостове

Националният лицей за европейски езици и култура „Св. Методий“ осъществи съвместен проект с германски колеж

Профилираната гимназия с изучаване на чужди езици „Св. Методий“ в столичния квартал „Красно село“ е наследник на 30-годишна традиция в чуждоезиковото обучение. Като първи се изучават немски, френски, руски. Като втори език се преподават испански, английски, чешки, словашки, полски, сръбски и хърватски по учебни програми на факултета Славянски филологии при Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Дългогодишното професионално общуване между гимназията и Университета става основа за създаването на Национален лицей за европейски езици и култура.

Гимназията сътрудничи също с културните институти на съответните страни. Тя е асоциирана към ЮНЕСКО, членува в Асоциацията на Кеймбридж-училищата в България. Нейните възпитаници участват успешно в международни конкурси и проекти.

При встъпването на България в Европейския съюз, бе осъществен съвместен проект с ученици от професионален колеж „Ханс Швир“ в град Гелзенкирхен, Германия. В училищния двор е построен площад и мост към Европа. На тържество в Деня на кончината на славянския първоучител те бяха открити в присъствието на дипломати, журналисти, родители. Първи по моста преминаха деца на преподаватели в гимназията.

Дарители на инициативата са: Мarmorит, Лукс и Щук – Тюмерс от Германия. От България са: Стелитекс ЕООД, Екос 96 ООД, Хемус Маш ООД, Еко глобал АД, Фурнир 2005 ООД, Икор България ООД и Акценти АВС.

Учениците и преподавателите възнамеряват да посетят местата, свързани с дейността на Моравския архиепископ Методий. Те имат идея да поставят паметна плоча с имената на негови ученици на о-в Райхенау в Боденското езеро, където те са били заточени

GEI in S@m
SEIT 1957

Български и немски младежи при подготовката на проекта „Мост към Европа“

след съдебния процес в Регенсбург през 870 година.

Израстването на училището е плод от усилията на вдъхновен екип учители, воден от Мария По-

пова – наследник на възрожденски род от Ловеч, свързан с комитетската организация на Левски.

Из училищния вестник „Коридор“

Директорката Мария Попова с преподаватели и ученици

Откриване на площад „Европа“

Програма за кирилицата

Националната художествена академия в София, Национален център на книгата при Министерството на културата, Министерство на външните работи, Посолството на Република България в Берлин и Националният дарителски фонд „13 век България“ осъществиха програмата „Кирилската азбука – новата азбука в Европейския съюз“.

Млади художници на българската книга от Катедра „Книга и печатна графика“ под ръководството на Кирил Гогов участваха два пъти със своя експозиция на Пролетния панаир на книгата в Лайпциг. Обмениха идеи и практики със студенти от други немски академии-участници в панаира. Върху един от панелите германски младежи се опитваха да пишат на кирилица.

Екип на студенти от втори и трети курс осъществи библиофилско издание, отпечатано в 50 номерирани екземпляра в печатница „Аси“, катоиздание на Фондация „Св Пимен Зографски“.

В нея взеха участие проф. Тодор Варджиев, доц. Кирил Гогов, Владислав Паскалев, Стефан Груев и студенти от катедрата.

Немско дете пише на кирилица

ЪКО ВАМЪ ДАНО КЕСТЪ РАЗОУМЪТН
И ВЪЗЛЮБИТИ СЛОВЪНСКЫ НАЗЫКЪ
И КЪНИГЫ ТРОУДИТЕ СА РАДИ НЪХ.
ДА НЕ СЪТАЖИТЕ ЗЛАТА НИ СЪРЕБРА.
НАШЕ ОУБО БЛАЖЕНСТВО ДА БЪДЕТЪ
ВЪ СЛОУЖЕНИИ ДОУХОУ.

НОРЪБЕРТЪ РАДОВЪ

Автограф на старобългарски език от Норберт Рандов

ВЪЗРОЖДЕНСКИ КНИЖАРИ

Съставил и редактирал Петър Парижков

СБОРНИК ДОКУМЕНТАЛНИ ОЧЕРЦИ
НАПИСАНИ
ОТ

Петър Парижков, Георги Тахов, Марин Ковачев,
Петър Терзийски, Никола Ферманджиев, Венцеслав Начев,
Атанас Мосенгов, Атанас Лазовски, Елка Антонова,
Валентин Антонов, Тодорка Драганова, Галина Антонова,
Тодор Рангелов, Искрен Азманов, Николай Жечев,
д-р Маньо Стоянов, Стефан Великов

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО
НАУКА
И ИЗКУСТВО
СОФИЯ
1980

Петър Парижков посвети много усилия за изследване на книжарите от времето на Възраждането и тяхната културно просветна роля.

Картините на Свободата
Има документални свидетелства, че през пролетта на 1866 г. Васил Левски разпространява в Добруджа картини с исторически сюжети от Николай Павлович.

По българско един апостол броди с картините от стари времена. Сбирал ги по знамето войводи и сел ги бърбори семира...

За новата узрява душице. Пролетска за дъжд и за борба. Апостола от възра ги насити и в тях обеква лира и прѣба.

Разговаряше в зениците му сити, когато по апостолска звезда картините въваряха нѣрци за гаканата мила свобода.

Петър Парижков
42.01.2003,
София

Стихотворение на Петър Парижков като автограф в английската книга за Васил Левски. Публикува се за първи път.

Апостол на книгата

Венец за поета и книговеда

„Уморените заспаха,
живите – те нека бдят...”

Петко Р. Славейков

Съдейници,
съратници
и съмишленици,
прибавяме
свои усилия
към усилията
на нашия другар.
ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ!
ДОСТОЙНО ЕСТЬ!

„За буквите“

Петър Парижков
(10.02.1944 – 13.03.2007)

До ректора на СВУБИТ
Проф. д.ик.н. Стоян Денчев

Нашето сътрудничество със СВУБИТ и със самия доц. д-р Петър Парижков беше щастливо и плодотворно. Неговата смърт е непоносима загуба за образованието и науката и за хората, които го познаваха и работеха с него.

Подписано от генералния директор на НПО „Издателство – Наука“ към РАН, член-кореспондент на РАН, съветник на президента на РАН В. И. Василиев

През последната година ние заедно с д-р Петър Парижков учавахме в подготовката на многобройни събития, свързани със столетието на акад. Д. С. Лихачов както в България, така и в Русия. Той беше прекрасен човек, забележителен преподавател, добър и жизнерадостен човек.

Всички ние много се надявахме, че така добре започналото ни сътрудничество, благодарение усилията на Петър Парижков, ще продължи и в бъдеще. Искрено скърбим, че съдбата се разпори по друг начин.

Винаги ще помним този забележителен човек

Подписано от името на ръководството и сътрудниците на фонд „Д. С. Лихачов“ от изпълнителния директор Александър Кобак

В майския брой на сп. „Студенчески меридиан“ главният редактор Юрий Ростовцев разказва за своите духовно богати срещи в Москва с Петър Парижков, заедно с представянето на в. „За буквите – О писменехъ“ и дългогодишното творческо единение между двете издания.

Петър Парижков е книговед с възрожденски дух и поетично вдъхновение. Книговедските проучвания на поета постепенно стесняват пространството на поезията и към началото на 1991 г. изцяло го заемат, за да кристализират в цялостен дисертационен труд на тема „Книжарството в България през Възраждането“. Доколко поезията е загубила – не би могло да се каже, но определено твърдя, че българското книгознание спечели в лицето на Петър Парижков страстен, прецизен и изключително добросъвестен изследовател, който силно тачи радтелите на отечественото книжарство и сам носи у себе си техния възрожденски дух. Наред с многобройните си публикации у нас и в Русия по книговедение, той участва в престижни конференции по проблемите на книжарството в Плевен, Русе, Велико Търново, Пловдив, София, Москва... Неговото монографично изследване „Свищов–книжовен център на Възраждането“ е включено в Енциклопедия „Българска книга“. В съсловието на учените или в кръга на пишещите люде Петър Парижков – поетът и книговедът

си остава като един от истинските съвременни първенци.

Доц. д-р Донка Правдомирова

Неговото остроумие и чувство за хумор неведнъж са ни избавяли от досадата на битовизмите във всекидневието на всеки преподавател. Той завладяваше със своята изключителна ерудиция, пречупена през самобитното емоционално светоусещане, често пренебрегващо практицизма и пренасящо ни в един красив и очоуваен свят. Поетичното му вдъхновение намираще израз както в ежедневно общуване, пречупено през позитивния хумор, така и в точното формулиране на значими проблеми и явления, които мимоходом сме обсъждали. Духовният аристократ и рицар на изящното слово ни напусна, но ни остави своята следа, която да продължим и в новата безкнижна цивилизация, в паралелните светове на Словото – като книжно тяло и във виртуалното тяло на Интернет.

Доц. д-р Кристина
Върбанова-Денчева

Георги Драмбозов

Надпис при входа на Троянския манастир, където през 1872 г. Васил Левски създава монашески революционен комитет

Българският отговор на всякакви предизвикателства – сега, преди и в бъдеще, си остава същият: КОМИТЕТ.

Днешен подвижник

Валентин Распутин на 70 години

Драги Валентин Григориевич,

В България по достойнство се ценят Вашите приноси да продължава кръстният ход на Кирило-Методиевото свято слово и дело по славянския материк – от Ледовития океан до Адриатика – и по целия християнски свят. Чрез Вашето боговдъхновено перо, несъкрушимо в най-тежки лични и всенародни изпитания, ние навлизаме все по-дълбоко в драмата на съвременния най-голям славянски народ, винаги в сърцето и душата на незагубилия паметта си българин.

Изглежда парадоксално, а не е – засилващата се трагедийност във Вашата проза възражда духа, укрепва вътрешната съпротива на униженияте и оскърбените. И в най-жесток век руското слово е милостиво към падналия, противостои на себизма, бездуховността, вседозволеността. Вие сте могъща опора за всички, които вярват на Словото.

Скептиците усилват безпомощността, сочат безсмислицата на съпротивата, на дръзналите да тръгнат срещу течението, против диктата на всесилните. Но ето че великите сибирски реки текат в своите русла, а не по принципите на горделивец, който „меняет течение рек“. Ето че се появява билинно-епически щит и брани чистотата на Байкал – не в легенда, а в съвременен сблъсък с технокрацията и доекологическото мислене. Нима всичко това не е действителност?

Нима е малко, че чистият, кристалният език на висшата литературна класика на Русия продължава самоотвержено да се бори за човека? Световноизвестната проза на Валентин Распутин навсякъде поддържа надеждата, че ще има занаят пред цивилизации с духовни приоритети. Рано или късно търговците отново ще бъдат изгонени от храма.

Неминуемо, неизбежно!

НА МНОГАЯ ЛЕТА! ДОСТОЙНО ЕСТЬ!

„За буквите“

Йордан Вълчев

Названията на нашите букви в новобългарски превод

Помни буквите, разбирай думите!
Добре е да се живее твърдо на земята –
Които и както, хора, сами мислете!
Бог е нашият душевен покой!
Изричай словото твърдо!
Лети, хвърчи, но се размисляй, върви.
Расти, побеждавай:
червей или планина!
Ти мъжът, ти юношата, вие всички хора,
ум и разум, посока и устремление!
Слава, напред!

„Стъпала към небето“, роман за княз Борис I (1973)

Научен консултант на броя акад. Васил Гюзелев.

Кирилските букви са гравирани на дърво от проф. Васил Захариев (1895-1971)

Портретите на авторите нарисува художникът Калин Николов.

Уголемиянията в историческия текст са от редакторите.

Изданието има общокултурен характер и авторите следва да избягват политически оценки и внушения.

Позоваването на публикации от изданието изисква точно посочване на заглавието, автора, броя и годината.

Приемат се за печат статии в размер до 3 стандартни страници на дискета и с разпечатка и подходящи цветни или черно-бели илюстрации.

Редакцията си запазва правото на съкращения, промяна на заглавията, стилистични и езикови поправки.

Неподписаните материали са редакционни.

Снимките без упоменат автор и източник са от лични архиви.

Броят е приключен редакционно на 2 май 2007 г. Успението на Княз Борис I

„Нека бъдем европейци – но да си останем все пак българи.“

Проф. Иван Шишманов

„Св. Богородица“ Рис. Ивана Яламова, 12-годишна. Основно училище „Неофит Рилски“ – Килифарево

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година.

Бр. 25 / май 2007 г.

Този брой е посветен на 1100-годишнината от кончината на Княз Борис I, 170 години от рождението на Апостола на българската свобода Васил Левски и встъпването на България в Европейския съюз

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
СТАНИНИ ДЕШЕВА, КАЛИН НИКОЛОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ'АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ТАМАРА БЪРТЪН, ЕКХАРТ ВАЙЕР, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, ГЕОРГИЙ ГАЧЕВ, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, КАЛИНА КАНЕВА, ИВАН КОЛЕВ, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ХАЙНЦ МИКЛАС, МАРИЯ МЛАДЕНОВА, Смоленски епископ НЕСТОР, СВЕТЛИНА НИКОЛОВА, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ИВАНКА ПАВЛОВА, ИРЕНА ПЕТЕВА, РИКАРДО ПИКИО, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, РАДКО РАДКОВ, НОРБЕРТ РАНДОВ, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ИМРЕ ТОТ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Графично оформление
КИРИЛ ИВАНОВ

Сканиране на илюстрациите
Белла Тетевенска

Фотодокументация
Николай Трейман, Борис Янев

Съдейници
Ваня Ангелова, Светозар Ангелов, Добри Бояджиев, Катерина Георгиева, Пламен Георгиев, Кръстю Гергинов, Калин Димитров, Михаил Енев, Надя Еремиева, Събина Ефтимова, Иван Иванов, Джованина Колева, Надежда Мадолева, Кремена Мизова, Марина Миланова, Борислав Николов, Теомира-Десислава Петкова, Ева Радичева, Цвети Радева, Цвета Райчewsка, Искрен Стоянов, Антоанета Сърневска, Светла Тихова, Олимпия Тренева, Лъчезар Цонков, Светла Шапкалова

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.svubit.org, www.zabukvite.org

Секретар: Рафие Демирова
Тел. 971 80 17

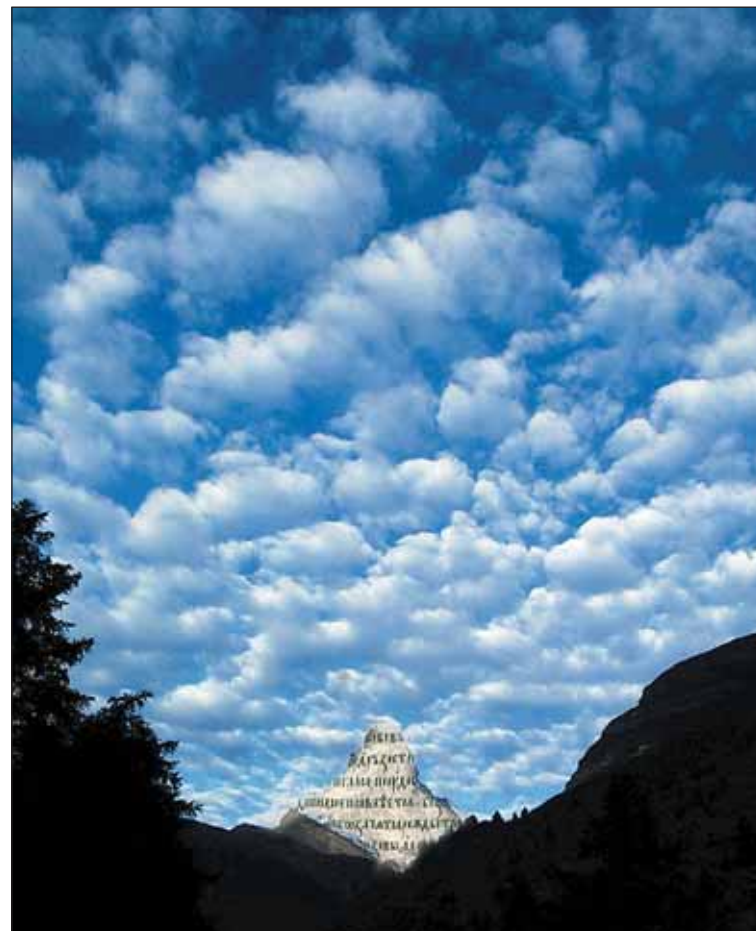
Бул. „Цариградско шосе“ № 119
София, 1784. Телефон на редакцията – 970 85 89
e-mail: kbd_college@yahoo.com

Печатница
ДЕМАКС

Директор инж. Петър Кънев – народен представител

„Княз Борис-Михаил“. Стенопис в Съборната църква в Зографския манастир
„Св. вмчк Георги Победоносец“ на Света гора. Изписа Никифор Зограф (1817). Фото проф. Михаил Енев.

„Европейски върхове“. Фотоплакат Калин Николов

Тудор Доксов

Тези благочестиви книги,
наречени Атанасии,
преведе по повеля на
княза наш български на име Симеон
епископ Константин
на славянски език от гръцки,
който бе ученик на Методий,
архиепископ на Моравия,
в годината от началото на света
6414, индикт 10.

А пък ги преписа
Тудор черноризец Доксов
по повеля на същия този княз
на устието на Тича
в годината 6415, индикт 11,
гдето е сътворена от същия княз
светата и честна златна църква.

През същата тази година
на 2 май,
в събота вечерта,
почина
бащата на този княз
рабът Божий,
живял в блага вяра
и в добро изповедание
на Господа наш Иисус Христос,
ВЕЛИКИЯТ, ЧЕСТНИЯТ
И БЛАГОВЕРНИЯТ
ГОСПОДАР НАШ БЪЛГАРСКИ
НА ИМЕ БОРИС
С ИМЕ ОТ КРЪЩЕНИЕТО
МИХАИЛ.

Този Борис
покръсти българите
в годината етх бехти.
(865)

В името на Отца и Сина,
и на Светия дух.

Амин.

Притиска към превода на „Слова срещу арианите“
от Атанасий Александрийски,
извършен от епископ Константин Преславски (907)